

د هندوستان پښتانه

"باره بستي"

صفیه حلیم
Safia Haleem

تخنيکي خانگه

www.dar

Ketabton.com

لړلیک

مخ	سرلیک
.....	پېژندنه
.....	د اکبر دولت
.....	شیخ رکن الدین
.....	جهان او جهانگیر
.....	دریا او جهان
.....	د جهان زوال
.....	وروستی پاڅون
.....	بهادر او دلیر
	د باره بستی اوسني پښتانه

Bara Basti

This is the fourth book in the series written by Pashto writer Safia Haleem. She studied Pashtoon Communities in Various parts of present day India in 2003/4 while working for the BBC. She met those Pathans who have now integrated in the society like the rest of Muslims living in India, but having their traditions and identity.

About 100 km from Delhi the road going towards Buland Shahar District takes you to a chain of villages by the Ganga River. They are known as Bara Basti, which roughly translates as twelve villages. This area is near Muradabad and Meerut and were established by one Pashtoon Tribe of Dawoodzais. In the 16th Century during the time of Sher Shah Suri, the first settlement was inhabited by families who built Mud forts (Garrhi) and lived as villagers rearing horses brought from the north of Afghanistan. In the Mughal period some of their powerful leaders provided trained soldiers and took part in various battles to expand the empire . The uprising of Khan Jehan Lodi against the Mughal King Shah Jehan was supported by Darya khan married and settled in Bara Basti. The 12 villages which originated the name of this place have multiplied in to nineteen and several Garrhis are no more there due to the

باچا جهانگیر پر وخت دلته ځینو ته زمکې او جاگیر ورکړې شواو دوي پکې کچه کلاگانې جوړې کړې. په وولسمې پېړۍ کې دلته د مغل پوځ لپاره جنگيالي تربیه کېدل. له دې ځایه کله د مغلو پر ضداو کله ددی دساتني لپاره پښتنو ځاني او مالي قربانۍ ورکړې. د شاه جهان پر ضد د خان جهان په پاڅون کې هم ددی سیمې مشران وړاندې وچې د ځینو نومونه د مغل تاریخ په پاڼو کې ښکاري خونورپه زرگونو کسان بی نومه مړه شول. دلته اوسیدونکي ټول خلک د پښتونخوا د مومند او غوریاخېلو له ټبر دي او په یویشتمې پېړۍ کې هم ددوي دودیزه ژوندېر بدلون نه دی موندلی.

د باره بستي هغه دولس کلي چې د گنگا پر غاړه د یو بل نه په لږه فاصله اباد شول، بسی، بگراسي، چندیانه، خانپور، حسن پور، پوتهه، بهادرگره، شېرپور، پلواره، محمدپور، دولت پور او گرورا نومېږي. وروسته ورسره نور کلي هم اباد شول چې جلالپور، گېسوپور، حیاتیپور، محي الدین پور، برواله او بهرکاون دي، خودی سیمې اوس هم د باره بستي نوم د لاسه نه دی ورکړې. ددی ځای د پښتنو په اړه یو کتاب په اردو ژبه محمد عبید الله خان په ۱۹۳۹ میلادي کال کې ولیکلو چې "یادگار سلف، تاریخ باره بستي افغانان" نومېږي او د مغلو د بېلا بېلو تاریخي پېښو نه علاوه د هر یو کلي د خلکو شجرې پکې موندل کيږي. د باره بستي د پښتنو ځیني روایات د اتر پردیش د نورو پښتنو په څیر دي خو نور یې د پیښور د شاوخوا نه له ځانه سره راوړي دي. د هند د بیلا بیلو قامونو سره یو ځای ژوند پکې د خپلې پیژندگلۍ احساس ژوندی ساتلي دي. هغه چې زمکې لري تر اوسه د کلي د ژوند سره تړاو لري خو نورو یې د ښار ژوند غوره کړی دی.

د باره بستي کیسه یواځې ددی ځای د پښتنو حال نه دی بلکه د مغلو د خواک په ټینګولو کې د هند د پښتنو هلو ځلو یو څرک دی. د شیر شاه سوري نه وروسته دده لوی سرداران په بنگال او بهار کې د یو ځای کېدو لپاره لاس پښې وهلې خو تکره مشر یې نه لرلو. هغه څوک چې د مشرۍ وړ و، د اکبر باچا له خوا ولمانځل شول خو تر دې بریده چې ځواکمن نه شي.

Ganges water erosion and migration. Bassi, Bagrasi, Chandyana, Khanpur, Hassan pur, Poth, Bahadur Garrh, Sher pur, Pulwarra, Mohammad pur, Daulat pur, and Grora were the original villages. The author interviewed people from that area and compared the information for facts with other historical sources. She was helped by the academics of Jawaharlal Nehru University and Jamia Millia Islamia in Delhi.

پېژندنه

د هندوستان تر ټولو لوی ولایت، اتر پردیش نومېږي چې دوه نیم لکه مربع کلومیتر زمکه کې یې یو سل او نوي میلیونه خلک ژوند کوي. دلته د مسلمانانو شمېره اتلس فی صده ده. د ډېلي نه په سرک ددی یوسر نه بل ته درې ورځې د موټر لاره ده. دا د هندو مذهب د زېږېدو اود مسلمانانو د کلتور مرکز گنل کيږي. لرغوني تاریخ دلته د نامتو سلطنتونو او ښارونو حال راکوي چې ځینې یې اوس نړۍ واله شهرت لري. اګره، لکهنو، کان پور، میرت (میرتهه)، علي گره، برېلي، بنارس او اله اباد د یادولو وړ دي.

په دې ولایت کې د گنگا او جمناد سیندونو تر منځ پراخ مېدانونه یو وخت دواب نومېدل چې پکې روښانه پښتنو ښارونه اباد کړي و. هم دلته د میرت (میرتهه) او مراد اباد سره جوخت د گنگا سیند پر غاړه د باره بستي په نوم یوه سیمه ده چې په پښتو کې د دولسو کلیو مانا ورکوي. اوس دا کلي په ورو ښارونو اوختي دي خو پکې د هم هغو پښتنو اولادونه ژوند کوي چې د شپاړسمې میلادي پېړۍ راهیسې دلته مېشت او اباد شول. د باره بستي په کلیو کې لومړي پښتانه د شېر شاه سوري پر وخت اباد شول خو مغل

شېر خان) نصرت خان، بهادر خان او موسی خان. نصرت د تجارت د سامان سره لومړي لاهور ته ولاړو. د لاهور والي چي هغه هم دولت خان نومیدو او دده د خپلوانو نه و، ورته هرکلی وویل، د ابراهیم خان لور یې ورپه نکاح کړه او جاگیر یې ورله ورکړو. وروسته نصرت خان خپل نور وروڼه هم لاهور ته وروبلل.

څه موده وروسته د دولت دري واړه وروڼه د سکندر لودی په بلنه اگری ته ورغلل او هلته دوي پښه ونازول شول. د مغل باچا بابر د حملی اود لودی حکومت د ختمیدو سره دريو وروڼو د خپلو خپلوانو سره د پنجاب خاوره پرېښوده او بهار ته ولاړل. هلته په پټنه کي یې د نورو پښتنو په شان ساده ژوند پیل کړو. په دی وخت کي د لودیانو د شاهي کورنی له خوا د دیلي د تخت د نیولو په هڅه پښتانه د سکندر لوری د زوی سلطان محمود بېرغ لاندې راټول شول چي پکي دا دري وروڼه هم شامل و.

بل خوا فرید خان (شېر خان سور) د مغلو نه د هند د مرکز اخیستو په هڅه کي و او په بهار کي یې پلویان ډېر شول. په ۱۵۴۰ م کي د بابر د مړیني سره شېر خان په جونپور کي د سلطان محمود لښکر ته ماته ورکړه. په دی لښکر کي نصرت خان او دده وروڼو د شېر خان (سوري) پر ضد جنگ کاو. د ماتي خورلو وروسته دی وروڼو پوځي ژوند ته شا واړوله او بېرته یې تجارت پیل کړو.

کله چي فرید د شېرشاه په نوم د دیلي پر تخت کښېناستو نو دولت خان (شېر خان) ورته سر تیت کړو او دده په پوځ کي شامل شو. مغل همایون د خپل سلطنت د بېرته اخیستو لپاره لاس پښي وهلي او په بهار او بنگال کي یې څو جنگونه وکړل. دولت خان (شېر خان) په داسی یو جنگ کي ووژل شو او څلور ځامن یې پاته شول. شېر شاه دوي ته زمکي او جاگیرونه ورکړل او عمر خان یې له ځانه سره وساتلو. د لودیانو ځیني امیران د مغلو په لنډه دوره کي دکن ته ورغلل و او په دوي کي یو تن عالم خان کله چي بېرته د شېر شاه سره مل شو نو دده یوه لور بي بي لاجي عمر خان ته ور وراده شوه. په ۱۵۵۱ م کي عمر خان د گوالیار په کلا کي و چي هلته د بي بي لاجي زوی وزیریدو او دي د خپل نیکه په نوم دولت خان ونومول شو.

د باره بستي سیمه د گنگا سیند پر غاړه ده. یو اولسي روایت کي واي، هغه مالونه چي شېر شاه سوري په کشتیو کي

د اکبر دولت

د ۱۵۷۵ میلادي کال په هند کي د مغل اکبر باچا د واک نولس کاله وتلي و. د اگری په بازار کي د یواولسي سندر غاري (بهاند) سندری ته را ټولوخلکو غور نیولی و چي پرسویه (منظوم داستان) یې وپیلو. د داستان اتل د گجرات د احمد اباد نه مغل والي سره په قافله کي روان و دوي د سیروهي د سیمي نه تیریري چي داکبر باچا په قلمرو کي نه ده شامله. ددی ځای د راجپوت ځوانانو یوه ډله د قافلي مخه نیسي اود والي د محافظانو سره په جگړه شي. د داستان اتل خبریري او لکه د زمري خپل اس زغلي و. د راجپوت ځوانانو مخی ته ورځي، خپله لنډی توره راباسي، راجپوت ورباندی حمله کوي او ځوان په خپل تندي ټپ خوري، دی په قهر شي او خپله توره دومره په زوره د راجپوت په سروهي چي هغه پری دوه ټوتی شي او د اس نه راپریوځي. د راجپوت ورورد بدل اخیستو لپاره راوړاندی کیري خود هغه ځوان د توری په یو گوزار دی هم قتل شي. ددوي ملگري له وېرې په ټپښته شي او د قافلي خلک په ارام خپل سفر جاري وساتي.

ددی "پرسویه" د سندری اتل د گجرات نه راروان شوی دولت خان نومیدو، چي د میراني کیسه یې له ده وړاندی اگری ته رارسیدلي و. د هندي پرسویه دا مضمون خلک یو بل ته په خوند وپیلو، ان تر دی چي یوه ورځ د اکبر باچا په دربار کي یو سندر غاري زمزمه کړه. باچا هم د شعر نه خوندواخیستو څو کله چي خبریري چي د سندری اتل دولت خان یو خیالي کیریکتر نه بلکه دده د والي په قافله کي شامل و نو والي ته دده د لیدو خواهش څرگندوي. دولت خان کله چي د اکبر باچا په خدمت کي حاضریري نو هغه د خپلو اوږو نه یو ښکلی طوسي شال لری کوي او د دولت خان پر اوږو یې تاوي. بیا په ډېر شوق ورسره خبری کوي او دده د تیر په اړه تری معلومات غواړي.

د دولت خان پلار عمر خان نومیدو او نیکه یې هم دولت خان و چي وروسته یې نوم په شېر خان واړاو. دوي په خټه لودیان او د یوسف خېلو د قبیلې نه و. کمال الدین ملک احمد د سکندر لودی په حکومت کي دیلي ته ورغلي و. دده څلور ځامن و، دولت خان (

چې د عمر خان د قافلي اسونه او پیلان ولیدل نو حرص په مخه واخستو او له ده یې ښه اسونه او پیلان په زوره وگرځول. عمر خان هغه وخت ورسره جنگ کول مناسب وونه گڼل او وړاندی ولاړو خو شجاعت خان پښېمانه شو او ورپسې یې د تاوان په توگه یو زر روپۍ وروزلولې. عمر خان ددی پیسو اخستل خپل سپکاوې وگڼلو اود مننی سره یې ورله بېرته واستولې.

په ۱۵۶۱ م کې اکبر باچا د ماشومتوب له درشله وتلي اود خپل سرپرست او استاد بېرم خان د پنجو نه د وتلو لپاره یې لاس پښې وهلي. بېرم خان د مغل سلطنت د ساتلو لپاره پښتنو ته امتیازات ورکول. ددوي لوي سرداران چې یو وخت د لودي باچاهانو د تخت پای ټینګې کړې وې اوس د مغلو سره مله و. پدی کې عالم خان لوانې، شهباز لودی، دولت خان لودی، محمد خان نیازی، ناد علي مېداني، حسن خان بېټي، مبارک خان کاکړ، عمر خان افغان، بابو منقلي، غازي خان مېداني او فتح خان سور شامل و. اکبر باچا د بېرم خان سره له یوې شخړې وروسته، هغه نه ټول اختیار واخستو او دې یې حج ته ورواستوو.

هغو پښتنو سردارانو چې په بنگال او اریسه کې یې تر هغې مغلوته غاړه نه وه ایښې، سلېمان کرلاني، داود خان، قتلو خان، او عیسا خان و. اخواپه گجرات کې د لودی پښتنو د بغاوت اود جنگونو له کبله اکبر نشو کولی چې بنگال او اریسه ته ولاړ شي او تر ۱۵۷۳ م دا سیمې خپلواکه وې. د لودیانو وخت زیات تره پښتانه امیران هغه وخت په گجرات کې راټول و چې یوه خپلواکه سیمه وه. د عمر خان اخبني (د مېرمنی ورور) عالم خان هغه وخت په احمد اباد کې دده کوربه و. دده په هلو ځلو ورته ملازمت پیدا شو خو عمر خان د پښتنوود مشر شېر خان فولادي سره اړیکې جوړې کړې چې د پټنۍ نه ورغلي د شېر شاه پاته شوني پښتانه یې په ځان راټول کړې و.

مغل باچا اکبرنه غوښتل چې په دومره لوي شمېر پښتانه دی یو ځای په گجرات کې پاته وي. دده مورخینو لیکلي چې هلته دی امیرانو به مدام د یو بل سره ناندري وهلي، تر دی چې ددی ځای واکمن اعتماد خان وویریدو او اکبر ته یې پیغام ورواستاو چې دده مرستی ته دی راشي. هم هغه وه چې اکبر د خان کلان په مشرۍ یو لوي لښکر د گجرات د نیولو لپاره ورواستاو او اخر دا صوبه په مغل سلطنت کې شامله شوه. د ځوانۍ سن ته د رسیدو سره دولت خان د پلار او ماما نه بېل د گجرات د یو بل لودی امیر حاجي خان سره ملازمت وکړو. ددی ټولی کورنی ځانگړتیا په دی کې وه چې

راغوښتل، زیات وخت د سیند پر غاړو دده له حریفانوله خوا چور شو. ددی د مخ نیوي لپاره هغه د خپل پوځ یو تن عیسا خان ته دا دنده وسپارله او هغه له خیبر پښتونخوا د سیمې نه ورته پښتانه راوبلل. هغه کلي چې دوي په لومړي سر کې پکې دیره شول " بسی " نومېږي .

د شېر شاه له مړینې وروسته دده زوي اسلام شاه لودی سرداران له ځانه سره وساتل او دوي ته یې لوري عهدی ورکړې. د اسلام شاه تر ژونده دغه لودی وروڼه په امن کې و. خو دده د مړینې سره حالات بدل شول. د اسلام شاه د خورخاوند مبارز خان خپل ماشوم خوریونه ووژل او پخپله سلطان محمد عادل په لقب د گوالیار په کلا کې خپله باچاهي اعلان کړه. عمر خان په دی وخت کې د هغه مبارکۍ له نه و ورغلی او مبارز خان دا خبره ورته په زړه کې غوټه کړه. هغه وخت مغل همایون یو واری بیا ټول پنجاب نیولی، تر ډیلي سیمه یې په لاس کې وه او په اگری کې د واکمن په توگه پر تخت ناست و.

عادل شاه (مبارز خان) اوس په لکهنو کې خپل ځواکونه راټولول اوله کومو افغانانو چې په وېره او یا یې نه خوښیدل هغوي سره یې سمه دمه دښمني کوله. د عمر خان او دده له وروڼو یې ټول جاگیرونه واخستل نودوي پوه شول اوددی لپاره چې مبارز خان راضي کړي، لکهنوته ورغلل. هلته مبارز خان ددوي د نیولو او په بندي خانې کې د اچولو امر وکړو. خو عمر خان ته چا ژر خبر راوړو او ده د خپلې کورنۍ سره د گجرات د بهټه راجپوت حاکم سره پناه واخسته. هغه دده هرکلی وکړو، د خرڅ لپاره ورله زمکې ورکړې او دې هم هلته پاته شو.

د همایون د واک موده دده په مړینې ختمه شوه خو دده زوي اکبر باچا د خپلو پت منو امیرانو په ملاتړ پر تخت کښېناستو. افغانان د یو راجپوت هیمو چندرا په مشرۍ د پاني پت په مېدان کې بیا مغلوته مخامخ شول. په دی جنگ کې د عمر خان وروڼه هم شامل و. چې محمود او قاسم دواړه پکې ووژل شول او کمال خان ژوندې پاته شو. له دی جنگ سره په هند کې سوري واک پای ته ورسیدو.

عمرخان د خپلو وروڼو په وژنه دومره خفه و چې د مغلود واک په سیمه کې ژوند کول یې خوښ نه شو او د ۱۵۵۶ م په پای کې د خپل عیال سره بیا د گجرات مرکز احمدآباد ته ولاړو. هغه وخت دده زوي دولت خان د وو کالو و. احمد اباد ته په لاره دوي د مالوي نه تېر شول چې هغه وخت شجاعت خان پکې واکمن و. ده

وی.

پښتنو سردارانو زور لگوو چې ددوي جاگیر اوزمکي دی په پنجاب کې وي، چې پښتونخوا ته نږدی و او دوي ورته په اسانه ورتلای شول. خواکبرنه غوښتل چې پښتانه په اقتصادي توگه قوي اوبیا سر راپورته کړی. په آپین اکبري کې لیکلي دي چې ۴۵ پرگنی داسی هم وې چې د اکبر پر وخت د پښتنو زمیندارانو سره وې. په دی کې زیات د ډیلي اود اگری په صوبو کې وې.

اکبردا هم لیدل چې پښتانه په مغل دربار کې نارمه وي. ددوي لپاره مغلو ته سر نیټول عیب ښکار یږي. څوک چې به یې دربار کې ځان ته نږدی کړل هغوي چې هر وختی موقع پیدا کړه، تری باغي شول. د سکندر خان سور زوی عبد الرحمان سور او غازي خان تتولي چې په ۱۵۵۷ م کې ده ته تابع شول، د مان کوټ د نیولو نه وروسته په ۱۵۶۰ کې د بېرم خان سره په بغاوت کې شامل شول او په سمبهل او پنه کې یې ورته جنگ پیل کړو. د سلېمان کراني وراره جنید کراني مغل دربار ته ولاړو او اکبر ورله په "هندان" کې جاگیر ورکړو خودې گجرات ته وتښتیدو او په ۱۵۷۲ او ۱۵۷۳ کې یې هلته د مغلو سره جنگ وکړو. گجرات د مغلو لاس ته ورغلو نو دی بهار ته ولاړو او هلته یې جنگ وکړو. د سکندر سور یو بل زوی محمود خان سور او د عادل شاه زوی حسین خان هم په ۱۵۷۲ م کې د اکبر د دربار نه ووتل، بېرته ورتسليم شول او ۱۵۷۴ م کې تری بیا وتښتېدل.

په مغل دربار کې لږو افغانانو ته مهمی چوکۍ ورکړې شوی وې. د اکبر ۴۱۵ منصب داران و چې یولس پکې پښتانه و. په آپین اکبري کې لیکلي دي چې هغه وخت ۵۱ هندوان په لوړو منصبونو ټاکلي و. بل خوا د پښتنو لوی شمېر د مغل په پوځ کې د جنگیالو په توگه ځانونه ورگډول او مغلو به ددوي له جنگي صلاحیتونو کار اخستو. دده پالیسي دا وه چې د جنگ لپاره تری کار واخله خو په مهمو عهدو یې مه اخله.

په هند کې بل جنگیالي قام د راجپوت هندوانو و چې اکبر د ودونو د لاري ورسره خپلوي وکړه او لوړې عهدی یې ورله ورکړې. هغه هڅه وکړه چې افغانان د نورو قامونو سره ودونه وکړي او خپلی لوڼه دوي ته ورکړي خو دا هغه مېدان و چې دی پکې کامیابه نشو. پښتنو په نورو قامونو کې ودونه نه کول. د مغل په پوځ کې د سپرو پوځیانو معاش د نورو سره برابر و او هغه کوماندانان چې ددوي په سرټاکل کیده، ورسره یې ښه چلن کوو. خو داکبر یو قانون دا و چې یو پښتون عسکر ته به د کال د

دوي به دیني او دنیاوي دواړه زدکړی کولی. دولت خان ته په احمد اباد کې د "اوتاه" جاگیر په برخه ورسیدو. ده د یو بل امیر هېبټ خان لور یې بي راجي جیو راواده کړه.

خو د مغلو پر ضد د پښتنو بغاوت سور نه شو اود شېر خان فولادي په مشرۍ پښتنو هغه کلا محاصره کړه چې مغل امیر اتکه خان پکې تم و. ددی خبر په اوریدو اکبر باچا په ۱۵۷۲ م کې پخپله د اگری نه احمد اباد ته روان شو. په نهو ورځو کې یې هلته ځان ورسو او په یوسخت جنگ کې پښتانه مات شول. په دی جنگ کې عمرخان هم ووژل شو چې د باغیانو په صف کې ولاړ و. په داسی حالاتو کې مغل به د باغیانو کورنی نه غچ اخستو. له دی ویري د پلار د مړیني سره دولت خان د ټولي کورنی سره د احمد اباد نه ووتلو او د سورت د راجه سره یې واپرول. د سورت راجه دده هرکلی وکړو اودی یې خپل مشاور وټاکلو.

په ۱۵۷۷ م کې د گجرات حالات ښه شول نو دولت خان پیر، ابو تراب وړپسی پیغام ورواستاو چې بېرته خپل وطن (گجرات) ته راشه. دولت خان یو واري بیا گجرات ته ورغلو نو د ابو تراب په هلو ځلو د مغل والي خان اعظم محمد عزیز کوکه سره معرفي شو. ده پوځي صلاحیت او علم سره، ښه اخلاق هم لرل نو ډېر ژرد مغل والي، نږدې ملگرو او امیرانو کې شامل اود "چله وار" نیمه پرگنه ورله د جاگیر په توگه ورکړی شوه. کله چې اکبر باچا خان اعظم اگری ته بېرته راوبللو نو دولت خان هم له ځانه سره بوتلواو په هغه سفر کې د دولت خان مېراني سندرو ته کډه وکړه.

د اکبر باچا په تاریخونو کې دا خبره بیایا کیري چې ده پښتانه ډېر ونازول اودوي ته یې زمکې او جاگیرونه ورکول خو په حقیقت کې داځایونه دومره لری پرتو سیمو کې و چې بل څوک به ورته نه تلل. د چهارکهنډ، اریسه او د بنگال کې په ځینو ځایونو کې دومره گڼ ځنگلونه و چې په هغی کې کور جوړول گران و. په زمکې دکرونډې لپاره دوي مجبور و چې په جونگرو کې ژوندو کړي، دختوکلگانی جوړی کړي او د وحشي ځناورو نه ځان وساتي. هغه زمکه چې پخوا به پکې یوه نه وه گرځیدلي د هغی اړول گران وې او دا هر څه به زیات وخت په انساني متوکیدل. ځینو ځایونو ته به په میاشتو بهرني خلک نشول رسیدي. اکبر به په افغانانو شک کاو او که څه هم د خپل پلار همایون سره د شېر شاه سوري جنگونه ده پخپله نه و لیدلي خو د هغه پاته شوني افغانان یې لیدل، چې د هند په ختیځ او جنوب کې یې جنگ ته بدی وهلی

څلورو زرو روپو نه زياتې پيسې نه ورکول کيږي. دا هغه پاليسي وه چې ډير پښتانه پري خفه و.

په اگری کې مغل واکمن د دولت خان د صلاحیتونو او پوځي انتظام نه کار واخستو. ده ته يې د شاهي قواو مشر او سپه سالار مرزا خاني سره يو ځای د پوځي ډلو د جوړولو دنده وسپارله. دولت خان د توري مېړنی و او په جنگونو کې به د سپه سالار سره مله و. په ۱۵۸۸ م کې د دکن سلطان مظفر شاه (درېم) د څلورو زرو عسکرو سره په گجرات کې د اکبر پاچا پر ضد پاڅون وکړو. اکبر خپل والي عبدالرحيم خان ته د اگری نه امر وکړو چې تر څو ورته کومک نه وي رسيدلی، هيڅ جنگ ونکړي. خو دولت خان والي ته مشوره ورکړه چې که بری دی وموندلو نوپه دی کې به نور هم درسره شريک وي، که غواړی چې دخان خانان منصب درسره پاته شي نو پخپله دا جنگ وگټه. عبدالرحيم خان د لښکر ټول انتظام د دولت خان په لاس کې ورکړو چې دا سيمه يې ورته ونيوله. کله چې خان خانان لاهور ته ولاړو نوپه گجرات کې يې خپل نايب دولت خان وټاکلو. وروسته د سنده صوبه هم د دولت خان پر منب مغل سلطنت کې شامله شوه نو اکبر هغه ته د دوو زرو عسکرو منصب او نور اعزازات ورکړل. په ۱۵۷۹ م کې دولت خان د رنتهيمبور په کلاکې و چې دده دوېم زوی پير خان وزيريدو. راتلونکي دېرش کاله دولت خان دخان خانان په ملازمت کې و او د هغه سره يې دومره نږدی ملگرتيا لرله چې په هر يو جنگ کې به يې دې له ځانه سره بيولو. دی د شهزاده مراد سره د دکن د نيولو لپاره هم ورواستول شو. د مراد د مړينې نه وروسته دی د شهزاده دانيال لوی مله او منصب دار وټاکل شو او د احمد نگر په جنگ کې يې د خپلو دوو زامنو مېا محمد خان او پير خان سره يو ځای د جنگ په مېدان کې مېرانه وښودله.

پير خان پخپل انتظامي صلاحيت د اکبر باچا د باور وړ شو او په ۱۶۰۰ م کې يې دملتان والي وټاکلو. هغه وخت د پارس باچا په کندهار د حملې گواښونه کول او دوه کاله وروسته کله چې شاه عباس د کندهار په کلا حمله وکړه نو خان جهان دربار ته وبلل شو او ورته په کندهار د يو ناممکن دفاع د تياري لپاره امر وشو.

دولت خان د يو څه مودې لپاره د احمد نگر والي هم پاته شو. دی په ۱۶۰۱ م کې مراو په برهان پور کې يې څښ کړو. دده په مړينې د هغه وخت مورخينو وليکل " که سل دولت خان زېږېدلی وای نو ددی يو د مېرانی سره يې نشو برابرولی". د هغه په مړينې اکبر باچا وويل " نن شېر شاه له دی نړۍ رخصت شو"

سليم د ركن الدين مشوره وومنه او هم هلته په انتظار شو. خو ساعته وروسته ركن الدين ته خپلو ملگرو خبر راوړو چې د اكبر باچا پت منو پوځيانو هغه سازش رنگ كړو او شهزاده خسرو د نورو باغيانو سره له كلا تښتېدلې دي. سليم ددې خبر په اورېدو د ركن الدين مننه وكړه او كلا ته د خپلو ملاتړو سره وردننه شو. اته ورځې وروسته سليم د هند پر تخت د جهانگير باچا په لقب كښېناستو. ورپسې د خپل زوي خسرو مرزا د نيولولپاره تر پنجاب ورپسې ولاړو، دې ونيول شو، په اگري كې يې بند، په سترگو وړاند او اخر د خرم په وېنا په زندان كې ووژل شو. ځينې تاريخي سرچينې واي چې د مارچ په څلورمه په ۱۶۲۲ م كې يوه شپه خرم بندي خانې ته ورغلو او خپل (ميرني) ورور ته يې مری خپه كړه. په بله ورځ د هغه جنازه يې په ډېر درناوي وكړه او په عالم گنج كې يې خښ كړو. عامو خلکو دده په قبر، وير او ماتم كوو او د هری جمعی په شپه به هلته ورتلل. د خرم په امر دده مری هلته نه وويستل شو او د گجرات اله اباد ته يې يوړو. كله چې دده مری كومي بناريې نه تيريدو نو خلکو به هلته ورله يو زيارت جوړ او چې هره جمعه به ورته خلك ورتلل. په اله اباد كې دده ښكلي مزار اوس هم شته.

ركن الدين د شېر شاه سوري د يو تكړه پوځي كوماندان شېخ عيسا زوي و، چې په خټه بازید خېل و. شېخ عيسا د پېښور او د چارسدې تر منځ د گيډرې نومي كلي اوسيدونكې و. د خپلو خدمتونو په بدل كې ورته مراد اباد او د ميرت تر منځ لويه زمكه ورکړې شوي وه چې هلته يې د خپلو شپږو زامنو، يوسف، حسن، عمر، خضر، داود خان او ركن الدين سره څو كلي اباد كړي و. ركن الدين تر ټولو مشر و چې درې زامن او يوه لور يې لرل. د مشر زوي نوم يې كمال الدين، د دوېم عبد الرحمان او درېم يونس خان و.

شهزاده سليم د باچا كيدو نه وړاندې ركن الدين ته لوړ منصب او لوي جاگير ورکړی و او دې لا پخوا د جهانگير نږدې ملگرو نه و. هغه ورته د شېر خان خطاب او د دريو زرو او پنځو سوو عسکرو منصب ورکړی و. د دې نه وړاندې ركن الدين د يو ازيك سره ملازمت كوو او په يو جنگ كې يې لاس غوڅ شوی و. ده د پېښور سره نږدې په بازید خېلو كې هم د خپلوانو سره اړيكي نه وې شولې.

اخوا د دکن په برهان پور كې د لودی دولت خان زوي پير خان د خپل كور مخی ته په باغ كې ناست و. د ورور دواړه

شيخ ركن الدين

۱۶۰۵ م كال دې او مغل باچا اكبر د هندوستان پر تخت پنځوس كاله حكومت نه وروسته د اگري په كلا كې د ژوند وروستی سلگی وهی. د ده كښ ته يو خوا دده د امروور ورور مان سنگه ولاړ دي او بلې خوا ته يې با اعتباره سردار خان اعظم مرزا عزيز كوكه دی. د باچا لمسی شهزاده خرم كله دده كښ ته او كله بهر په دالان كې د نورو سردارانو خوا ته ورځي. ده خپل پلار شهزاده سليم پسی پیغام وراستولی دی چې په شاهي مانی كې سازش روان دی.

مان سنگه او خان اعظم غواړي چې د شهزاده سليم زوي خسرو دی د اكبر باچا ځای ناستي اعلان شي. دوي د اكبر باچا هغه خبره پر ځای كوله چې د خپل زوي شهزاده سليم د بغاوت پر وخت يې كړي وه. سليم نافرمانه او كمزوري او يوځل يې د پلار پو ضد بغاوت هم كړی و. خواوس دی د باچا يواځيني ژوندي زوي او ځای ناستي و. دسليم وروڼه دانيال او مراد په دکن كې مړه شوي و. په مغل سلطنت كې د ځای ناستي قانون نه و او هر څوك چې به برلاسی شول، پر شاهي تخت به كښېناستو. اكبر باچا اوس د خبرو كولو هم نه و چې د خپل زوي سره كيدونكي ناانصافي مخه يې نيولي وای. سليم چې د پلار د ځنكدن خبر تر لاسه كړو نو د اگري كلا ته وروخوژيدو خو په لاره ورته بل خبر د خپل زوي خرم له خوا ورته راوړسيدو چې دده مېرني ورور خسرو مرزا اوس پر باچاهي تخت ناست دی او خلك ورته سر ټيټوي. د هند په سياست كې هغه وخت دا كار د سليم د مرگ اعلان و.

شهزاده خرم چې كله خپل ځان هم په خطر كې وليدونو له كلا يې پښې وويستی. دواړه پلار او زوي په يو كشتي كې له جمناسيند پورې ووتل او نږدې وه چې له اگري تښتېدلې وای چې د شهزاده سليم يو منصب دار ركن الدين ورته ډاډ ورکړ چې هم هلته دی ايسار شي. ركن الدين د اگري په كلا كې دننه څو پښتانه پېژندل او پوهيدو چې هغوي به چری هم خسرو د باچا په توگه نه مني. هلته سليم ته پت من كسان هم و او د شپې په تياره كې د پوی او بلې ډلې خلك په دالانونو كې خپلې پری ته ځانونه رسول.

راونځينيتي. د شهزاده خسرو په هغه بغاوت چې د اگری په کلا کې يې د اکبر باچا په مړينې کې وه، جهانگير داسې فکر کاو چې دخان اعظم پکې لاس و. د هغه سره يې ليدل بند کړل او نږدې وه چې ټول القاب او امتيازات يې ترې اخستی وای چې خان جهان باچا ته د هغه وکالت وکړو، دلایل يې ورکړل، د هغه د پلار شمس الدين محمد اتکه خان نېکي يې ورپه ياد کړه او دا چې د هغه مور دده څومره خدمت کړې و. هم دده په وېنا باچا د خان اعظم زور منصب او جاگير ورته بېرته ورکړل او ده ته د سزا ورکولو فيصله يې بدله کړه.

په دې سازش کې د شهزاده خسرو ماما مان سنگه هم شامل و او جهانگير د راجپوت قام نه دومره زړه تور شو چې ددې د هر غړي د وژلو هوډ يې وکړو. په دې موقع هم خان جهان باچا ته د مان سنگه پخواني خدمتونه ورپه زړه کړل او د راجپوت قام د ښوکارونو او ددوي د مثبت ونډې يادونه وکړه. باچا دا خبره هم وومنه او په دکن کې د مان سنگه جاگير يې ورته بحال کړو. خان جهان د خپل پلار دولت خان د ملگري خان خانان په اړه هم د باچا په زړه کې رخه ليرې کړه. په هغه دا تور وچې ده عنبر حبشي ته په دکن کې ډېرې پرگنې جاگير ورکړې اوله کبله يې هلته ډېر اغېز پيدا کړې و. هغه له خپلو اختياراتو ناوړې گټه اخسته. باچا عنبر اگری ته راوبللو او ترينه پوښتنې پيل شوې. خان جهان ډېر په جرات دخان خانان وکالت وکړو. جهانگير ته يې دده د پلار او نيکونو هغه خدمتونه ورپه زړه کړل چې د بابر، همايون او د اکبر په وخت يې په تېرو څلويښتو کالو کې دده کورنۍ ورته کړې و. داسې ښکاري چې خان جهان په خبرو کې تکړه او د يو وکیل په حيث به يې داسې دلایل ورکول چې خلک به يې قانع کړل.

د جهانگير د تخت پر کښېناستو درېم کال دليپ راي د خپلو اختياراتو نه ورتير شو او نږدې زنداني شوي وای خو د خان جهان په وېنا هغه ته معافي ورکړې شوه. ډېرو نورو امراو خپله خبره دده د لارې باچا ته رسوله او هم دا وه چې باچا غوښتل ده ته د سلطان لقب ورکړې شي او دې د غسل خاني په امراو کې شامل شي. خو هغه دا عهده او لقب قبول نه کړل. دا هر څه د نورو درباريانو او اميرانو د حسد باعث گرځيدو چې د افغانانو اغېزو ته يې د خطر په سترگه کتل او باچا ته به يې د شير شاه سوري وخت ورياداوو. يو ځلې امير لامرا شريف خان د جهانگير د باچاهۍ په شروع ورځو کې ورته مشوره ورکړه چې ټول پښتانه دې د مغل

پتيمان عزيز خان او بهادر خان ورسره و. هلته د مري د ختم او د دعا نه وروسته خلک خپلو کورونو ته تللي و خو يو څو تنه ايسار و. د ده ورور محمد خان تري تم و او يواځې د سر وېښته يې په څنگله کې موندل شوي و چې د پير خان زړه يې له نړۍ تور کړو. محمد خان څو ورځې وړاندې په مجذوب حالت کې له کوره وتلی او په لاره د سيمې گوند او بهېل قبایلو وژلی و. پير خان د سيمې له خلکو د ورور بدل اخستی و او ډېر يې له توري ايستلي و. هغه ته د مغل باچا جهانگير له خوا ايلچي رارسيدلي و. په دکن کې د نورو اميرانو سره پير خان ته هم نوي باچا د يو خلعت، او اس په ورليولو خپل دربار ته د راتلو امر کړی و. پير خان لکه د خپل پلار دولت خان د توري مېړنۍ، په ديني علم سمبال او د ښو اخلاقو خاوند و. دې د برهان پور نه روان شو او مخه يې اوس لاهور ته وه چې جهانگير پکې مېشت و. کله چې دې دربار ته حاضر شو نو باچا ورله د خلعت خاص نه علاوه يو مرصع خنجر هم ورکړو او دې يې پخپلو خاصو سردارانو کې شامل کړو. څو ورځې يې پير خان دربار ته رابللو، د دکن حالات يې پوښتل او کله چې دده قابليت يې وليدو نو ده ته يې د صلاحيت خان (د اوسپنې په څېر کلک) خطاب او دوه هزارې منصب ورکړو.

جهانگير باچا په اوږي کې د کابل د سفر هوډ وکړو او پير خان يې له ځانه سره بوتلو. په دې سفر کې به هره ورځ د پير خان صلاحيتونه او د هغه استعداد نه خبريدو. درې مياشتې وروسته چې دې بيرته لاهور ته وگرځېدو نو هلته يې ده ته نه يواځې د خپل زوی، "فرزند ما" په ويلو د خان جهان خطاب ورکړو، بلکه دده منصب يې پنج هزارې کړو. په ۱۶۰۷ م کې دوي بېرته کابل نه راغلل. جهانگير ملا احمد ته امر وکړو چې د پير خان لپاره يوه خاص انگشترې جوړه کړي. په دې ليکلي و.

"فرزند خاص شاه شادان قدرت الله.

خان جهان مرید جهانگير بادشاه

ښايي دا شعر پخپله د جهانگير وي. په دې موقع پير خان د ځانگړو سوغاتونو سره ولمانځل شو. د مرواريدو لړۍ، اسونه، خلعتونه، دومره چې بېلگه يې چرته نه وه ليدل شوی. له دې وروسته پير خان له خلکو هېر شو او د خان جهان نوم په تاريخ کې پاته شو. په باچا دده اغيز دومره وچې خلکو جهانگير ته که څه خبره رسوله نو خان جهان ته ورنلل چې سفارش يې وکړي.

د باچا کيدوسره، خپلو پت منو اميرانو ته د منصبونو ويشلو وروسته جهانگير خپلو دښمنانو ته د سزا ورکولو لپاره مټي

وشوه چې د شهزاده دانيال پر وخت چې د بالا گهاټ نه احمد نگر، جالنه او مونگي پتن پوری کومې پرگني وې هغه دی بېرته دوي ته ورکړی شي.

د روغي نه وروسته شهزاده پرويز برهان پورته مخه کړه او څو ورځو وروسته د جهانگیر په امر اگری ته روان شو. د دکن ټول مالي ملکي او پوځي اموريي خان جهان ته وسپارل چې تر يوکال يې دا دندې سر ته ورسولی. په برهان پورکي د کومو خلکو زمکي چې د برگیانو د بغاوت پر وخت ددوي له لاسه وتلی وي، خان جهان هغه بېرته ورله ورکړې. خو جهانگیر د دکن د حالاتو نه مطمئن نه و ځکه په دربار کې د هغه مغل امیرانو ورته غوږ کې دا خبره څخوله چې دومره لویه سیمه د پښتنو په لاس کې نه وه پکار. باچا، خان اعظم (مرزا کولتاش) دکن ته ورواستاو چې د خان جهان نه ټول انتظام پخپل لاس کې واخلي. داسې ښکاري چې یا خو جهانگیر ورباندې اعتماد نه کوو او یا بیا ددکن انتظام یواځې خان اعظم کولی شو، باچا اوس هم عنبر ته سزا ورکول غوښته او فرمان يې جاري کړو چې د شمال لوېديځ نه دی په دولت اباد حمله ووشي.

د دکن د دویم جنگ تيارې وشوه. شهزاده پرويز او خان اعظم یوې خوا، او خان جهان له بلې خوا نه د برگیانو د حملو د مخ نیوي لپاره ورغلل. په دی غزنی جنگ کې شلو زرو برگیانو چریکي جنگ کاو چې د غرونو په غارونو کې يې بارود او وسله پټه کړې وه. کله چې خان جهان د خپل پوځ سره "دیهاري" ته ورسیدو نو هلته ځای اوسیدونکو ورته مورچې نیولې وې. خان جهان په یوه بله لاره بالا گهاټ ته ورسیدو. هغه وخت دې وړاندې، د مان سنگه پوځ په منځ کې اوراچه صورت سنگه د خان اعظم سره ورپسې و. په سخت باران کې دوي وروورو دولت اباد ته وځوځیدل. اخوا هغه ځواک چې د عبدالله خان فدوي په مشرۍ کې دوي سره یوځای کیدو، له وړاندې رسیدلی و خو انتظار يې ونکړو او پخپل مخ سر د دولت ابادنیولو لپاره روان شو. په لاره کې د یوې تنگی درې نه د تیریدو پر وخت د عنبر پنځوسوزرو عسکرو ورباندې حمله وکړه. دوه درې ورځې سخت جنگ کیدو خواخوځو مغل ټیښتې ته اړ شول.

دمغل د پوځ مشرانو اوس د یونوی جنگي پالیسي لپاره مشوره وکړه. مان سنگه او نورو وپیل چې د برسات او د خوراکي موادو دکمي له امله پکار ده چې دوي بېرته برهان پور ته ولاړ شي. خو خان جهان ویل که تاسو بېرته ځئ نو ولاړ شئ، زه نه شم تللي. د

سلطنت نه وباسي. ځکه چې دوي د مغلو د دښمن په توگه را زیریدلي دي. ددی په نتیجه کې د فرمانونو د لیکلو کار پیل شو خو بیا خان اعظم باچا ته ددی کار نتیجې په گوته کړې نو لاس په سر شو.

خان جهان په ۱۶۰۰ م کې دملتان والي ځکه وټاکل شو چې ایرانیانو په کندهار د حملې گواښونه کول او دوه کاله وروسته کله چې شاه عباس د کندهار په کلا حمله وکړه نو خان جهان دربار ته ویل شو او ورته په کندهار د یو ناممکن دفاع د تیارې لپاره امر ووشو. کله چې پښتانه خبر شول نو ډېر خلک پری راټول شول.

دکن د هند جنوبي برخه او د سمندري تجارت یو مهم مرکز و. اکبر باچا دلته څو ښارونه نیولي و چې پکې د ده زوي دانیال حاکم و. ددی سیمې ساتنه په دی گرانه وه چې ځای قبایلو د مغلو واک نه منلو. د دانیال د مړینې نه وروسته د جهانگیر بل زوي شهزاده سلطان پرويز دی سیمې ته ورواستول شو خو هغه هم ناکامه شو. هلته د عنبر اولس راپورته کړی او د مغلو ډېری زمکې او پرگني يې نیولې وې. باچا ډپورا دکن سیمه نیول غوښته او ځینو امیرانو ورته مشوره ورکړه چې خان جهان د دکن سره بلد و نو پکار ده چې د شهزاده پرويز د پوځي مشاور په توگه ور سره ولاړ شي. باچا په دی خوشاله نه و ځکه خان جهان له درباره لېرې لېرولو ته يې زړه نه و خو داخبره يې وومله. ښاي نورو درباري امیرانو غوښتل چې خان جهان له باچا لیرې شي او په دی توگې يې اغیزه کمه شي.

د دوو میاشتو د سفر نه وروسته خان جهان د مغل پوځ د تازه ډلو سره برهان پور ته ورسیدو او د دکن د لومړي جنگ لپاره يې مورچې ونيولې. د عنبر جنگيالي د سیمې سره بلد او چریکي جنگ يې کوو. ده سره په لوی شمیر برگی قبایل مله و. یو وخت هلته د سختی گرمی له کبله په مغل لښکر کې د خوارو او د اوبو کمی پیدا شو. خان جهان د نواب سپه سالار او نورو امر او سره د بالا گهاټ سیمې د یوکلې په څنډو ایسار و. ځای خلکو ورباندې غله او نور شيان ډېرگران خرڅول. څو ورځې وروسته برسات پیل شو او خواره نور هم کم شول. د شاوخوا برگی قبایلو به په نهرو مغلو پوځیانو حملې کولې تر دی چې د پوځ مورال راټیټ شو او د یو بل سره به ونښتل. خو عنبر ددی موقع نه هیڅ گټه وانخسته او د صلح لپاره يې خواست وکړو. شهزاده پرويز او خان جهان صلح ته راضي نه و خو اخر يې حالاتو ته وکتل او په دی شرط روغه

جهان او جهانگیر

په ایلچپور (دکن) کې د لمر خاتنه سره خان جهان د خپل کور نه بهر دیوان خانې (حجری) ته ولاړو چې په یو باغ کې یې جوړ کړې و. هلته ځینې خلک دده سلام ته حاضر شوی و. دوی یې رخصت کړل نو هغه چار واکي چې د حکومتي کارونو لپاره ورغلي و، ده سره کښېناستل. د دکن د بیلا بیلو سیمو د پوځي امورو په اړه خبرونه ورته واورول شول. یو څو مهمو لیکونو ته د ځواب لپاره یې هلته ناستو علماو نه مشوره واخسته او درې ساعته وروسته دی بیرته کور ته ورغلو. هلته د کورد غرو سره یې ډوډی وخوره، په جومات کې د ماسپښین له لمانځه وروسته بیا دیوان خانې ته ولاړو او پاته کارونه یې سر ته ورسول. نن ماڅیگر له لمانځه وروسته په باغ کې د کفترو د الوت سیالي وه او ډېر خلک ورته راټول و. د ماښام د لمانځه پر وخت جمع وشوه او خلک خپلو کورونو ته ولاړل. خان جهان بیا په دیوان خانې کې کښېناستو او د خپل استاد مولانا ابراهیم سره د نویو کتابونو په اړه خبرې وکړې. په ځینو مسایلو یې ځان پوه کړو او هغه سره د شپې د ډوډی خوړلو وروسته کور ته ولاړو. ده په وونۍ کې یوځل د ښکار لپاره ټاکلی وه او په یو تېز رفتار اس سپورد ملگرو سره به ځنگل ته تللو. یو کال او نهه میاشتې په برار کې یې تېر کړل نو دجهانگیر باچا لیک یې تر لاسه کړو، چې زه درېسې خفه شوی یم بیرته دربار ته راشه.

د خان جهان وکیل بهگوان داس نومېدو. هغه ورته وویل چې اوس د خریف د فصل اخستو وخت دی او په داسې وخت کې ستا ورتلل به د اولس لپاره ستونزې جوړې کړي. ښه به دا وي چې د یوې میاشتې لپاره خپل سفر وځنډوه. خان جهان په دکن کې مغل سپه سالار ته لیک ورواستاؤ، نو هغه د آگری دربار ته عریضه ولیکله چې تر څو ددی صوبی ټول کارونه په پورا ډول سر ته ونه رسیري او په دی تسلي وشي چې هر څه سم دي، خان جهان ته دی هم دلته د پاته کېدو اجازه ورکړې شي. ددی عریضې څو ورځې وروسته د شهزاده سلطان پروېز عریضه هم ورورسیده. باچا دواړو ته ځواب ورکړو چې که داسې ده نو پیر خان دی په دکن کې

هغه ځایه څو میله شاته په "ترتم" نومې سیمه کې د مغلو یو بل لښکر پروت و. مان سنگه خان جهان ته مشوره ورکړه چې دی د هغه لښکر سره یو ځای وړاندې ورشي. خو خان جهان په دی هم راضي نه شو، بیرته گرځیدل ورته ناځواني ښکاریده. اخر ټولو ورته مینت زاری پیل کړې او په بله ورځ دی ترتم کې د خواجه ابوالحسن د لښکر سره یو ځای شو. درې شپې هم هلته د برگیانو له خوا ورباندې گولی وریدې خود دکن د جنگ څه فیصله نه کېده او خان جهان د یو لوی حملې لپاره ناقراره و. اخوا د" ملکپور" نه ورپسی بیا د شهزاده پرویز او د خان اعظم لیکونه راتلل چې برگیانو سره جنگ مه کوئ. مان سنگه او خواجه ابوالحسن پوهیدل چې دوی د شهزاده خبره که ونه منله نو ورته جنجال جوړیږي. خان جهان ورته وویل چې ماته باچا د دکن د نیولو امر کړي دی او زه اختیار نه لرم چې بیرته ولاړ شم. اخر مان سنگه او خواجه ابوالحسن باچا ته یو لیک ورواستو چې خان جهان بیرته گرځیدو ته تیار نه و خو ددی امکان نشته چې دومره لږ پوځ سره دی دکن فتح کړو. که مقابلې وشوه نو نتیجه به زمونږ ماته وي. که باچا سلامت زمونږ په بیرته گرځیدو خفه کیري نو ددی پره مونږ پخپله غاړه اخلو.

په هغه ورځ د خان اعظم له خوا هم یو لیک راغی چې د بیجا پور حاکم عادل شاه دکهنې په یو لیک کې د صلح خواست کړی دی نو ځکه ده دمغلو ټول لښکر ته د بیرته راستنیدو امر وکړو. د روغی نه وروسته خان جهان برهان پور ته ولاړو او هم هلته پاته و، تر څو شهزاده پرویز د خان اعظم په مشوره ور ته د خلعت او نورو امتیازاتو سره د "بیرار" انتظام وسپارلو. باچا هم په دی فیصله خوشاله و او هغه ته یې د لیک سره ځینې پرگنې په انعام کې ورکړې. خان جهان ډېره موده په بیرار کې پاته شو دده د علم سره مینه وه او لوی شمېر د تصوف کتابونه به ورسره و چې دده په محفلونو کې به خلکو په زوره ولوستل او ورباندې به تبصری کیدی.

لمانځه نه وروسته پير محمد د څوځوانانو په بدرگه د يواراسته پيل اوبيلو سوغاتونو سره د باچا په خدمت کې حاضر شو . دلته باچا په دارلامارات خاص و عام کې چې د محل بهرنی غولی و د عامو خلکو په وړاندې راتلو او د عوامو سلام او درشن به يې ورکول. عامو خلکو ورته سوغاتونه ، هاتي، اسونه، اوشان او غوايان د ډالۍ په توگه او منصب دارانو او سرکاري اهکارو د خپلو خپلو سيمو رپورتونه وړاندې کول. دا چلن د اکبر باچا له وخته رواج شوی و. بيا ليکوال واي.

"کله چې نواب (پير محمد) دی ديوان کې وردننه شو نو باچا يې له ليرې وليدو او سر يې ورته ټيټ کړو. د باچا او دده تر منځ د يو غشي د ويشتلو فاصله وه چې نيم فرلانگ کيرې. د باچا د غبر په اوريدو، دی هغه ځای ته ورسيدو چې "کلان بار" نوميدو او يواځې وزيران او نور امرا به پکې ولاړ و. نواب هلته باچا ته درې واري (فرشي) سلام وکړو، هغه ځای چې د گلانو سبچ (دکانچه) ورباندې جوړ و او خلکو به باچا ته سجده کوله، هلته يې ورته سجده وکړه. د شاه د محفل بساط (فرش) يې په ادب بوسه کړو. هلته چې باچا په جهروکه (گېلري) کې ناست و اشاره يې ورته وکړه چې بره راوڅېژه. خواجه ابوالحسن چې د بخشي گري په لور مقام ناست و د چغتاي دستور سره سم د نواب لاس ونيولو، بره يې بوتلو او د باچا د پښې د ښکلولو شرف يې ورته ورکړو. باچا پخپلو گونډو ودریدو او نواب ته يې غيره ورکړه. بيا يې دده تندي ښکل کړو او حال يې وپوښتلو. بيا دی (خان جهان) د جهروکي نه راښکته شو او پخپل ځای ودریدو او درې ځلې يې بيا ورته ټيټ سلام او درې سجدې وکړې.

خان اعظم چې پخپل ځای ناست و راپاڅيدو او د نواب له خوا ورته څلور لعل (ياقوت) پښخه لوي مرواريد او سل جهانگيري اشرفي ډالۍ کړې او د شهزاده پروبېز سلام او سجدات يې ورته وړاندې کړل. باچا به بيا بيا ترينه د سفر حال احوال پوښتلو تر څو چې نورو کارونو ته يې هيڅ پام ونکړو.

کله چې لمر پروتو نو د څوکيدارانو او د محافظانو سلامي وشوه او (باچا) د مانې دننه دولت خانه کې چې ديوان خاص نوميدو ولاړو. په سر کې شهزاده خرم ورته حاضر شو. بيا نور ارکان دولت، خان اعظم، نواب خان جهان اعتمادالدوله (غياث بېگ) مهابت خان، خواجه ابوالحسن مير بخشي او ځيني نور ملگري . هلته هم ټول وخت د پير محمد نه يې د سفر د تکليفونو پوښتنې کولې. يو ساعت وروسته د دکن په معاملو بحث پيل شو. باچا

ايسار شي.

وروسته يوبل فرمان يې خان جهان ته ورواستاو چې د تهانپسر ضلع (ولسوالي) په غرونو کې دکول او بهېل زات ډاکوانو کورونه جوړ کړي دي او خلک په ازاروي. داسې می اوريدلي دي چې بهادر گجراتي هم دکن کې د ورنوتلو هوډکړي دي نو ضروري ده چې ته هلته ورشي او د بيرار د پرگنو په بدل کې هلته خان له پرگني واخلي. کله چې شاهي فرمان وورسيدو نو خان جهان دا شهزاده پروبېز ته ښکاره کړو او د هغه په اجازه تهانپسر ته روان شو. د مغل باچا له خوا د يو امير دبرياليتوب لمانځنه او د نوری زمکې د هوس دا يوه بېلگه ده. نه يواځې دا چې پښتانه، بلکه نور هم د ارامه او څوکاله سيمو نه يې ليرې کړل، او هغو سيمو ته به يې ورواستول چې پکې نارامي وه. هغه پرگني (زمکې او کلي) چې پښتنو به اباد کړل، له دوي به يې واخيستل او بل ځای به يې ورله زمکه ورکړه. خان جهان تر يوکال د تهانپسر په پوځي کلا کې پاته شو او د باچا امر يې پر ځای کړو. بل کال يې بيا برهان پور ته وراستاو او په دی موده کې څو واري قيمتي خلعتونه او اسونه د تحفي په توگه وروپېرل.

خوجهانگير د دکن د حالاتو نه راضي نه و او غوښتل يې چې پخپله ورسره وويني. خان جهان پسي شاهي فرمان ولاړو چې څومره ژر کولی شي دربار ته حاضر شه. باچا په دی وخت کې په اجمېر شريف کې لنډ محال پلازمېنه جوړه کړې وه. د لاری فاصله دولس سوه ميله وه او خان جهان د دوپشتو ورځو د سفر نه وروسته اجمېر ته ورسيدو. هلته دده هرکلی چې په کوم ډول وشو ددی ټول حال د حیات افغاني ليکوال په دی ډول بيان کړي دي.

دی لا اجمېر ته نه و رسيدلی چې شهزاده خرم ورته يو عراقي اس او نوری تحفي ورواستولی. د ښار نه بهر باچا ورته خپل خسر مرزا غياث الدين بېگ (د ملکي نورجهان پلار) د هغه زوی مرزا ابوالحسن اصف الدوله (د خرم خسر) او نواب مهابت خان د هر کلی لپاره واستول. دوي څوميله وړاندې پخپله خوښه د هغه سره بدرگې لپاره ورغلل. د باچا سره د ليدو لپاره د ماڅيگر د لمانځه نه وروسته وخت وټاکل شو دوي يې د اجمېر سره نږدې په گور شاه کې يو ښکلې اراسته مکان کې ايسار کړل. ملکي نورجهان د ايراني مېوو څو طشته چې په هغه ورځ ورته د مشهد نه رسيدلي و، او په شاهي مطبخ کې تيار شوي څو ډوله خواړه د گرمی د ډوډۍ لپاره د سوغات په توگه ورواستول. د ماڅيگر د

دکن مهمات پورا شي. او شهزاده ته يې وويل تا ته دا مناسبه نه ده چې د خپل مشر ورور په اړه داسې خبرې وکړي چې گوندی دکن ته پام نه کوي."

د حیات افغاني دا لیکنه د مغل دربار د غورځو پرزو او دربار د سازشونو یوه انځوروراندي کوي. جهانگیر یو عیش خوښوونکي، نازولي او جاه طلب انسان و. دزمکو نیول دده ارمان و او د هند چار چاپیره یې لښکری لېرلي چې ملکونه ورته وونیسي. دده اته سوه بنځي وي چې ځیني نکاح شوي او نورې مینځي وي. په دی مجلس کې شهزاده خرم پخپل مشر ورور اعتراض کوي چې د پلار زړه ترې بد شي. د تخت د وراثت په اړه د نفرت زړي په دی محفلونو کې به کرل کیده. ښاي د خان جهان له خوا د شهزاده پروبذفاع د خرم په زړه کې رخه اچولې وي چې پایله یې د هغه په وژنه تمام شوه.

په بله ورځ د خان جهان کور مخی ته گڼ خلک راټول و. د خپلو خپلوانو نه علاوه د هری طبقی کسان هغه ته د سلام لپاره ورتلل. د باچا ترور، (د اکبر باچا لور) خان جهان ته د رنگارنگ خوارو، میوو او شیرینیو سل د سرورزو او سل فقری طشتونه د گرمې ډوډی ته ورواستول. په ټول ښار کې ددی ډوډی کیسی کیدي. تر دی وروسته باچا به هره ورځ ده ته خلعت او سوغاتونه ورکول. په دی کې اسونه، جواهرات او نور شیان شامل و. تر ټولو هغه قیمتي او ښکلې اس و چې د ایران باچا شاه عباس حسینی د خپل سپرلي لپاره د عراق نه راغونښتی او جهانگیر ته ورواستولی و. شهزاده خرم چې د اسونو شوقی و، ډېر وغوښتل چې د پلار نه دا اس واخلي خو ورپه نورو هغه دا اس د خپل سپرلي ته ساتلي و خو او س یې دا خان جهان ته وردالی کړو.

مغلو د دکن او هلته اوسېدونکو په اړه ډیر معلومات نه لرل چې دا سیمه له نور هند نه توپیر لري.

دکن (دکهنش) په سانسکرت ژبه کې جنوب لوري ته وایي ځکه چې داسیمه د هندوستان د گنگا د وادی په جنوب کې پرته ده. که څوک د هند نقشه وگوري نو ددی په جنوب کې یو لوی مثلث په سمندر کې غزېدلی دی. همدغه ددکن سیمه ده چې دیو لوی میزپه شان دغرونو د دریو سلسلو په مینځ کې راښکېل شوی ده. ددکن د لوېدیځ او ختیځ ساحلونه چی په ځایي ژبه کې ورته گهات وایي دوه سرحدونه لري. چی د سمندر نه ورپورته د هند تر جنوب پوری رسېږی. ددغې سیمې د لوېدیځی غاری غرونه لوړدی او د جنوب لوېدیځ نه د لمدي هوا مخه نیسی. هم دا ده چی دلته باران لږ او د

ووېل، دا څوکاله کيږي چې زما په زړه کې خواهش دی چې ټول دکن دی ونیسم، نوضروری ده چې ددی صوبی ټول حالات دی راته بیان شي. مثلا دا چې شاهي پوځ کله چې په لومړي ځل په بالا گهات حملہ وکړه نو بي له جنگه ولي بېرته وگرځېدو. دوېم ځل چې د عبدالله خان کومک وونه رسیدو نو ددی سبب څه و، او پوځ لپاره بېرته برهان پور ته د راگرځیدو فیصله، په تېره بیا مان سنگه دا فیصله په کوم مصلحت وکړه. د دکن د نورو معاملاتو د سر ته رسولو لپاره نواب سپه سالار (خان خانان) څه هلی ځلی کوي. پیر محمد ډېر په احتیاط باچا ته ټول حالات وویل. په دی مجلس کې یو تن د خان خانان مخالف و ده وویل تر څو چې خان خانان هلته موجود وي د دکن یوه معامله به هم سمه نه وي او دا صوبه به چری هم د مغلو لاس ته ورنشي. دی سړي نور هم غوښتل چې د خان خانان سپکاوی وکړي خو پیر محمد خپل دلایل پیل کړل او وي ویل د دکن په معاملو په داسی محفلونو کې بی له سوچ او فکر خبری کيږي او هغه خلک چې داسی خبری کوي هیڅ د حالاتو نه نه دي خبر، که نه دخان خانان په وفا او کار کې هیڅ شک نشته. ځیني امرابی احتیاطه دي او ددی خبری نه د دکن واکمنو پورا پورا گټه اخستی ده. د دکن خلک په خلاص میدان کې جنگ نه کوي، چې د شاهي پوځ ځوانان ورته خپله مېرانه وښاي. هم دا ده چې دکن نه فتح کيږي. خان خانان په دی گرم نه دی ځکه د هر کار لپاره یو خاص وخت ټاکلی وي. باچا وویل زه دا دی لس کاله کيږي چې په تخت ناست یم. د هغه وخت راهیسي تر نن پوری می ډېر خلک دکن کې وټاکل، لویه سرمایه می خرڅ کړه خو ددی سره هلته حالت د لومړي ورځې په ډول دی. هر څوک چې راځي واي چې خان خانان هیڅ گناه نلري. ښاي دا خلک پخپله په حالاتو نه دي خبر که نه د زړه نه یې هڅی کړي وي نو دا سیمه به یې نیولی وي.

په دی وخت کې شهزاده خرم خبره راوچوله چې خان خانان د دکن امورو ته پام نه دی کړی. پلار ته یې وویل که اجازه وي نو زه به د گجرات له خوا او سلطان پروېز به د دکن (جنوب) له خوا پوځ کشي وکړي نو زما باور دی چې دا سیمه به ونیسو. ددی په ځواب کې خان جهان وویل شهزاده دی ژوندی ووسی، هغه د باچا مشر زوی او ځای ناستي دي او د ډېرو کلونو نه په دی صوبه کې هڅه کوي. خانخانان دده اتالیق دي که دی د گجرات له خوا د دکن د نیولو لپاره ولاړو نو ددی دواړو زړه به مات شي چې گني دوي ددی کار جوگه نه دي. زما باوردی چې تر راتلونکي کال به د

فارس اغیزه پرې تر ټولو ډېره وه. د بیجا پور یو واکمن یوسف عادل شاه چی ماشومتوب یې په فارس کې تېر شوی و، د پینځلسمې پېړۍ په پای کې د جمعې په خطبه کې شیعیه د دکن سرکاري مذهب اعلان کړ.

په دکن د مغلو حملې د اکبر باچا پر وخت پېل شوې وې. دده زوی شهزاده مراد د احمد نگر ښار تر دوو کالو کلا بند کړې و چې ددی نامتو ملکی چاند بی بی ورسره مقابلې وکړه. چاند بی بی د خپل ماشوم زوی د سرپرستی په توگه حکومت کاو. خواحمد نگر په کورنی جنگونو دومره کمزوری شو چې اخر یې روغه وکړه او مغلوته د باج ورکول یې وومل. د اکبر بل زوی دانپال هم هلته مړ شوې واوبیا د جهانگیرزوی پروپز د ټول دکن په نیولو کې پاته راغلي و.

د وولسمې پېړۍ په سر کې مغلو په برهان پورکې خپله پوځي چاونی جوړه کړه. هغه وخت دا ښار په اتلس کلومیټره مزکه کې غزېدلې وو. په ۱۶۱۶ م د نومبر په میاشت کې مغل پوځ د شهزاده خرم په مشرۍ د دکن د نیولو لپاره روان شو. دې د خپلې نازولې میرمنې ممتاز محل او اولادونو سره د برهان پور په کلا کې ایسار شو. دده مرستی لپاره په سیمه کې پاته مغل پوځ هم فعاله شو او په څو کالو کې بهمني سلطنت رنګ شو. شهزاده خرم، عبد الرحیم خان خانان د دکن صوبه دار وټاکلو او دده د کومک لپاره د مغلو ډېرش زره سپاره، شپېته زره پلي پوځ یې هلته وساتل. د دکن نه خرم ډېر مال و زر تر لاسه کړل. په دی کې دوه سوه پیلان چې دری پکې د سرو زرو او نهه په تقری ساز اراسته و. ددی ځای نامتو پیل "سرنات" نومیدو چې هغه وخت یې بیعه یو لک روپۍ وه. خرم دا مال اسباب خپل پلار ته ورواستول. ددی ټول مال او دولت اندازه ۲۲ لکه او شپېته زره روپۍ لگول شوې وه چې دوه لکه جهانگیر باچا خپلې نازولې ملکی نورجهان ته او شپېته زره یې د حرم نورو مېرمنو ته ډالی کړې.

خان جهان د جهانگیر یومهم مشاور و او باچا به د هغه مشورو ته درناوي کاوو. داسې وخت و چې خان جهان به په اس ورختلو نو جهانگیر ده ته لاس و نیولو او په اس یې سپور کړو بیا به یې ورپسې ووژرل. د جهانگیر په دربار کې اروپایي سفیرانو هم دخان جهان د اغیزو زکر کړې دي. په ۱۶۱۶ م کې "لارډ ټېری" د جهانگیر په دربار کې و اووی لیدل چې باچا، پیر خان (خان جهان) زما د زړه مالک، سلطان، نواب (لارډ) په توگه مخاطب کړو.

مارچ له میاشتي بیاد جون ترمیاشتی پورې پکې هوا وچه وې. د دکن ختیځه برخه ټیټه ارتفاع لری، له جون بیاداکتوبر تر میاشتی د باران اوبه پکې په بخار بدلیرېر. زیات سیندونه یې وروسته په بنگال خلیج ور گډېرې خو په اوړي کې وچ شي.

مرهټه د هندي اریایي نژاده خلک دي. چې زیات تره د هند د اوسني مهاراشتره ایالت کې اوسیدل. دوي په وولسمې او اتلسمې میلادي پېړۍ کې د هند په جنوب ختیځ برخه کې ځان له سلطنت جوړکړو. دوي ته کله کله کهشتریه جنگیالي هم ویل کیږي او ژبه یې مراتھی ده. مرهټه توری په عام ډول د مهاراشتره کې اوسیدونکو لپاره چې په مراتھی ژبه خبری کوي کاریدله خو مراتھی ژبه نور قامونه هم واي ځکه دا د مرهټه تعریف نه شي کېدې.

مها په سانسکرت کې لوی او راشتی یا راشته د ځای یا د قام لپاره کاریري. په درېم .ق.م پېړۍ کې د اشوکا راجه پر وخت په ځینو لیکنو کې د راشتریکا (راشترک، راشتریه) خلکو زکر شوی دی چې په دکن کې اوسیدل. د مرهټو ۹۶ قامونه و چې هر یو یې بیلا بیل نومونه لري.

د دولسمې پېړۍ نه وړاندې ددوي بېلا بېل مشران و خو په وولسمې پېړۍ کې دوي د چتر پتي شیواجي د مشرۍ لاندې یو شول او په لومړي ځل دوي ځان ته د هند په جنوبي ساحلونو یو سلطنت جوړ کړو. د هغه د مرینې نه وروسته د مرهټو مشر به پیشوا نومیدو او د مغلو او نورو قامونو سره به تل په جنگ و.

په ۱۴۸۲ م کې د مسلمان بهمني سلطنت په ټوټی کیدودکن په پینځو مسلمان واکمنو ریاستونو وېشل شوې و، چې گولکنده، بیجا پور، احمد نگر، بیدر، او بیرار نومېدل. د دکن په زیاتو ځایونو کې د لرغونو مرهټه واکمنو له خوا، کلا گانی او حصارونه جوړ شوي وو. پردغوکلاگانو مسلمانانوداسی دفاعی برجونه ور زیات کړل چی له بهر نه د حمله کوونکو لپاره یې نیول گران وو. د دکن بهمني واکمنو د پارس (ایران)، ترکی او ځینو اروپایي ملکونو سره تجارتي اوسفارتي اړیکې ټینگی کړې. برهان پور د ململ ټوکر، گلداره ورپښمو او کمخواب چی د سرو زرو په تار به اوبدل کېدو، لپاره نوم لرلو او له دی ځایه به پارس، مصر، ترکی، روسیې او پولېنډ ته استول کیدل.

دی مسلمان واکمنو د خپلې ساتنې اودفاع لپاره دختیځې او شمالي افریقې نه مرئیان راوستل او همداسی به بی شمیره عرب او ترک تجاران او عالمان د سمندر له لاری دکن ته ورتلل. خو د

دریا او جهان

د پېښور په سویل کې د بربرو نومی کلی ملک ابراهیم خان داود زی پخپله حجره کې ناست دې یو ماشوم په منډه راځي او ده ته خبر ورکوي چې اسونه راروان دي. د ملک ابراهیم په سترگو کې د خوشالی رڼا لیدل کېږي، خپل کشر زوی نېکنام ته اشاره کوي او دې سمدلاسه کور لوري ته ورځي چې پر بنځو د مساپرو د ډوډۍ غبر وکړي. هلته چا د وړاندې نه د کور له بامه خپېر لوري ته گرد او دوری لیدلي دي او بنځې د خاورو په لویو لویو خانکونو کې د اورو په اخیښلو بوختی دي، ماشومان چرگانو پسی منډې وهي او بنځو ته یې رانیسي چې پښې ورله تړي. د نېکنام مور د کلي قصاب کره ماشوم ورلیږي چې ژر ورله غوښه راوړي. په حجره کې ناست ټول کسان د ابراهیم خان سره یو ځای بهر پټیو ته روان شول درې ځوانان د څارویو د یوی جوپې مخی ته په اسونو راغلي، د لیري نه د خپل کلي خلک ویني نو اسونه هم هلته په شنو پټیو کې پرېږدي او پخپله رامنډه کړي.

تر ټولو وړاندې د ابراهیم خان مشر زوی دریا خان دي چې د راتلو سره د پلار په پښو لوبیږي. پلار یې غیږي کې نیسي او له تندي ورله خوله پاکوي. ور پسی دده بل ورور عثمان خان دی چې ابراهیم ده ته هم غاړه ورکوي او سترگی یې د درېم زوی لټه کوي. هغه سپین ږیري او ځوانان چې ددی قافلي د هر کلي لپاره راوتلي و دوي بدرگه کوي. د کلي ټول ماشومان هغه وخت بهر په شین مېدان کې ددی اسونو نندارې ته ورغلی دي. د ابراهیم خان سترگی اوس هم د خپل درېم زوی زکریا خان په لټه کې دي اخر دی ویني چې تر اوسه په اس سپور دي. او یو بل کس دده د اس قېزې نیولي ورسره پلی روان و. ابراهیم خان پوهیږي چې زوی یې یا ناروغه او یا تپي دي. د حجرې نه دوه کسان یو کټ ورزغلي او ابراهیم د زکریا اس ته نږدی ورځي. د هغه رنگ ژیر وي او د دوو کسانو په مرسته چې له اس کوزیږي نو پلار ته یوه شپه دریږي خو په پښو کې یې طاقت نه وي او ژړي په کټ ځملي چې ورباندې نوی ملتاني ځادر غوړیدلی و. ابراهیم ملک

لرله او کله چې د دریا خان سره مخ شو نو د هغه د شرافت او د مېړانې نه ډېر اغېز من شو. دده په تندي کې د فراست او د پوهې نښې يې وليدې او د اسونو د خرڅولو نه وروسته يې دریا خان ته بلنه ورکړه چې له ده سره بسی ته ورشي. په بسی کې هغه وخت رکن الدين بنه ډېر کورونه جوړکړي و. يوه ورځ او د شپې د سفر نه وروسته دوي بسی ته ورسيدل. رکن الدين خپلو مېلمنو ته بنه درناوي وکړو. په بسی کې مساپر پښتانه ټول دریا خان نه تاویده او نه يې غوښتل چې دی هندوستان نه بيرته خپل کلي ته ولاړ شي.

بناي د دریا خان شخصیت او يا دا چې رکن الدين په سيمه کې نورو پښتنو د ابادولو ته ليواله وچې ده ته يې خپله لور بي بي بېرې ور واده کړه. د هغې په پسول کې يې د پوټ (پوټه) نومې کلی ورله ورکړو چې د بسی نه په لبره فاصله و او د رکن الدين په جاگير کې شامل و. هدف يې دا و چې دریا خان د خپلې مېرمنې سره په پوټ کې ژوند پيل کړي. خو دریا خان دی ته تيار نه شو او د نوي ناي سره بېرته د بربرو کلي ته يې مخه کړه. دی د خپل پلار مشر زوی و او د هغه د مړينې نه وروسته دی د کلي مشر هم و. دا خرگنده نه ده چې ملک ابراهيم څه وخت وفات شو.

جهانگير باچا په ۱۰۱۶ هـ (۱۶۰۷ م) کې کابل ته د ورتلو هوډ وکړو خو دی د پېښور د ناظم احمد بېگ خان کابلي د انتظام نه خوشاله نه و. په هغو ورځو کې به د باچاسفر ډېر مهم کار و. ده سره په سوونو اسونه، پيلان، په زرگونو عسکر د حفاظت لپاره د خوراكي موادو گاډي د حرم د مېرمنو لپاره خدمت گاران، پخونکي او دغسی خلک مله و. هر ځای چې به دی قافلي پراو وکړو نو هلته به يو وړوکي ښار اباد شو، بازار به پکې ولگیدو، خېمې او تمبوانو به لوي ځای نيولی و. د نږدې سيمو نه به خلکو خپل شيان دی قافلي ته راوړل او په دوي به يې پلورل. هر پراو به يوه يا دوه وونې وڅو کله کله به باچا د سيمې د هوانه خوند واخيستو نو زيات به تم شو. دا پراو به يواځې د ښکار لپاره نه و، بلکه يو ډول د باچا سرکاري سفر هم و. ده به په لاره د سيمې مشرانو سره وليدل چې ده ته سر ټيټولو له ورتل او څوک چې حاضر نشو، هغه به باغي گڼل کیدو. ددی سوونو کسانو لپاره به د سيمې ناظم د ځای او د استوگنې انتظام کوو او مشران به يې خبرول. جهانگير د پېښور او د پنجاب د سيمو واک رکن الدين ته سپارلی و چې دده د سفر پورا انتظام وکړي. هغه د دی لپاره چې پېښور ته ولاړو نو لورکره د بربرو کلي ته ورغلو او دریا خان يې وليدو. هغه محال دریا خان يې هم دجهانگير باچا سره د ملاقات لپاره بوتلو.

دده پر مټ ترلې پټکي د نسواري رنگ داغ ويني نو پوهيږي چې دی ټپي و. د کلي دم ته خبر ورکوي او دریا خان پلار او نورو ته د هغه د ټپ کيسه کوي.

په هغه ماښام تر ناوخته دابراهيم خان حجره اباده وه او خلکو ددریا خان له خولې د هغه د بلخ د سفر کيسه اوریده. دا درې واړه وروڼه مياشت کيده چې د خيبر نه وراخوا ادينه چې اوس ورته جلال اباد وپيل، د لاري کابل او بپا له هغه ځايه بلخ ته ورغلي و. ددی نه وړاندې دوي به د باجوړ له لاری د بدخشان غرونو ته ورتلل او هلته نه به يې اسونه اخستل. څو ورځې په پېښور کې له دمې وروسته پنجاب ته به يې وورل او خرڅول. خو اوس د جهانگير په باچهي کې د خيبر ايريديانو ددی تاريخي درې لاره قافلو لپاره خوندي کړي او مغل باچا له دوي سره روغه کړی وه. هم دا وه چې دریا خان د خپل پلار په اجازه سر کال پخپله په دی لاره داسونو د پلورلو لپاره يو لوي تجارتي قافلي سره بلخ ته ورغلی و. د پېښور يو پراچه تجار هم ورسره و چې د پيسو په حساب او د معاملې په کولو پوهیدو. دریا خان اوس د سيمي د سيندونو غرونو او د درو نه بڼه بلد شوي و.

د بربرو په کلي کې څو ورځې د دریا خان د سفر کيسې کيدي هغه اسونه چې ده راوړي و بڼه چاغ او ښکلي و. د کلي په شنو مزکو ورته د خسماني او ساتني بندوبست شوي و. مياشت وروسته دریا خان ددی اسونو سره د پنجاب په لوري روان شو. په يوه ورځ کې د اباسين او د کابل سيندونو سنگم ته ورسیدو. په سيند اوس دوه د لرگي پلونه تړل شوي و چې يو يې د څاروو او اسونو او بل يې د پلي خلکو لپاره و. د اکبر باچا له خوا جوړ د اټک سره دنوي کلا شاو خوا، د مساپرولپاره شير شاهي سرايونه اوس هم اباد و. درې ورځې وروسته دوي د پنجاب په کسور کې دمه وکړه چې د اسونو لويه منډۍ به پکې جوړیده او د خويشگو پښتانه به ددوي کوربانه و.

دریا خان يو څواسونه دلته خرڅ کړل خو دوه ورځې وروسته د اگری په لوري روان شو. د پنجاب په شنو مېدانونو کې اسونه نور هم بڼه شول خو په لومړي ځل دی اسونو په گرمی هوا کې ساه واخسته. په عامه توگه د اسونو تجارانو به داوړي په ختمېدو اسونه هند ته اوړل خو دریا خان په دی باور و چې لکه د انسانانو څاروي هم د هوا سره ځان عادتولی شي.

په اگری کې دده د رارسيدو خبر د جهانگير باچا په دربار کې شېخ رکن الدين ته هم ورسیدو. هغه پخپله هم نورو اسونو ته اړتيا

خان جهان د گجرات والي او د شهزاده پروېز اتاليق وټاکلو خو هغه وخت په دکن کې د مغلو پر ضدیو واری بیا د بغاوت لمبې راپورته شوي . ددی دریو مسلمان واکمنو ، نظام الملک ، قطب الملک او عادل خان په گډه پنځوس زره پوځ سره په مغلو حمله وکړه او وروږو دوي يې سیمې نه د برهان پور په کلا کې محاصره کړل . عبد الرحیم باچا ته پیغام ورواستاو چې که ددوي کومک ونشو نو ښاي د راجپوت سردارانو په شان د ځان وژنی رسم (جوهر) پورا کړي . هغه وخت د راجپوت هندوانو یو دود و چې کله په جنگ کې د ماتې سره مخ کیدل نو د سلامي کیدوپر ځای به يې کوماندانانو په گډه ځان ووژلو . په دویم دسمبر ۱۶۲۱ م کې شاه جهان د دېرشو زرو سپرو او شلو زرو پلي عسکرو سره یو واري بیا دکن ته روان شو . درې میاشتی وروسته دا پوځ د نرېدا سیند پر غاړه پراو وکړو اودبرهان پور محاصره ختمه شوه . دلته هغه ځیني سیمې په جنگ او ځیني د خبرو اترو او د تاوان د ورکولو په لوز ونیولې . اخر د دکن باچاهانو د پینځو لکو روپو د تاوان په بدل کې ورسره روغه وکړه او مغلو ته يې د وړاندې نه زیاتي سیمې پرېښودې . د جهانگیر زوی سلطان پروېز د شرابو د لاسه پخپل مرگ مړ شو او شاه جهان دیو بل سیال نه بی غمه شو . اوس دده یو ورور شهر یار پاته وچې د پلار نازولي مېرمنې نورجهان يې ملاتړ کوو .

په هند کې دجهانگیر په بوخت کیدو د ایران باچا شاه عباس صفوي گټه واخسته ، په کندهار يې حمله وکړه او هلته مغل عبد العزیز نقش بندي کلا بند پاته شو . شاه جهان ايله د دکن نه اوزگار شوي و چې پلار ورله امر وکړو چې کندهار ته دی لښکر یوسي . هغه وخت د برساتونو موسم پیل شوي و اوددی دومره لوي لښکر خوځول ورته ممکن نه و . ده د مانډو (مرزي هند) په کلا کې اړولي و او اراده يې دا وه چې هلته دري میاشتي پاته شي او وروسته کوچ وکړي . د مانډو نه شاه جهان پلار ته د شاهي فرمان په ځواب کې ولیکل " د حکم سره سم زه په مانډو کې ایسار یم ، هر کله چې برسات ختم شي نو زه به کندهار ته ورشم . خود کندهار ته ورنگ د هند د معرکو نه توپیر لري ، د ملتان نه کندهار پوری درې سوه کوس (۹۰۰ میله) فاصله ده . هلته غله کمه ده ، مقابله به مي د شاه عباس غوندې با تجربه عسکر سره وي ، نو ځکه د لښکر د پاره د غلی دانی انتظام ضرور دي . ددی لپاره مناسبه ده چې د ملتان پنجاب او د کابل صوبی دی ما ته راکړي شي چې د لښکر لپاره د خوارو انتظام وکړم او دومره خزانه هم راکړی

خو څوورځي وروسته د روژې په ۲۹ نېټه رکن الدین د وو پنځوسوکالو په عمرکې لاهورکې وفات شو . جهانگیر دده په مړینې ډېر خفه شو او دده زمکې او کلي يې دده زامنو ته په میراث کې ورکړل . دا هم د هغه وخت د مغل واکمنو یوه سیاسي پالیسي وه چې کوم امیر ته به يې زمکې په انعام کې ورکړی وی ، که هغه ورته پت من پاته کیدو نو اولازونو ته به يې د فرمان له مخې دا زمکې میراث کې ورکولې . که داسی نه وه نو ټولې زمکې به يې تری واخستې . په هغو حالاتو کې د بغاوت مخه به په دی توگه هم نیول کیده .

کمال الدین په پېښور کې د پلار پر زمکو کښېناستو او ده ته يې د وو نیمو سوو منصب ورکړو . دریا خان د خپل خسر د مړینې نه وروسته د خپلی کورنی سره یوځل د بسی لور ته ولاړو او هلته یا خو د مېرمنې په ټینگار او پا دا چې مغل دربار ته دده شهرت رسیدلی و او ښاي چې جهانگیر باچا د زوی شهزاده خرم په پوځ کې ورته د منصب پیشکش ووشو ، دریا خان په پوټ کې د ایساریو فیصله وکړه . ده ته د یوی پخي کلا د جوړولو اجازه هم ورکړې شوه چې هغو ورځو کې به لږو خلکو تر لاسه کوو . هم دا وه چې دریا خان په پوټ کې خپل کور او کلا دواړه پاخه جوړکړل . دریا خان کله چې په پوټ کې ژوند پیل کړونو خپل دری واره وروڼه يې اگری ته را وغوښتل او دوي هم د شهزاده خرم په پوځ کې منصب داران شول . عثمان خان یو زروپلی عسکرو او اتو سوو سپارو منصب دار و . نېکنام د وو سوو پلي عسکرو او دریو سوو سپارو مشر منصب دار و . زکریا خان د دکن په پوځ کې د خان جهان سره کومکي سردار و .

په ۱۶۱۸ م کې د پنجاب په شمال کې د غرنی ملک کانگره راجه سورج مل د سیمې د نورو زمکه والو په زمکو تعرض پیل کړو . جهانگیر خپل زوی خرم ته چې اوس د شاه جهان لقب يې ورته ورکړې و ، ددی سیمې د رالاندې کولو امر وکړو او د ستمبر په لسمه نېټه شاهي پوځ د احمد اباد (گجرات) نه کانگری ته مخه کړه . په دی لښکر کې دریا خان هم شامل و . د مغل پوځ سر لښکر بکرما جیت یوکنډک ته د ابراهیم خان مومند په مشرۍ د یوي لارې نه کلا ته د ورداخلیدو امر وکړو . سورج مل کلا خپل ماشوم زوی ته پرېښوده ، د چمبه د راجه سره يې پناه واخسته او هم هلته مړ شو . دمغلو محاصره چې تنگه شوه او نورددی ځای خلکو مقابله ونکړې شوه نو دا کلا يې ورته تسلیم کړه .

په ۱۶۲۰ م کې د خان اعظم د مړینې نه وروسته جهانگیر ،

من لیک وروستاوچې پکې یې د نورجهان د چلن شکایت کړې و چې د دوي په معامله کې د مداخلې په تور یې تورن کړه. باچا ددی لیک په تر لاسه کولو نور هم په قهر شوځکه ملکه نورجهان ورباندې ډېره گرانه وه.

د نورجهان اصل نوم مهر النسا او د پارس (ایران) د یو کډوال غیاث الدین لور وه. د شپاړسو کالو په عمر کې دا په یو ترکمن منصبدار علي قلی استاجلو واده شوه چې د غیاث الدین په څیر له ایران هغه ته ورغلی و. اکبر باچا علي قلی ته دده په مېرانه د شېر افگن (د زمري پرزوونکي) خطاب ورکړی و. دی د بنگال په یوه شخړه کې وژل شوی او د ځینو خلکو دا نظر دی چې د هغه په وژنه کې پخپله دهانگیر لاس وځکه ده د مهرالنسا سره مینه لرله. دا یوه افسانه ده او تاریخي حقایق یې ملاتړ نه کوي. مهر النساد میره له مړینې وروسته د خپلې ماشومې لور سره پلارکره میشت شوه چې د اکبر باچا یو منصب دار و. له هغې مهرالنسا دربار ته هم تگ راتگ کوو. یو ځل په یوه مینا بازار (مېله) کې دا جهانگیرولیده، خوبه یې شوه او ژر د جهانگیر شلمه نکاح کړې میرمنه شوه. په دی کې شک نشته چې مهرالنسا یوه با استعداد او هوشیاره ښځه او باچا ته تر ټولو گرانه وه. هم دا وه چې له واده وروسته یې هغې ته د نور محل او بیا د نورجهان خطاب ورکړو او پخپلو سیکو یې ددی نوم لیکلی و.

له واده وروسته د نورجهان د کورنۍ او د نورو ایرانی امیرانو اغېزې د هغه وخت په مغل سلطنت کې دومره ډېرې شوي چې پخوا هند کې یې څارې نه لیدل کېږي. په لوړو او مهمو دندو ددوي د ټاکلو یوه بېلگه د کابل والي مهابت خان و. دده خپل نوم زمانه بیگ او پلار یې غيور بیگ، د ایران (شیراز) نه کډه کړې وه او وروسته دوي دواړو د خپلو نومونو سره کابلي لیکلو. د اکبر باچا په وخت کې زمانه بیگ هند ته ولاړو او هلته په مغل پوځ کې شامل شو. ورو ورو دی د شهزاده سلیم په ځانگړي دسته کې ورگډ شو. کله چې سلیم باچا شو نو ده ته یې د پوځي منصب سره د مهابت خان خطاب ورکړو. د شاه جهان د بغاوت د ختمولو لپاره ده د جهانگیر د پوځ مشري کوله او ورو کسانو شخصي پوځ یې لرلو. په پېښور ښار کې دده په نوم جومات اوس هم شته چې دده زوی جوړ کړی و.

په ۱۶۱۵ م کې جهانگیر باچا د پیر روښان د غورځنگ یو غړي او دده لمسي، اله داد ته د بخښنې سره شل زره ضرب سیکي او یو مرصع خنجر په انعام کې ورکړل. د دکن د نیولو لپاره د

چې د لښکر د سامان او د تنخواه لپاره کافي وي. ددی نه علاوه زما د چار واکو د منصب او په تنخواه کې د بدلون او د جاگیرونو د بدلولو اختیار دی هم په بش پره توگه ما ته را کړی شي."

د شاه جهان له خوا دا غوښتنې د خپلواکۍ په لور د هغه لومړي گام و. داسې ښکاري چې جهانگیر د خپل زوي د ارادو نه په انډېښنه کې شو. د شهزاده خسرو (ورور) سره د شاه جهان چلن او په بندي خانه کې دده مړینې ورته وېره ودرولې وه. ټول پنجاب شاه جهان ته د ورکولو معنا دا وه چې جهانگیر په لوېدیځ کې د خپل سلطنت هغه برخه ورله ورکوي چې دده لپاره د ملا د تیر په شان وه. زوی یې د دهول پور نومې پرگنه هم پخپل جاگیر کې د شاملولو خواست کړې و چې د اگری او د گوالیار په منځ کې د ۵۵ کلومیتر په فاصله یوه شنه سیمه ده. هغه په دی باور و چې پلار به یې دده په بریالیتوب خوشاله وي او ضرور به دا سیمه هغه ته د انتظام لپاره ورکړي او پخوا ددی چې باچا ددی څه امر ورلیرلي وي، هغه دریا خان د پوځ د یوې ډلې سره د دهول پور د انتظام لپاره وراستوو. خو د شاه جهان لیک لا باچا ته نه و رسیدلي چې د ملکي نورجهان په وینا دا پرگنه د شهزاده شهر یار په جاگیر کې شامل کړې شوه. هغوي هم د وړاندې نه د خپل جاگیر د انتظام لپاره خپل منصب دار شریف الملک وراستولی و چې د دهول پور سیمه یې نیولی وه.

کله چې دریا خان د شاه جهان د مراسلې سره هلته ورسیدو نو شریف الملک یې مخه ونيوله. د زباني بحث نه وروسته خبره توري او غشي ته ورسیده. دریا خان د جنگ له ډگره چری نه و په شا شوی. په نتیجه کې د دواړو ډلو تر منځ ښه مرگ ژوبله وشوه. شریف الملک په یوه سترگه پر غشي ولگیدو نو نور یې له جنگه لاس واخستو او د خپلوجنگیالو سره د دهول پور نه ووتلو. دریا خان په دی سیمه کې خپل تسلط جوړ کړو او شاه جهان یې له حاله خبر کړو. کله چې شریف الملک اگری ته د باچا دربار ته حاضر شو نو هغه ته د دهول پور پېښه په دی توگه بیان شوه، چې باچا فکر وکړو، زوی یې له ده بغاوت کړی و. ددی پېښې سره سره ښاي نورجهان هم باچا ته خبرې کړي وي. جهانگیر دومره په قهر شو چې شاه جهان ته ورکړی شوی د دواب تر منځ ټول جاگیر یې د هغه نه واخستو او شهزاده شهر یار په نوم یې کړو. د کندهار د نیولو کار یې هم شهر یار ته وسپارلو. شاه جهان ته خپلو جاسوسانو خبر راوړو چې په دربار کې دده پر ضد سازشونه روان و چې نورجهان یې په سر کې وه. هغه پلار ته یې یوگیله

وخت کې دده تر ورو حسن، عمر، خضر او يوسف نور کلي اباد کړل. عمر خان په بگراسي نومي کلي کې ځان له کور او کلا جوړ کړل او ورو ورو دده دوو زامنو داود او محمد خان تېر پکې اباد شو. خضر خان د بگراسي نه درې ميله جنوب په چنډيانه نومي ځاي کې خپلو زامنوله کورونه جوړ کړل. دی هم د جهانگير باچا په پوځ کې د ټيټي رتبې يو منصب دار و. يوسف خان، د خان پور په نوم يو نوي کلي اباد او يوه ښکلي کلا يې پکې جوړه کړه چې کنډوالي يې تر شلمې پېړۍ پاته وې.

د رکن الدين بل ورور شېخ حسن تر ډېرې مودې په کابل کې د مغل پوځ د کومکي سردار دنده پر غاړه لرله. جهانگير باچا ورته منصب ورکړی و او د هغه په با اعتماد سردارانو کې شامل و. په ۱۶۲۳ م کې کله چې د بلخ مغل والي نذر محمد د باچا پر ضد بغاوت او د لسو زرو قواو سره يې په کابل حمله وکړه نو ددی د مقابلې لپاره په پوځ کې شېخ حسن هم ورواستول شو چې جهانگير ورته د مبارز خان خطاب ورکړی و.

بسي کې د رکن الدين وروڼو او ددوي اولادونو پخپلو کې خپنې کولې او که هلک يا جينې لپاره په کورنۍ کې څوک نه و نو د پېښور دبازيد خپلو نه به يې خپلوان راوستل. په دی کليوکې پاته ددوي نور تېر نه به کله کله ځوانان هلته ورتلل او په مغل پوځ کې به يې د جنگيالو په توگه ځان شاملوو.

مغلود پوځ يوی ډلې مشري هم ورته ورکړې شوه. الله داد، دروېښاني پاڅون د سالاراحداد اخښي او مغلو غوښتل چې په خيبر پښتونخوا کې د افغانانو بېلا بېلې قبيلې ددوي واک ته د تابع کيدولپاره رامات کړي. هلته د تللو نه وړاندې جهانگير باچا الله داد ته درشيد خان خطاب او قيمتي سوغاتونه هم ورکړل او د ضمانت لپاره يې تری دده مشر ورور او زوی په دربار کې ايسار کړل. په ۱۶۱۷ م کې الله داد د مهابت خان تر څارنې لاندې په افغانستان کې خپله دنده سر ته رسوله او څه موده په کابل کې و. مهابت خان دی د يو پوځ سره لومړی د بنگېنو سيمې ته ورواستاو خو هلته اولس دده مخالف شو ان تر دی چې دی يې د خاين په تور تورن کړو. د الله داد لپاره دا يو گران کار و او دی د مغلو نه بېل شو.

خو په ۱۶۲۰ م کې اله داد د جهانگير باچا نه بخښنه وغوښتله، دی معاف کړی شو او په خپل پخواني منصب دوه نيم زره پلي او دوه سوه سپرو بيا بحال کړی شو. دده ورور او زوی چې د مهابت خان په وپنا د گواليار په کلا کې بندي ساتل شوي و، خوشی شول او زر روپۍ يې ورله ډالۍ کړې. په ۱۶۲۵ م کې دی د کندهار د يو لښکر مشر وټاکل شو او وروسته د خان جهان لودی په پوځ کې شامل و. يو ځلی مهابت خان جهانگير ته وويل چې په دی ټولو پښتنو کې رشيد خان هوښيار مېړنی او اغېزمن ځوان و او هغه ته يې مشوره ورکړه چې يا خو رشيد خان د دکن نه بېرته راوبلي او يا د هغه ملگری خان زمان په دی سرحدي سيمه کې د کوماندان په توگه ونه ټاکي. هغه انديښنه وښودله چې که دوي دواړه يو ځاي شول نو هم هلته به د شاهي پوځ پر ضد پاڅون وکړي. د رشيد خان د خدمتونو په بدل کې ده ته په شمس اباد کې جاگير ورکړی شو. خو دده کورنۍ د کمپل په سيمه کې پخپلو زمکو ژوند کوو چې د "پرانې ډانگ" نومي کلي کې وې. ده هلته يوه کچه کلا (گرهي) جوړه کړه چې تر اوسه يې کنډوالي په سترگو کيږي. له هغه راهيسې دا ځاي د ماو رشيد اباد په نوم شهرت لري. د رشيد خان په وخت کې ځينې اپريدي او بنگېن قبایل دلته مېشت شول. ماو رشيد اباد اوس د فرخ اباد ضلع په قايم گنج کې دی او د نواب رشيد خان قبر هم دلته جوړ دی. د هند له وېشه وروسته ددی سيمې يو بل پښتون، ډاکټر زاکر حسين د هندد جمهوريت لومړی صدر وټاکل شو.

دا څرگنده نه ده چې د باره بستي کلي څه وخت د دريو نه دولسو ته ورسيدل. د شېخ رکن الدين د مړينې نه وروسته په بسي کې دده دوېم زوی عبد الرحمان د کلي او قام مشر شو او په دی

يارگيلو. د شاه جهان مور يوه راجپوت وه او ده د نورجهان د ورپرې ارجمند بانو سره په مينه واده كړې. يو خوا نورجهان د خپل زوم او بل خواد هغې وروراصف خان د خپل زوم لپاره د واک او د قدرت په سازشونو اخته و.

نورجهان تر دې حده خپل اغيز د ساتلو په هڅه كې وه چې جهانگير ته يې څوك نه پرېښودل. د كندهار نيول د دواړو ډلو د پاره د سيالي وړ موضوع وه. نورجهان خپل زوم شهريار د كندهار د مهم لپاره تيار كړو. مرزا رستم صفوي چې د ايران نه ورغلی و د هغه اتاليق وټاكلو.

جهانگير د شاه جهان وكييل مير عبد السلام خپل دربار ته د راتلو نه منع كړو. هغه چې خبر شو نو خپل استاځی افضل خان يې د پلار دربار ته ورواستاو چې غلط فهمي لېرې كړي. خو باچا هغه بي له ليدو بيرته وگرځوو. شاه جهان د لښكر سره پخپله لاهور ته روان شو چې پلاز پخلا كړي. داسې اواز ه گڼه شوه چې زوي د پلار پر ضد بغاوت كړی دی. جهانگير ددې خبرپه اوريدو دومره په قهر شو چې د زوي سره د جنگ لپاره د لاهور نه ډېلي ته روان شو. دده د پوځ مشر مهابت خان او د وړاندې تلونكو كومانده د عبد الله خان په لاس كې وه چې په زړه كې يې د شاه جهان ملا تر كاوو. په ۱۶۲۳ م د اپرېل په مياشت كې د جمناسيند پر غاړه پلار او زوي د يو بل مقابل ته ودرېدل. د جنگ په مېدان كې عبدالله د جهانگير د پوځ نه ولاړو او د شاه جهان لوري ته ودرېدو. د جهانگيري لښكر ملا ماته شوه خو هم هغه وخت د شاه جهان سپه سالار بكرما جيت په يوې گولي ولگيدو او د هغه لښكرگډوډ شو. شاه جهان د جنگ د بندولو اعلان وكړو او بېرته د دكن په لوري روان شو. د پلار او زوي په دې جنگ كې پښتانه هم وپشلي و. د شاه جهان سره په جنگ كې دا افغانان مله و. معصوم خان د موسی زوي. دريا خان. بهادر خان د هغه زوي. بابو خان برېڅ. علی خان نيازي. خواجه داود (د عثمان خان ورور) ابراهيم خان (د عثمان وراره) كوم كسان چې وروسته ورسره مله شول، عدل خان، بهار خان او حېدر خان نوميدل. دريا خان دده دكنېك مشر و.

جهانگير د خپل پوځ يوه برخه د شهزاده شهريارپه مشرۍ وړ پسې واستوله. وروورو هغه كسان چې دجهانگير نه بيل شوي او په دې هيله د شاه جهان سره يو ځای شوي و چې ډېر ژر به دې د هند پر تخت كښيني، پوهه شول چې د پلار تله درنه ده. داسې كسان چې له شاه جهان نه يې لاس واخستو نود جنگ د ميدان حالت واوختو او شاه جهان ته بله لاره نه وه بي له دې چې د اريسه نه

د جهان زوال

اوس په خيبر پښتونخوا كې د دلزاک قام يو كس هم نه نشته ځكه لوي شمېر دلزاک د هند د جنگونو لپاره ورتلل او دوي ډېر ښه غشي ويشتونكي و. ددوي، د مومندو او يوسفزو تر منځ به تل جگړې وې او د وولسمې پېړۍ د پيل نه دلزاک په ټول هند او په تېره بيا دكن كې خپاره شول. د جهانگير د حكومت په شروع كې دكن كې د سختو جنگيالو ضرورت و د ۱۶۱۱ م په لوي كيمپېن كې د پير خان (خان جهان) په مشرۍ كې لوي شمېر مهم افغانان په جنگي ډلو كې ورسره و. دده په پوځ كې درې زره دلزاک سپاره و چې د بيجاپور د نيولو لپاره يې ورواستول.

ملك عنبر چې په دكن كې د مغلو پر ضد مورچې نيولي وې دده د ماتولو لپاره د مغلو د پوځ لويه برخه پښتانه وچې ددوي يو څو سرداران، علی خان نيازي، محمد خان نيازي، احمد خان نيازي، مبارز خان، ناهر خان، دلاور خان، منگل خان، كمال الدين (د شېر خان زوي) شهباز خان لودي، مبارك خان سرواني، الله داد، بختيار خان، بودا خان، جلال خان او جمال خان د دلاور خان زامن، سكندر خان دومرو.

د دكن د ملك عنبر سره په يوجنگ كې حسن خان ميا ووژل شو او دده زوي بهلول ته باچا د سر بلند خان لقب وركړو. په دې وخت كې دجهانگير اود شاه جهان تر منځ اړيكي وړانې شوې او يواځينې كس چې دواړويي مشوره منله، خان جهان و. شاه جهان خپل پلار ته د هغو اميرانو فهرست وركړی و چې د خسرو مرزاد بند نه خوشي كول يې غوښتل. دا هغه كسان و چې دهغه په اند د جهانگير مخالفان و. خو خان جهان باچا ته وويل چې كيداي شي په دې كې د بي گناه خلكو نومونه هم شامل وي. باچا د هغه مشوره وومنه او بي له دې چې هغه نومونه يې كتلي وای، فهرست يې وسيزلو. خو په دې كار د شاه جهان په زړه كې رخه پيدا شوه او هغه خان جهان ته د پلمې په انتظار شو.

د جهانگير لومړۍ مېرمنه مسلماننه او دده دزوي شهر يار مور وه. نورجهان غوښتل چې ددې لور لادلي بېگم د باچا زوي شهر يار ته واده كړي او ددې لپاره هغې د جهانگير ځای ناستې شهر

د شاه جهان سره د اصف خان ملاتړ، چې یو بی رحمه او کبرژن انسان و. په دی حالاتو کې خان جهان په وپره او د خپل راتلونکي په اړه اندېښمن شو. د دکن ځینې برخې د نظام شاه سره وې او هغه مغلو ته باج ورکوو. خان جهان د هغه سره اړیکې بنسټې ساتلې وې. بل خوا د جهانگیر اوشاه جهان تر منځ اوږدې جگړې کې دېرو پښتنو سر خورلې و. ده فکر کړی و چې که په راتلونکي کې د پلار او زوی تر منځ په جنگ کې رابنکېل شو نو د نظام شاه دربار ته به پناه ووري. د نظام شاه د سلطنت پېشوا (روحاني مشر) حمید خان و او ده د پښتنو د دیني عالمانو درناوي کوو. دده د فشار لاندې خان جهان د بالا گهاتې (سمندری ساحل) واک د نظام شاه پوځ ته وسپارلو، د هغه نه یې درې لکه روپۍ واخستې او د سیمې نورو فوجدارانو ته یې وویل چې نظام شاه ته دی تسلیم شي. یواځې د احمد نگر پوځدار سپه دار خان دده امر نه و منلی. دا د خان جهان یوه لویه تېروتنه وه. خو هغه فکر کوو چې د مغل واک په ټینګولو کې دده کورنۍ دېرې قربانۍ ورکړي دي او تر اوسه ترې جهانگیر او شاه جهان دواړه خوشاله و. خو په دی معامله کې هم جهانگیر او هم شاه جهان ورته په قهر شول.

دريا خان اوس درې زامن لرل چې سر ابدال، محمد خان او عنایت خان نومیدل. درې واړه هلکان لا ځوانۍ ته نه و رسیدلي چې ددوي مور بېرې بي بي (د رکن الدین لور) مړه شوه. دوي په پوټ کې ژوند کاو. پوټ اوس د میرټ ولسوالۍ پورې مربوط دي. او د میرټ ښار نه څلور دېرش میله سویل ختیځ کې واقع دي. دلته د هندو راجه گانو یو دېر مشهور باغ پشپاوتي په نوم و او دی سیمې ته به یې پشپاوتي ویل وروسته دا نوم پوټ شو. تر شلمې پېړۍ د دریا خان د کلا څو برجونه پاته و خو د گنگا اوبو کال په کال زمکه خورلې او اوس په پوټ کې کنډوالي یې هم نه لیدل کیږي.

دريا خان د گگیانود قام یوه بله مېرمنه رابعه بي بي راواده کړه. ددی مېرمنې دوه زامن ووزیریدل چې جلال خان او یوسف خان ونومول شول. دریا خان اوس د شاه جهان د لوي منصب دار شېخ فرید مرتضا خان بخاري په پوځي کنډک کې شامل و. په ۱۰۲۵ هـ (۱۶۱۶ م) کې کله چې شېخ فرید د کانګرې په جنگ کې پخپل مرګ مړ شو نوشاه جهان د دریا خان مېرانه د وړاندې نه څارلې وه. هغه یې د یوې پوځي ډلې مشر وټاکلو او له ده سره شپاړس کاله ددی لوي سلطنت په بیلا بیلو سیمو په جنگونو کې شامل و. د بنگال، بهار او اله اباد په جنگونو کې یې ښه مېرانه ښکاره کړه.

بنګال لوري ته ولاړ شي. د بنګال حاکم ابراهیم خان له وړاندې نه د ملکې نورجهان له لوري فرمان تر لاسه کړی و چې د شاه جهان حساب دی برابر کړي. د ابراهیم خان سره په جنگ کې د شاه جهان بی شمېره عسکر ووژل شول چې دده څلور نامتو سرداران پکې شامل و. شاه جهان د دویم جنگ لپاره خپل پاته پوځ ترتیب کړو چې په دی کې دریا خان او دده زوی بهادر خان دواړه ورسره مله و. ددی نه علاوه دلاور خان برېڅ، کریم داد خان، محمد خان مومند، داراب خان او خواجه صابر هم د خپلو ډلو سره پاته و. په ۱۶۲۴ م کې شاه جهان په بنګال کې د دریا خان پر مټ اکبرنګر ونيولونو هغه ته د شېر خان لقب لس زریز (پینځ سوه پلي او نور سپاره) منصب یو لک روپۍ نغدی او هاتیان ورکړی شول.

د بهاگل پور په مېدان کې د سیند پر غاړه سخت جنگ ووشو. سردار محمد خان مومند د خپلو اویاو ملګرو سره ووژل شو. خو اخر د جهانگیر لښکر ماته وخوړه او د بنګال حاکم ابراهیم بیګ سر یې په نېزه کې ټومبلي شاه جهان ته راوړو. بنګال او بهار دواړه د شاه جهان لاس ته ورغلل نو په بنګال کې یې داراب خان صوبه دار وټاکلو او دی پخپله په بهار کې د روهتاس په کلا کې میشت شو. په ۱۶۲۶ م د مارچ په میاشت کې شاه جهان، خپل دوه زامن داراشکوه او اورنگزېب، د دوو لکو روپو او نورو قیمتي جواهراتو او پیلانو سره پلار ته ورواستول چې روغه ووشي خود اکتوبر په میاشت کې دپلار او زوی د پوځ تر منځ یو واری بیا په جونپور کې جنگ ووشو چې پکې دوه زره کسان ووژل شول. تر دوو کالو هم دغه حالت و او اخر شاه جهان ناروغه شو.

جهانگیر اوس پخپله د جنگ نه ستړی و او ده غوښتل چې زوی سره روغه وکړي خودشاه جهان د بغاوت په ختمولو کې دخان جهان نه علاوه دکابل والي او د جهانگیر مشر وزیر او با اعتماد مناصب دار مهابت خان دېر لوي رول لوبولی و. دوي دواړه د شهزاده خسرو پلویان و او په دربار کې د مهابت خان د اغېز په زیاتیدو ملکې نورجهان د خطر احساس کاو. باچا اوس د ساه لندې په مرض اخته و او د حکومت ټول کارونه نورجهان کول. کال وروسته ملکې نورجهان هڅه وکړه چې مهابت خان د خپلې دندې نه لیري کړي خو هغه ته مخبرانو خبر راوړو او پخوا له دی چې وژل شوي وای د خپلو عسکرو سره د شاهي ماڼي نه ووتلو. هغه وخت دده سره اله داد (رشید خان) هم مله و.

خان جهان اوس ورو ورو د گمنامۍ کندو ته په لویدو شواو دېر شیان ورته پلمه شول. د مهابت خان بغاوت، د جهانگیر ناروغي،

بغاوت د ختمولونه وروسته ناروغه جهانگیر کشمیر ته بوتلو. خو هلته دده حالت نور هم خراب شو او په اتم نومبر ۱۶۲۷ م کې دې مرشو. د هغه مړې لا هور ته یورل شو، خو د ملکې ورور اصف خان چې د شاه جهان خسر هم و، د باچا د مړینې خبر پټ وساتلو او خپل زوم ته یې لیک ورواستوو. شل ورځې وروسته یو قاصد شاه جهان ته په دکن کې د اصف خان له خوا د پلار د مړینې خبر ورکړو. شاه جهان د دريو ورځو د ماتم نه وروسته د اگری په لوري روان شو. خسر یې خپل ټول امیران راټول کړل او د جهانگیر د جنازې نه وروسته یې شاهي مانی پخپل لاس کې واخسته. د جهانگیر بل زوی شهر یار چې د نورجهان زوم و، دکشمیرنه لاهور ته ولاړو او هلته یې ځان د هند باچا اعلان کړو. اصف خان ورسره د جنگ لپاره لښکر یووړ او ماته یې ورکړه. شهزاده شهر یار ژوندی ونیول شو او د خسرو په شان دده سترگی د اصف خان په امر رندی کړی شوی او په بندي خانه کې یې واچوو.

په باره بستې کې پخوا راهیسی یوه کیسه مشهوره ده. په برهان پور کې کله چې دپلار د مړینې خبر شاه جهان ته راورسیدونود خان جهان لښکر په میدان کې دهغه مقابل ته ولاړ و. له هغه ډیر ملاتړي اوس د شاه جهان لوري ته اوریدلي و چې پکې دریا خان هم و. شاه جهان پخپل دربار کې د ټولو په مخکې دریا خان ته مخ وړ او په فارسي کې یې ورته وویل، "دریا خان شنیدم که ننگ افغان از گورستان می خزد، تو که افغان با نام و نشان هستی، در این وقت مصیبت شریک یار وفادار خود نه شدي"

دریا خان ما اوریدلی دی چې د افغان ننگ د هدیري نه تیرېږي. ته چې په نوم او نښان افغان یې. په دی سخت وخت کې د خپل وفادار یار ملگري نشوی. واي چې دغه سنگ زن جمله د دریا خان لپاره د زغملو وړه نه وه او هم په هغه ورځ خپل منصب او اعزاز یې په لټه ووهل او د خان جهان سره ملگري شو.

دری میاشتی وروسته شاه جهان اگری ته ورسیدو، خو هندو نجومیانو ورته ویلي و چې که ددولسو ورځو نه وړاندې پر شاهي تخت کښېناستونو دابه ورته ښه شگون نه وي. په ۱۰۳۷ هـ (۱۶۲۸ م) کې شاه جهان پر شاهي تخت کښېناستو او د جمناد سیند پر غاړه د یو نوي ښار شاه جهان اباد د جوړولو امر یې وکړو. لکه چې د مغلو دود و، د اختر په موقع د باغیانو لپاره به د بخښني ورځ وه. دریا خان ته دده ملگرو مشوره ورکړه چې ډېر پښتانه اوس

اوس دده زوی سر ابدال هم ځوان شوي او ورسره په جنگونو کې مله و. په ۱۶۲۵ م کې د تونسه په جگره کې دریا خان ډېره توره ونکړه او ماته یې وخوړه. نور افغانان لکه دلاور خان او معصوم خان د باچاد پوځ سره ډغره عبث وگڼله او جهانگیر ته تسلیم شول. خو په دی شخړه کې هغو پښتنو چې د لودیانو له وخته د هند د واک لپاره یې هلې ځلې کولې د خان جهان سره راټول شول. داسې ښکاري چې هند یو واري بیا د افغانانو لاس ته ورتلی شو ځکه مغل کورنۍ پخپلو کې اخته وه.

نورجهان د ناروغه جهانگیر پر ځای اوس د سلطنت ټولې فیصلې پخپله کولې او د مهابت خان نه د ځان خلاصولو لپاره هغه یې لاهور ته ددی پیغام سره راولېږل چې دی به د بنگال والي وټاکل شي. مهابت خان چې د نورجهان له ارادو خبر شو نو په ۱۶۲۶ م کې د خپلو پټ منو راجپوت عسکرو سره د کابل نه پنجاب ته لښکر کشي وکړه. هغه وخت د جهانگیر او د نورجهان قافله د کابل په لوري خوزپدلی وه او د جهیلیم سیند پر غاړه یې پراو کړې و. مهابت خان په دی کېمپ حمله وکړه، باچا یې پرغمل ونيولو او اعلان یې وکړو چې دي (مهابت خان) به د ټول هند واکمن وي. نورجهان په دی وخت کې د هوښیاری نه کار واخستو او خپل مېړه ته یې پیغام ورواستاو چې مهابت خان ته دی ډاډ ورکړي چې دی ناروغه او د حکومت کولو جوگه نه دی او دده تابعیت کوي خو بلې خوا ته ملکه پخپله د مهابت خان سره د جنگ پلان جوړ کړو. مهابت خان په دی سازش پوه نه شو. د باچا جهانگیر سره د راجپوت عسکرو شمېره یې کمه کړه او پخپله په لاهور کې د تاج په سرولو او پر شاهي تخت د کښېناستو لپاره روان شو. په دی حالاتو کې شاه جهان دکن لوري ته تللي و او د خان جهان نه یې د دکن د تر لاسه کولو هڅې پیل کړې. خان جهان د مهابت خان له بغاوت خبر شوي و او نه پوهیدو چې په دی اړی گری کې د چا پلوي وکړي. دي اوس هم جهانگیر ته پټ من و چې د ناروغی په حالت کې د مهابت خان دبندي په حیث په یوه خېمه کې پروت و.

نورجهان د جهانگیر د خوشی کولو لپاره هغه ته پټمن راجپوت جنگیالی راوونگول چې ددی په ملاتړ ودریدل. هغه په یو هاتي (پیل) سپره شوه او د پوځ مشري یې پخپل لاس کې واخستو. دی عسکرو د لاهور سره نږدې په هغه کېمپ حمله وکړه چې باچا پکې ساتل شوي و. دیو لښکره نه وروسته ورجهان خپل مېړه راخلاص کړو او هرې خوا ته یې خبر خپور کړو چې مهابت خان باغي و. په هند د مهابت خان باچاهي سل ورځې وه. ملکې ددی

وروستی پاڅون

د اگری ښار نه بهر په یوپراخ میدان کې افغانان په ورو ورو ډلوکې ناست دي. له مازدیگره ددوی مشران په یوی لوی کېردی کې د خان جهان لودي سره په مشوره بوخت دي. دریا خان او نوروامیرانو د خان جهان خبری اوریدلي دي او اوس هر یو کس په دی خپل نظر ورکوي چې څه کول پکار دي. په دی میدان کې اوس د ډېرو خلکو اته میاشتي شوي وي چې د انتظار په حال و. خان جهان ټولو سردارانو ته خپلی وروستی خبرې وکړې چې دی به د سهارلمانځه وروسته کوچ کوي او هر څوک واک لري چې که دده سره ځي او که د مغل پوځ برخه کیږي.

په بل سهار دصفر د میاشتي وویشتمه نېټه د ۱۰۳۸ ه کال (میلادي ۱۶۲۸ کال)، خان جهان چې خپلو نږدی ملگرو ورته پیرو وپیل، د لمانځه وروسته پخپل اس سپور شو نواسمان ته یې وکتل او وي وپیل. " خدایه ته خبر یې چې زه د خپل ناموس د ساتني لپاره دا ځای پرېږدم. زما په زړه کې د بغاوت اراده نشته." بیا دا لوي لښکر ختیځ کې ددهول پورپه لاره مالوی ته روان شو.

اته میاشتي وړاندې شاه جهان د هند پر تخت کېښناستونو په بندېل کېد کې جههر سنگه راجه بغاوت وکړو او ددی بغاوت د ماتولو لپاره هغه د پوځ مشري مهابت خان ته ورکړه. دا د شاهجهان د هوښیار توب یوه نښه وه چې مهابت خان یې دکابل نه لیري، خپلي گټي لپاره یو بل د شخړی ځای نه ورواستوو. د قدرت او د منصب لپواله د کابل پخواني والي، د سلو ورځو لپاره د هند پر تخت د کېښناستو خوند ځکلي و او دده قباو کول د باچا لپاره مهم و. نوي باچا دا هم نه غوښتل چې خپل افغان سرداران چې په بده ورځ کې یې دده ملاتړ کړي و، د انعام نه بی برخي کړي. پر تخت د کېښناستو سره شاه جهان داسی سردارانو او امیرانو ته لور منصبونه ورکړل چې دویشتم (۲۲) تنه پکې پښتانه و.

خان جهان یې د ۷ زروسپرو او ۷۶ زرو پلو عسکرومنصب دارپه توگه اعلان کړو. هغه وخت دي په دکن کې او شاه جهان خپل فرمان د دکن، خان دیس او د بیزار صوبه داري او نور اعزازات د یو استاخي په لاس ورواستول. د باچا استاخي جان نثار

دشاه جهان سره مله دي او له جنگ څه نه جوړیږي. هم دا وه چې دریا خان یو واری بیا له خان جهان بیل شو، په مغل دربار کې حاضر شو اوله باچا یې بخښنه وغوښته. باچا دی وبخښلو او د څلورو زرو پلي عسکرو او دري زره سپارو منصب یې ورته ورکړو. ددی سره یو زین شوي اس، یو پیل د زنجیر سره او شل زره روپی نغدی ورته انعام کې ورکړی.

په هند کې د مهابت خان د بغاوت او د شاه جهان پر تخت کېښناستل د پښتو مشرانو لپاره د اندېښني وړ خبره وه. د مغل سلطنت د زوال نښي راڅرگندي شوي او د هند په لږ وېر کې خلکو د خپلواکي لپاره سر راپورته کړو. په دی کې راجپوت او پښتانه په سر کې و. شاه جهان ددی لپاره چې حالات ورته کرکچن نشي، مغل مخالفانو ته یې څه نه وپیل. مهابت خان ته یې بخښنه اعلان کړه او دی یې د خپل پوځ مشر وټاکلو. خان جهان یې د دکن صوبه دار وټاکلو چې یوه ټیټه رتبه وه او په څرگنده د هغه سپکاوي و.

راتلونکې اته میاشتی خان جهان هر څه ته ځیر و او د شاه جهان د حکومت انتظام یې وځارلو. هغه زمکې چې ده ابادې کړې وې نورو ته ورکړې شوې. شاه جهان د خپل پلار د وخت ټول امیران یو یو دربار ته رابلل او د تخت په جنگ کې ددوي د ونډې په اړه یې تری پوښتني کولې. څوک یې د بغاوت په تور تورن کړل، له چاپيې زمکې، القاب او خطاب واخستل او د ځینو نه یې سم دلایسه سر پرېکړو. په مغل حکومت کې د تقاعد سیستم نه و او شاه جهان د نوو امیرانو لپاره هم ځای جوړولو. دخان جهان نه دا پوښتنه کیده چې بالاگهات یې ولې دښمن ته سپارلې و. دده په دلیلونو د باچا تسلي نه کیده. له اگری بهر د هغه زمانو ته د مخلص خان زوی مرزا لښکري د دربار نه خبرونه راوړل چې هلته ددوي دپلار د بندی کولو سازش روان و.

په دربار کې پاته ده ته څو پت منوکسانوهم خان جهان ته خبر ورکړو چې د شاه جهان شاوخوا ځینو امیرانو د ده پر ضد یوه کړی جوړه کړې ده او بل څوک نه پرېږدي چې په باچا اغېز وښیندي. ددی کړی مهم لوبغاړي د باچا خسر د ممتاز محل پلار او د نورجهان وروراصف خان و. هغه دتخت ټول دعوا لرونکي، د شاه جهان ورور شهريار چې سترگي یې ورته سپڅلې وې، ورپرونه (د خسرو زامن) داور بخش او گرشاسپ، دده د تره دانیال دوه زامن، طهموراس او هوشنگ په یو مخه ووژل.

په داسې حالاتو کې د خان جهان نږدې ملگرو او خپلوانو دده ژوند هم په خطر کې لیدو او ورته یې ویل چې پخوا له دی چې ورباندې څه ووشي، ځان دی له اگری ووباسي. د هغه وخت مغل تاریخ لیکونکو دا ټولې پېښې په داسې تعصب لیکلي دي چې بېلگه یې موندل گران کار دي. ملا محمد صالح کمبوه لیکي، "پیر خان افغان یو بی نومه کس د خان خانان عبد الرحیم په واسطه د جهانگیر په ملازمت کې داخل شو" وړاندې لیکي، "په یو معمولي خبره دومره وویرېدو چې یو زر پښتانه یې له کور چاپېره او د خوف نه ځان دننه بند کړو."

ښاي شاه جهان او دده مشاور هغه وخت په دومره لوي شمېر لښکر د پلازمینې سره نږدې په لیدو پخپله اندېښمن وځکه دوي هم پوهیدل چې پښتانه جنگ ته تیارو. ښاي دوي هم غوښتل چې خان جهان د خپل لښکر سره له اگری ولاړ شي. هم دا وه چې خان جهان د سازش د خبرونو په راتلوهم له اگری وونه وتلو او دربار ته تگ یې بند کړو. دوو زرو افغانانو شپه او ورځ دده ساتنه کوله. کله چې شاه جهان دده په غېر حاضري خبر شو نو پوښتنه یې

نومیدو او د شاهي طغری سره لا دکن ته نه ورسیدلې چې خان جهان خبر شو چې شاه جهان د سپه سالار منصب مهابت خان ته ورکړی و. هغه وخت ټولو پښتنو د شاه جهان نه دا توقع لرله چې ددوي دهلوځلو په بدل کې نوي باچا به ددوي مشر خان جهان ونازوي. که د مهابت خان په ځای بل څوک وې نو ښاي هغوي به پرې دومره نه و خفه شوي. خو مهابت خان څو واري دا ثابتې کړې وه چې له پښتنو یې ښه نه راتلل. د شاه استاځي جان نثار دخان جهان د چلن او کړو وړو په اړه باچا ته راپورونه لېږل او داسې یې ورڅرگنده کړه چې گوندی دي د شاه جهان سره پت من نه و. خان جهان د اگری نه ډېر لری و او اندازه یې نشوه کولی چې باچا دده په اړه څه نظر لرلو.

ددريا خان او سکندر دوتاني په شان ځینو نورو مخه وروو افغانانو ورته ویلي و چې ځان له دی جلا حکومت اعلان وکړي خو خان جهان چری د باچهي خوب هم نه و لیدلې. بله دا چې ځیني ملاتري یې یو واری بیا د شاه جهان سره ولاړ و. د جان نثار دتلو نه وروسته هغه د برهان پورکلا سکندر دوتاني ته پرېښوده او پخپله مالوي ته روان شو. دده سره لوي شمېر پښتانه سرداران مله و. خان جهان اگری ته د رسیدو نه وړاندې مغل دربار ته د خپل سفر په اړه پیغام ورلېږلی و.

کله چې باچا د خان جهان د راتگ نه خبر شو نوخپل سپه سالار مهابت خان ته یې امر وکړو چې د پخوا په شان دهغه هر کلي ته له ښاره بهر ورشي. مهابت خان ته دا خپل سپکاوي ښکاره شو چې د یو پښتون صوبه دار هر کلي له ورشي. دي زړه نازړه ولاړو خو افغانانو ته یې د وسلې سره ښار ته د ورننوتو اجازه ورنکړه، دلیل یې دا و چې دا د باچا د امنیت لپاره یوگام و. اخوا خان جهان دا کار د خطر الامه وگڼله او داسې یې انکېرله چې باچا دده د وژلو پلان لري. دده سره مله ځیني پښتانه هم په دی بدگومانه شول. ددی لښکر جوش او قهر په زیاتیدو و او هر وگری دی ته په انتظار و چې خان جهان به ورته کله په اگری د یرغل اشاره کوي. خودې جنگ له نه و ورغلی او د شاه جهان سره یې لیدل غوښته. باچا، خان جهان خپل دربار ته راوبللو خو هلته هم دده ډېر سور هر کلی وشو. هغه امیران چې دده په راتگ به ورته په پښو پریوتل یا خو شاه جهان وژلي او یا یې بی واکه کړی و. پاته امیرانو ده ته د خاین په سترگه کتل ځکه د دکن بالا گهات یې نظام شاه ته ورسپارلی و. ددی نه علاوه هغه ته د جهانگیر د ملاتري په سترگه کتل کیده.

پخپله دکن ته مخه کړه، او دا ځلی یې د نظام شاه د ختمولو هوډ هم وکړو.

د ۱۶۲۹ م په سر کې شاه جهان د خپل تیر سره یو واري بیا ددکن د برهان پور مانی ته ورسیدو. په مغل کورنۍ کې د لیک ولوست او د شعر ډېر قدر کیدو. د شاه جهان مشره لور جهان ارا یو با استعداد لیکواله وه او د هغه وخت ځینې پېښې یې پخپلو یاداشتونو کې لیکلې. د خان جهان په اړه لیکي، "نه پوهېږم چې څه وشول، خان جهان زما د پلار د ماشومتوب ملگرې و او یو بل ته به یې ډېر قدر کاوو. تالي بېگم چې زما د پلار ښځه ده د خان جهان د خپلوانو نه ده. هغې خواري ته به اوس ډېر مشکل وي."

د شاه جهان په پوځ کې هم لوی شمېر پښتانه شامل و، الله داد (رشید خان) احداد، مبارک خان نیازی، عبدالرحیم روھيله حبيب سور، خان جهان کاکړ، عثمان روھيله (د بهادر خان تره) هغه سرداران دي چې نومونه یې د تاریخ په پاڼو کې پاته دي. د باره بستې یو بل پښتون منصب دار دیوان صدر خان چې د شېر پور د باتي شېر خان کشر ورور و د شاه جهان نه بېل او پښتنو سره یو شو. خو ددی سره سره د دریا خان زوی بهادر خان پخپله شېر خان (شهباز خان) او شېخ عبد الرحمان (د رکن الدین زوی) د مغلو په ډله کې جنگیدل. د خان جهان د بغاوت اغېزې تر مالوي او بندېل کېدو رسېدې.

د دریا خان او خان جهان د خپل ملا تر لپاره، پېښور ته لیکونه ورواستول، نوپه پښتونخوا کې هم خلک راپاڅیدل. د دریا خان اخبني شېخ کمال الدین د حکومت نه بېل شو. خان سره یې خلیل مومند، داود زې، یوسفزي، برکلاني خټک، ایمان حاجي او توري قبایل راپاره کړل. د احداد زوی عبدالقادر یې ددوي مشر کړو. د جلاله زوی کریم داد ته یې هم وویل چې خلک دی یو ځای کړي او د روښاني انقلاب ناره دی پورته کړي. د احداد بل خپل محمد زمان هم د جنگ لپاره متي راوغښتې. په ۱۶۳۰ م کې د کمال الدین په مشرۍ دا پښتانه د ایلم غره سره نږدې (سوات او بونېر تر منځ) راټول شول چې په پېښور حمله وکړي. شېر خان چې د پېښور زمکه وال و، د قبایلو دیو لښکر په مرسته د اټک او ددی شاوخوا سیمو خلک ځان سره کړل. پښتنو ښار محاصره کړې وخو دمغلو مشر کوماندان سعیدالظفر خان ورته د کابل نه نور پوځ راوغوښتو او دوي د دواړو غارو نه راگېر شول. د څو ورځو د سخت جنگ نه وروسته دپښتنو ډلې تیت او دا پاڅون ختم شو.

خان جهان اوس خپلې کورنۍ سره بیجا پور ته ووتلو او پاته

وکړه خو دده خسر اصف خان ورته سم ځواب ورنکړ او د باچا بد گوماني پرې زیاته شوه.

باچایو تن اسلام خان ورپسې واستاو چې د دربار ته د نه ورتلو دلیل وواي. هغه اسلام خان ته خپله وېره څرگنده کړه او ورته یې وویل چې د شاه جهان په لاس لیکلې عهد نامه دی ورته راوړي چې دده ژوند به په امان کې دي. شاه جهان ورته لیک ورواستاو او اصف خان ورته په خوره ژبه وویل چې که ته غواړي دروېش شي نو مونږ ټول به هم درسره مله شو. خود خان جهان په دی خبرو تسلی و نه شوه. په اصل کې هغه دخپل ځان په شان دنورو امیرانوسره د شاه جهان چلن لیدو او اندازه یې کوله چې پایله به یې څه وي. هغه هر څه یې وسنجول نو اخر د اگری نه د وتلو هوډ یې وکړو. اصف خان ته یې د خپل ورتگ پیغام ورولېږلو چې باچا خبر کړي. دا څرگنده نه ده چې دا خبر باچا ته ورسیدو او که نه؟ خو مغل مورخ واي چې خان جهان پټه له اگری ووتلو.

د خان جهان سره لوی شمېر پښتنو نه علاوه، دده دوه زامن حسین خان او عظمت خان، دده وراره بهادر خان، دده زوم شمس الدین او دده دوه وروڼه محمد او محمود، بهیکن خان، بهادر خان، دریا خان، اېمل خان ترین، سردار خان، عزیز خان او کمال الدین (د شېخ رکن الدین زوی) و. دا چې دریا خان ولی د اتو میاشتو په موده کې د شاه جهان د دربار نه بیا ووتلو او د پښتنوسره مله شو، تاریخ پرې گونگ پاته دي.

خان جهان او دده ملاتړي، ددهول پور ته رسیدلي و چې د شاه جهان له خوا ورپسې استول شوي پوځ را ورسیدو. په دی کې راجپوت او سپدان شامل و. دا خبره د ډېرانتیا وړ ده چې شاه جهان ورسره د روغې یا د جرگې هڅه ونکړه او دی لښکر ورباندې یرغل وکړو. ددوي تر منځ سخت جنگ ووشو او د خان جهان دوه زامن، دوه وروڼه، زوم او شپېته نور کسان ووژل شول، دی پخپله هم تپي شو. خو د چمېل د سیند نه پوری غاړی راجپوت سیمي ته په تلو کې کامیابه شو. په بندېل کېدو کې بکرما جیت دده سره مرسته وکړه او دی د نظام شاهي سلطنت د احمد نگر ښار ته (دکن) ته ورسیدو. په لاره ده سره نور افغانان هم مله شول لکه سکندر دوتاني او بهلول میا، چې د بالا پور جاگیر داران و.

نظام شاه دده ډېر قدر وکړو. دی یې خپل دربار کې پر مسند کېښول. د "بیر" پرگنه یې د تتخواه په توگه او دده ځینو ملگرو ته یې هم زمکې ورکړې. شاه جهان اوس په تشویش کې شوڅکه هغه لیدل چې د هند په لړ او بر کې پښتانه بیا نارامه و. هغه

په شان راتاو شو او دوي يې له نورو بېل کړل . هغه وخت د راجپوت د پوځ شمېره ډېره وه او دريا خان ددی جوگه نه و چې ورسره جنگيدلی وای. خو ده د عاقبت پرواه ونکړه او په راجپوت لښکرو يې وروډانگل. دی د ټوپک په يوی گولی ولگيدو او د اس نه راږيوتو. دده جنگيالو دده د وژل کيدو وروسته هم جنگ جاري وساتلو . څلورسوه افغانان چې ددریا خان زوی محمود خان هم پکې و، ووژل شول نورود راجپوت پوځيانو کړی ماته کړه او د خان جهان د ډلې سره يو شول. بکرماجيت د دريا خان او د محمود خان سرورنه پرېکړل او دباچا خدمت ته يې واستول چې خان له بخښنه تر لآخه کړي.

شاه جهان په برهان پور کې په کشتی کې ناست و او د جنگ خبرونه به ورته ساعت په ساعت رارسيدل. کله چې د دريا خان سر يې ورته راوړو نو ده يو بېت وويلو

رقتم به سير دريا ديدم عجب تماشا

دریا درون کشتي ، کشتي درون دریا

زه د سيند سېل له وتلی ووم او يوه عجيبه ننداره می وليده، دريا په کشتی کې و او کشتی په دريا کې .. دريا خان د مرگ پر وخت د نهه څلويښتو کالو و.

خان جهان د دريا خان په وژنه نور هم مايوسه شو او کالنجر ته يې مخه کړه چې دبهار ايالت ته ځان نږدی کړي. هلته هم لوي شمېر افغانان مېشت و. يوه ورځ خان جهان په ډولې کې ناست و او چيلم يې ځکول. دده زوی راغي او ورته يې وويل که ته غواړي چې جنگ وکړي نو په اس سپور شه او حمله وکړه دا نور خلک ولی له ځانه سره تېاه کوي. ده ځواب ورکړو ته باور لري چې مونږ به د شاهي پوځ مقابلې وکړی شو کاشکه د يو زخمي څاروي په شان د هلو ځلو پرځاي يوه داسی لاره پيدا شوی وې چې زه مکې معظمی ته ولاړ شم . داخبره په ټوله مانا دا متل په ريښتيا کوي چې، " جنگ پرې ورتيل شوي و"

د خان جهان سره نه زور و او نه وسایل چې د باچا د پوځ سره جنگيدلی وای. مغلو دده د ماتولو لپاره په زوره دې د جنگ دگر ته ورايستلي و. کله چې دده ملاتړي او نور خلک خبر شول نو ورو ورو تری په بيليدو شول. په زرگونو نور پښتانه چې د شمالي برخو نه ورغلي او د مال غنيمت يا د مغلو پر ضد راپاڅيدلی و دوي هم نا اميده شول. د کالنجر سره نږدی مغلو په يو چپاو کې دده زوی حسن خان ژوندی ونيولو.

د مان سون (بارانونو) د پېل سره شاه جهان پخپل پوځ کې

پوځ د دريا خان په مشرۍ ورسره يو ځای شو . بيا ده دولت اباد ته ځان ورسوو. هلته دده ملاتړو ورته وويل چې د خپلی باچاهۍ اعلان دی وکړي . ده وويل، " زما د ژوند پنځوس کاله وتلی دی زه نه يم خبر چې ز ما نه وروسته به می زامن د حکومت کولو جوگه وي او که نه . هر مغل به د ښارونو او کليو نه افغانان شري او بيا د افغانانو دکورخدمت گاری به ما ته ښير اوې کوي چې دده د لاسه مونږ دی حال ته ورسيدو. زه دڅپروو هل نشم زغملی."

اوس د هغه د ملاتړو لپاره د امېد هيڅ نښه نه وه پاته . دوي يو قوي پوځي مشر ته اړتيا لرله او خان جهان د مغلو سره جنگ نه غوښتلو. دی پوهيدو چې د جنگ په حالت کې به دواړو غاړو ته پښتانه وژل کيږي. په دی حالت کې يوڅونور تکړه مشران تری ولاړل. بهلول او سکندر دوتاني په سر کې ترينه بيل شوي و. د نورو افغانانو سره د نظام شاه چلن ښه نه و . هغه افغان مهاجر چې د مغلو نه په تښتېنه ورغلي و، حېرانه پاته و چې څه وکړي. مغل پوځ د نظام شاه سره په جنگ کې پورا زور لگولی و او هلته يې يو څه بی ثباتی راوستي وه. د دريا خان، اېمل خان ترين او سردار خان روھيله په مشوره خان جهان اوس پنجاب ته د ورتلو قصد وکړو چې هلته دده د کومک امکان زیات و. خو د پښتونخوا د لښکر د ماتيدو نه خبر شو او مغل باچا دده د نيولو يا د وژلو لپاره د هند مرکزي برخو کې ورته هر ځای کمين نيولی و، نو پنجاب ته يې د ورتلو نه ډډه وکړه. د دريا خان د کومک په انتظار ده په "بيرگان" کې پوځي کيمپ لگولی و چې مغلو پری يرغل وکړو. دده ځيني جنگيالي ووژل شول نو ده په سيوگانو کې مورچې ونيولی. کله چې د دريا خان کومک راوړسيدونو دوي د نظام شاه سره د يو ځای کيدو لپاره بيا د دولت اباد لوري ته وخوځيدل. د شاهي پوځ دوه سرداران عبدالله خان فېروز او مظفر خان باره ورپسې و. خان جهان په سرونج کې د شاهي پوځ پنځوس پيلان ونيول او کالپي ته د تللو لپاره بندېل کهد کې داخل شو. کالپي کې هغه وخت لوي شمېر افغانان مېشت و.

په ۱۰۴۰هـ (۱۶۳۱ م) کې د راجپوت لښکرو مشر بکرماجيت هم د خان جهان په لټه راوتلو. دی هم لکه دپښتنو پخوا د شاه جهان نه بېل شوي و او غوښتل يې چې بيا ورسره يو شي خو ددی لپاره هغه له پکار و چې ځان پت من وښاي. دخان جهان وړانديو پوځونو د مظفر خان سره جنگ کوو. دريا خان د بيلابيلو جنگونو نه وروسته دپښتنو د جنگيالو په وروستي ډله کې و او په بندهر نومی ځای کې د بکرماجيت پوځ د دريا خان ډلې نه کړی

این کیف دوبالا چه نشاط افزا بود
از رفتن دریا سر پیرا هم رفت
گویا سر او حباب این دریا بود

ژباړه.

ددی زېري نه دا ورپسې زېري ډېر ښکلی و، دغه دوچنده خوند
زمونږ خوښي زياته کړه. د دریا نه وروسته د پیرا (پیر محمد)
سر هم ولاړو. داسی ښکاري چې د پیرا سر ددغه دریا یو
بوربورکی و.

د خان جهان په مقابلې کې د مظفر خان په لښکر کې افغانان
اوراچپوت شامل و. بهادر خان روښانه، خان جهان کاکړ، رشید
خان انصاري (الله داد)، احداد، حبیب خان سور، مبارک خان
نیازي، عثمان روښانه (د بهادر خان روښانه تره). د دلاور خان
زمان، جلال خان او جمال خان.

د خان جهان د جنگیالو نه دېرش تنه په تېښته کې کامیابه شول
او ځینې سرداران یې یو واری بیا د مغل باچا دربار ته حاضر
شول. هغه کس چې د باچا نه یې د ټولو لپاره معافي وغوښتله بهادر
خان روښانه و او هم ده د نورو پښتنو د پاڅون په ختمولو کې فعاله
رول ولوبو. ده ته په راجپوتي کې د ښه جنگ کولو لپاره شاه
جهان جاگیر ورکړو چې شل کاله ورسره و. د خان جهان د مړینې
نه څو میاشتې وروسته د شاه جهان نازولي ملیکه ممتاز الزماني (د
ارجمند بانو) دبرهان پور په کلا کې د دیارلسم ماشوم د زېږون پر
وخت مړه شوه. باچا د هغې په غم کې د حکومت د کارونو نه لاس
واخستو. د هغې مړې یې د تاپتي سیند پر غاړه د یوې مایې په باغ
کې امانت خښ کړو او شپږ میاشتې وروسته په اګره کې یې
دمرمر و جوړ کومب د لاندې خاورو ته وسپارلو. په راتلونکو شلو کالو
کې دلته نوری گومبدي، جومات او سرايونه جوړ شول چې اوس
یې خلک د تاج محل په نوم پېژني.

دکن تر هغه د شاه جهان لاس ته نه و ورغلی او ددی د نیولو
لپاره ورته جنگیالی پکار و. بل خوا په کالپي کې اوس راجپوت ده
ته خطر جوړ شول. ددی لپاره پښتنو ته اړتیا وه نو ډېری بیړته په
مغل پوځ کې ورگډ شول. بهادر خان روښانه یې کالپي ته
ورواستو چې راجپوت پری ووهي.

د دریا خان زوی بهادر خان د پوټ نه څلور میله لوېدیځ کې د
بهادر گره په نوم یو کلی اباد کړو. پوټ کې اوس لږ پښتانه پاته
دي. پخپله دا کلی کنډوالی لري خود گنگا سیند سېلابونو ددی

بدلون راوستو. د شاهي پوځ مشر سپه سالار، اعظم خان وټاکل شو
او مهابت خان یې د اجمېر والي کړو. خان جهان اوس په راجپوتي
کې ایسار شو. دده سره څلور سوه سپاره و چې تر ورسټیو
ورسره پت من پاته شول. هغه دا جنگیالی په مېدان کې منظم
و درول. د شاهي پوځ نه بهادر خان روښانه راوتلو او د خان جهان
د وراه بهادر خان لودي سره یې یو په یو جنگ پېل کړو. په دی
جنگ کې بهادر خان روښانه ووژل شو.

شاهي پوځ ته نورکومک راوړسیدو نو بهادر خان لودی مجبوره
شو چې بېرته راشي. لنډ وخت وروسته دی د بهار سنگ بندېله له
خوا مغلوب شو او په جنگ کې وژل شو.

خان جهان خپل سفر جاري وساتلو. هغه اوس پوهه و چې که د
مغلو لاس ته ورغلل نو د کورنۍ سره به یې ښه چلن نه کيږي هم دا
وه چې ښځې او ماشومان یې په سیوگاڼو نومي کلي کې د نورو
خپلوانو کورونو ته ورواستول او پخپله د وروستي جنگ لپاره د سپن
هوندا سیند په غاړه دمې ته ایسار شو. هم دلته یې وصیت وکړو او
خپلې زمکې یې وویشلې. په ۲۴ جنوري ۱۶۳۱ م کې ده توره را
واخسته او دمغلو سره د وروستي جنگ لپاره په اس سپور شو. د
سیند پر غاړه په دی جنگ کې هغه د خپل زوی عزیز خان سره
ووژل شو. اېمل خان ترین، فرید خان، دده وراه جان جهان، د
هغه زوی او جلال خان چې د بهادر خان زوی و، ژوندي ونیول
شول او د مظفر خان په امر هم هلته یې ووژل. د ټولو نه یې سرونه
پرېکړل.

د شاه جهان د دور یو مصور تاریخ پادشاه نامه نومېږي. په
دی کې د شاه جهان د فتوحاتو او د بیلا بیلو جنگونو په لاس کښل
شوی انځورونه یو ځا شوي دي. په دی کې یو انځور د خان جهان
د وژنې هم دی، او واي چې د شاه جهان د خوښي انځور و. په دی
کې ښودل شوي، چې د خان جهان نه یې په ژوندو سرپرېکوي.
خومغل تاریخ واي چې خان جهان او دده ملگري تر وروستيو
شېبوجنگیدل او په اخر کې دی د مادهو سنگه د توري په گوزار
راپړوتو او نورو پوځیانو ټوټې کړو. دده سر یې په نېزه ټومبلی
برهان پور کې د شاه جهان مایې ته یووړو. د خان جهان لودي اود
دریا خان سرونه د برهان پور د کلا په دروازه څو ورځې څرېدل
چې نور باغیان تری عبرت واخلي. د مغل دربار شاعر،

طالب کلیم املي د دواړو د سرونو په راتللو یوه رباعي وویله

چې

این مژده فتح از پی هم زیبا بود

پخوانی برجونه او کلا گانی وړانې کړی دی.

د خان جهان قتل په شاهجهان نامه کې

بهادر خان و. ده سره دده تره نېکنام هم مل وچي د دريا خان له مړيني وروسته په بازيد خېلو کي اوسيدو.

نذر محمد هم پخپلي کورني کي د مخالفت سره مخ و او دده يو زوي د مغلو سره لاس يوکړي و. هم دا وه چي مغل پوځ د کابل له نيولو وروسته د پنجشېر د لاري بلخ ته روان شو. د ژمي په واوروکي وړاندي تگ د هندي پوځ لپاره گران کارواو ددوي زيات وخت به د واورينو لارو په پاکولو تېرېدو. نذر محمد دوي سره د جگړي پر خاي روغه وکړه او شاه جهان ته خبر ورواستول شو. خوپه سيمه کي ازبک سرداران نذر محمد د ملاتړ ژمنه وکړه چي لس زره جنگيالي به ورسره شي. هم دا وه چي نذر محمد په پټه د بلخ نه ووتلو او په شيرگان کي يي مورچي نيولي. خو مغلو د دده ډلي دهری خوا نه راگېري کړی او د وړو وړو جنگونو نه وروسته نذر محمد، د ترکمانستان مرو ښار ته او زامن يي بخارا ته ووتل.

په دی بري، بهادر خان ته لس زريز منصب ورکړي شواو د خلعت نه علاوه شهزاده مراد بخش ورته دوه لکه روپي د بلخ د خزاني نه په انعام کي ورکړي. د بهادر خان ورور عنايت خان او تره نېکنام خان ته هم منصب او خلعتونه ورکړي شول. اوس مغل شهزاده مراد پلار ته پېغام ورواستوو چي دی نور د بلخ انتظام بهادر خان او نورو ته پرېږدي او پخپله اگری ته ورخي ځکه دی اوس ډېرستري و. دا دهغه وخت د مغل شهزادگانو د حالت يوه بيلگه وه چي د اگری او ډپلي د ارام او د عېش ژوند سره اوس عادت شوي و.

باچا ددی پېغام په اخستو په قهر شو. هغه پوهيدو چي نذر محمد به خپله سيمه نه پرېږدي او بېرته به راځي. زوي ته يي د نصيحت ليک او يو مشاور ورواستوو چي هغه دی په بلخ کي پاته وي. خو شهزاده مراد دا خبره وونه منله، بلخ يي بهادر خان ته وسپارلو او پخپله کابل ته وروخوځيدو، پلار ته يي وويل چي دی به شمالي سيمي له کابل اداره کوي. شاه جهان په دی خبر پخپله کابل ته ولاړو او څه موده يي ددی سيمي انتظام پخپل لاس کي واخستو. هغه په کابل کي د بابر باچا د قبر سره جوخت د يو جومات جوړولو امر وکړو او بېرته لاهور ته روان شو. باچا د بهادر خان په صلاحيت باور لرلو چي د ازبکانوسره لاس او گرېوان و. دوي د آمو نه پوری غاری نه په مغلوچريکي حملې کولي. نذر محمد د مرو نه اصفهان ته ورغلو او د ايران باچا نه يي د مغلو پر ضد مرسته وغوښته. هغه ورته انکار وکړو نو دی بېرته مېمنی ته راوړسيدو. بهادر خان اوس د نوي جنگ لپاره تياري

بهادر

د باره بستي پښتانه د بهادر خان او د دلېر خان په نومونو وياړي چي د دريا خان زامن و. دا دواړه وروڼه د مغلو په پوځ کي، د کابل نه تر بنگال په بيلا بيلو جنگونو کي شامل و. په ۱۰۵۴ هـ (۱۶۴۵ م) کي بهادر خان د ډپلي نه پينځه لکه روپي قنوج ته ورواستول خو دکانت د ځنگل سره نږدې راجپوت قبایلو په دی کاروان حمله وکړه او پېسي يي لوټ کړي. بهادر خان د بدل اخستو لپاره دخپل ورور جلال خان په ملتيا، د وو زرو پوځيانو سره برېلي ته روان شو او د چنور په ميدان کي د قبایلو سره مخ شول. په يو سخت جنگ کي د مغلو يولس سوه او د راجپوت هندوانو ديارلس جنگيالي ووژل شول. شاه جهان غوښتل چي دی قبایلو ته سخته سزا ورکړي او هم دا وه چي په دی سيمه کي ددوي ټول کلي يي تري ضبط کړل. هغه بهادر خان ته دا دنده په غاړه کړه چي په کانت کي دباچا په نوم يو ښار جوړ کړي. دا سيمه د برېلي او د لکهنو تر منځ ده او بهادر خان پري د شاه جهان پور ښار بنياد کېښود. د راجپوت هندوانو نه نيول شوي څوارلس کلي بهادر خان او دده اولادونو ته په جاگيرکي ورکړي شوي، چي خپل کورونه پری اباد کړي. د دلېر خان خپل نوم جلال خان و او دا لقب ورته شاه جهان د يو شاهي منصب سره ورکړي وچي نهه سوه پلي او پينځه سوه سپاره پکي شامل و.

بهادر خان د يوی کلا په جوړولو هم لاس پوری کړو خو هغه وخت د بلخ والي له مغلو د خپلواکي اعلان وکړو او بهادر خان ته امر وشو چي بلخ ته ولاړ شي. هغه د کلا جوړولوکار خپل ورور دلېر خان ته پرېښودو او په ۱۰۵۵ هـ (۱۶۴۶ م) کي د افغانستان لوري ته ولاړو.

د بلخ او د بدخشان والي نذر محمد ازبک و او کله چي مغل کورنی پخپلو کي په جنگ اخته و، ده تر کابله پښی وغزولي. د شاه جهان د باچا کيدو وروسته ده تر باميان او غزني سيمي ونيولي او مغل صوبه دار هغه سره په جنگ کي د ځاني تاوان نه وروسته هند ته وتښتيدو. شاه جهان يو لوي لښکر د خپل زوي مراد بخش په مشري پېښور ته روان کړوچي د جنگي ډلوکوماندان يي

ورباندی چریکي حملي پیل کړي. بهادر خان د داسی څلورو حملو په تمبولو کې بریالی شو. د غوربند سره نږدې هزاره پری ورمات شول او مغل پوځ ته یې تاوان واړو. اورنگ زیب په تادی له دی سیمې ووتلو او کابل کې یې دمه وکړه، خو بهادر خان د پاته لښکر سره په هزاره سیمه کې د اوورو په طوفان کې راگېر شو. دوي د خزانې شل لکه روپۍ هم له خانه سره وورلي. ددوي څاروي او اسونه په طوفان کې مړه شول او ځای خلکو هم ورباندې ناتار گډکړو. بهادر خان د سیمې خلکو نه د اسونو د پلورلو هڅه وکړه خو هیچا ورته څاروي نه ورکول. نږدې وه چې ددوي خزانه هم لوټ شوي وای، خو بهادر خان د روپوکسوري د پوځي ډلو مشرانو ته وویشل چې په ځانونو پوري یې وتړي. دوي په پښو منزل وکړ او ډېر په تکلیف یې کابل ته ځان ورسوو. اورنگ زیب د هغه د راتلو انتظار هم ونکړو او پېښور ته یې پښې سپکې کړې وې. هلته په ډیلي کې د بلخ ددی ناکامه جنگ پره ځینو درباریانو په بهادر خان واړوله.

بلخ ته د تلو نه وړاندې، بهادر خان له شاه جهان امر اخیستی و چې په نوي ښار شاهجهان پور کې به د پښتونخوا خلک اوسېږي. کله چې دی هم د کابل نه پېښور ته ورسیدو نو له دی ځایه نهه زره خلک کډې کولو ته تیار شول. بهادر خان غوښتل چې دی پخپله ددی قافلي مشري وکړي او تر پنجاب ورسره روان و. په لاره کې چا ورته د اگری د دربار خبر راوړو چې باچا تری ناراضه دی او په اړه یې شک من دی چې په بلخ کې یې سستی وکړه او جنگ یې ورته ونه گڼلو. د سزا په توگه شاه جهان په قنوج او کالپي کې د بهادر خان د جاگیر او پرگنو د ضبط امر هم کړي و. دده لپاره دا د اندېښنې وړ خبر و. د پښتنو د بدرگه کولو کاري خپل تره نېکنام ته وسپارلو او د خپل سپیناوي لپاره په تادی اگری ته روان شو.

هلته ده شاه جهان ته د جنگ حالات، د شواهدو سره بیان کړل خو هغه یې قانع نکړي شو. اورنگ زیب اوس هغه لوبه د پلار سره پیل کړي وه چې یو وخت شاه جهان د جهانگیر سره کوله. د ورونو او د هغوي پله ویانو پر ضد سازشونه او د پلار غورونو ته غلط خبرونه رسول. بهادر خان د مېمنې د کلا په اړه د خپلې فیصلې دلایل او حالات باچا ته واورول. بیا د خپل ښه نیت او د تېرو خدمتونو د یادوني لپاره درېم گرو او مشراو ته زاری وکړي او شپږو میاشتو کې دی جوگه شو چې شاه جهان قانع کړي. باچا ورته په قنوج او کالپي کې دده ضبط شوي جاگیر بېرته بحال کړو او د خلعت په ورکولو یې له دربار رخصت کړو.

وکړه چې د دريو ځایونو نه د حملي سره مخ و. د نذر محمد زامنو، سبحان قلي او عبد العزیز د دوو بېلو ځایونو نه په بلخ د یوی لوی حملي لپاره هوډ کړی و. بهادر خان د وسلې زېرمون په خان اباد کې ساتلي و، ځکه په کندوز کې به زیاتې حملي کیدي. خو د مغلو په پوځ کې شامل ځینو ازبک سردارانو دکلیف د لاري راتلونکو ازبکانو سره لاسونه یو کړل او په شبرغان کې یې مغل ځواک ته لوی تاوان واړولو. نذر محمد په مېمنه کې ورته لښکر راټول کړی و. شاه جهان له دی خبر شو نو د مقابلی لپاره خپل بل زوی اورنگ زیب یې کابل ته ورولیږلو. دی لښکر سره توپونه او هاتیان (پیلان) هم و او کله چې بلخ ته ورسیدل نو جنگي پلان یې جوړ کړو. په راتلونکو وو ورځو کې د علي اباد او فیض اباد سره نږدې دواړو حریفانو په یو بل حملي پیل کړي او ازبکانو د چریکي جنگ د لاري خپل زور وښودلو خوددوي مرگ ژوبله پېره وه. د شاه جهان په بادشاه نامه کې لیکلي دي چې پښخه شیر زره ازبکان او د مغلو د پوځ پښخه شیر سوه کسان په دی جنگ کې ووژل شول. دا شمېرې که هر څومره مبالغې ته نږدې وې خو د جنگ پایله د نذر محمد ماتې وه. هغه له دی ماتې وروسته اورنگ زیب ته یو لیک ورواستوو چې پکې د شاه جهان نه یې بڅښنه غوښتي وه. شاه جهان د بلخ په جنگ څلور کوربه (څلوېښت میلیونه) روپۍ لگولي وې چې پخوا یو جنگ کې هم ورته دومره مالي تاوان نه و شوي. بیا هم هغه د نذر محمد بڅښنه وومله او دی یې بلخ ته راوبللو. خونذ محمد ډاډمن نه و چې مغل به یې دومره په اسانه پرېږدي. فکر یې وکړو چې دا یوسازش و. خواست یې وکړو چې د مېمنې کلا دی لومړي ده ته خوشي کړي شي چې دی خپل خپلوان پکې مېشت کړي. اورنگ زیب ورته وویل چې بلخ ته راشه، چې دا ټوله سیمه ستا په لاس درشي. نذر محمد بیا هم وپریږدو. خپل یواستاځي یې د مېمنې کلا ته ورواستوو چې هغه وخت د بهادر خان لښکر پکې مېشت و. د نذر محمد استاځي ورته د هغه عذر او د اورنگ زیب ژمنه وروړاندې کړل او دا چې کلا دی هغه ته پرېږدي. بهادر خان فکر وکړو چې روغه شوي ده او دا سیمه به هسې هم ازبکانو ته ورکول کیږي نو کلا یې ورته خوشي کړه. خو دا د نذر محمد چل او د بهادر خان ساده توب و چې په هغه یې باور وکړو. د ژمني سره سم نذر محمد اورنگ زیب ته حاضر نه شو او د ناروغي بانه یې وکړه. اوس هوا سره شوې وه او اورنگ زیب غوښتل چې د اووری له وریدو وړاندې د بلخ نه کوچ وکړي. هغه د خپل لښکر ځینې برخې د غوربند د لاري روانی کړي خو ازبکانو

ښايسته ودانۍ جوړې كړې. په قنوج كې د د شېخ كبير بالا مزار يې پوخ او د زيارت كوونكو لپاره يې دالان جوړ كړو. ددی په گوښه په يوه كتيبه دده نوم او ورسره ليكلي شعر تر اوسه ليدل كېږي. په اله اباد، لاهور، او زاړه ډېلي كې د بهادر پور نومي محلتونه ده اباد كړي و. بهادر خان د فارسي شعر هم وييلو او د يو غزل مقطع يې داسې ده.

اي بهادر در جهان هر باغ دارميوى.

مېوه باغ بهادر خنجر وپيكان بود

(اي بهادر، په نړۍ كې ټول باغونه مېوي لري خو د بهادر د باغ مېوه خنجر او غشي ليندۍ و)

بهادر خان د يو څه مودې لپاره د بنديل كېدو صوبه دار شو نو د سيمي انتظام ډېر په ښه توگه كاوو او هلته يې د ځاي خلكو غوښتنې په پام كې ونيولې. شاه جهان په دې راضي و ولي نه يې غوښتل چې هغه د خان جهان په شان اغېزه پيدا كړي. په شاه جهان پور كې د پښتنو ابادول په دربار كې د سازشونو نوي لړۍ پيل كړه. ځينو اميرانو د باچا پام دى ته راواړوو چې د روښل كېدو په شان پښتانه چې يو ځاي شول نو خپل حكومت به جوړ كړي. د ايران باچا په ۱۰۵۸ ه كې كندهار د مغلو نه بيا ونيولو نو شاه جهان خپل زوي اورنگزېب د يو لوي لښكر سره ورواستاو. بهادر خان هغه وخت په ملتان كې صوبه دار و او دې يې هلته هم ددى لپاره ساتلي و چې د كندهار د نيولو پر وخت د اورنگزېب ملاتړ وكړي. بهادر خان د خپلو ځواكونو سره كندهار ته ولاړو او د كلالد نيولو لپاره يې د مورچو په كنستولاس پورې كړ. د رجب په نولسمه نېټه په ۱۰۵۹ ه (۱۶۵۰ م) ناڅاپه دې د زړه له بنديدو مړ شو. دده ملگرو يې مړي شاه جهان پورته يوړو او هم هلته په بهادر گنج كې يې خښ كړو چې مقبره يې اوس هم شته. بهادر خان د څلور څلوېښتو كالو و او پخپل منصب ورته د كال پښوښت لکه روپۍ معاش ورکړي کيدو.

اورنگ زيب له خواتر ډېرو هڅو هم د كندهار دمغلو لاس ته ورنغلو او اخر شاه جهان چې هغه وخت په كابل كې و، د محاصري د ختمولو امر وكړو. كله چې دې بېرته ډېلي ته ولاړو نو د بهادر خان زامن او خپلوان يې دربار ته راوبلل. د بهادر خان ټولي زمكې او جاگيرونه يې د هغه وارثانو ته ورکړل او هاتيان (پيلان) يې ترې واخيستل چې شمېره يې د سلو نه زياته وه. دده مشر زوي دلاور خان هغه وخت د پينځلسو كالو و. ده ته يې د يو زر عسكرو او پينځه سوه سپارو منصب او نورو ته يويشت اسونه

د ميرت نه دوه ډېرش ميله ختخ په بهادرگرهه كې پخوا راجپوت اوسيدل او ددی نوم گډهه تانتوا و. كله چې شاه جهان پر تخت كښېناستو نو بهادر خان ته يې دا سيمه د جاگير په توگه ورکړې وه. دا يو ښار او بې اباده ځاي و چې بهادر خان پکې د كلا په جوړولو لاس پورې كړې و او ددی د پورا كولو كار يې دلېر خان ته سپارلي و. دا ځاي يې بهادر گرې نومولې و. د بلخ نه په راگرځيدو څو ورځې پخپلې نوي كلا كې تېرې كړې او بيا يې دا خپل ورور عنايت خان ته وسپارله. په بهادرگرهه كې اوسيدونكي پښتانه، د عنايت خان د اولادونو نه دي چې هم دلته يې مقبره جوړه ده. عنايت خان پخپله هم د شپږو سوو عسكرو منصب دار او په بلخ كې يې په مېرانه ورته باچا منصب لور كړې و. عنايت خان د اورنگزيب په لښكرو كې ورسره مله و. دده سرکاري لقب ديوان عنايت خان و او ښاي ولوستي او هوښيار وځکه د ديوان عهده د وزير سره برابر وي. دده د څلورو مېرمنو نه نهه اولادونه و او دده له مړينې وروسته دده مشر زوي عالم خان د پلار ميراث په ټولو مېندو برابر وويشلو. خو د هغه وروستۍ مېرمنه مړه وه او دهغې دريو زامنو ته يې پينځه بسوي زمکه د گوزاري لپاره ورکړه. په دې ناانصافي هغوي اعتراض وکړو او يو ورور يې په مرموزو حالاتو كې مړ شو. پاتو دوو وروڼو د خپلې برخې زمکه خرڅه كړه او په پوت كې ميشت شول. بهادر خان او دده وروڼو د خپلو اولادونو ودونه پخپلو كې كړي او دا دود تر ډېره نورو كورنيو هم پاللئ.

د شاه جهان پور ښار باون محله (دوه پنځوس محلتونه) په اتر پردېش ايالت كې نوم لري. دا محله، د پښتنو د بېلا بېلو ټبرونو پر نوم اباد دي او ځينې نومونه يې اوس هم پاته دي. بهادر خان خپله كورنۍ نوى اباد شوي ښار شاه جهان پور ته يوړه او هلته يې د بهادر گنج په نوم يو محلت اباد كړو. دلته د ودانيو سلسله په ۱۰۵۴ ه كې پيل شوه او د ۱۰۵۷ ه تر وروستيو پکې د پخو خښتو يو جومات او ورسره يو كوهي د اوبو لپاره جوړ شول. په جومات كې شيشه كارول شوي وه نوځکه عامو خلکو ورته د كانچ (شيشي) مسجد نوم ورکړو. په دې يوه څلوريزه په فارسي ژبه ليکل شوې ده چې د جومات د جوړيدو نېټه (۱۰۵۷ ه) پکې څرگنديږي.

شد مرتب بدور شاه جهان..... دروطن دلکشا بهادر خان

مسجدوچاه ساخت خواجه بلند.... سال تاريخ نغز شد بجهان

بهادر خان پخپل جاگير قنوج او کالپي كې سرايونه، باغونه، او

دلپرخان

د ميلادي كال ١٦٥٧ د سپرلي هوا توده شوې وه چې شاه جهان د تشي په ناروغۍ اخته شو. دده مشر زوي، داراشكوه يو عالم او دين داركس خو په دربار كې يې ايراني شيعه گانو تر اغېز لاندې و. بل زوي، شجاع الملك د بنگال حاكم، درېم اورنگزېب د دكن اوتر ټولو كشر مراد بخش د گجرات سيمه په لاس كې لرله. هم هاغسي چې توقع يې كېده. د باچا په څلورو زامنو كې واك ته د رسيدوسيايي پېل شوه. شجاع او مراد، دواړو په خپلوصوبوكې ځانونه د هند واكمن اعلان كړ. اورنگ زېب په دكن كې په ښكاره د واك اعلان نه وكړې خو په پټه يې د مشر ورور دارا شكوه پر ضد فعاليت پېل كړو.

څه موده وروسته، شاه جهان بېرته روغ شو نو د دارا شكوه په مشوره، خپلو دوو زامنو ته د سزا وركولو لپاره يې لښكر جوړكړو. دلپرخان او نور سرداران چې دكن ته يې وراستولي و، بېرته اگري ته راوبلل او د داراشكوه زوي، سلېمان شكوه په مشرۍ دا لښكر بنارس ته ورسيدو. هلته دوراندي نه شجاع د گنگا پر غاړه ورته خپمې لگولي وې. د سلېمان شكوه مشاور، راجه جي سنگه خبر و چې شجاع د عېش او ارام خوښوونكي ونو د يو ناڅاپي حملې مشوره يې وركړه. د حملې پر وخت شجاع پخپلې كړدۍ كې وپښه و او تر څو چې د جنگ لپاره يې ځان جوړو، دده پوځ ماته خورلې وه. هغه وارخطا په يوې كشتۍ كې كښېناستو او پټني ته وتښتيدو. دده پوځ او توپ خانه د مال خزانې سره سلېمان شكوه لاس ته ورغلل. ددې بريالي توب لپاره د دلپرخان منصب درې زره پلي او درې زره سپارو ته ورزيات شو.

د دلپرخان خپل نوم جلال خان و او د پلار (دريا خان) د مړينې پر وخت دې د يولسو يا دولسو كالو و. ده د خپل ورور بهادر خان تر سيوري لاندې جنگي مهارت او زدكړې تر سره كړې. په ١٦٣٧ م كې دې خپل ورور بهادرخان له خواد شاه اباد، برېلي، رام پور اوپه انوله كې د راجپوت او د پښتنو سره د جنگونو لپاره ورواستول شو او شاه جهان ورته نهو سوو پلو او د پښخو سوه

او پنځوس زره روپۍ نغدې د تسليت په توگه وركړې. دده لس زامن وچې تر ټولو كشر عزيز خان نومېدو. دده مشرې زوي دلاور خان په كابل كې د پښخويشتو كالو په عمر كې مړ شو. نور زامن يې د اورنگزېب په پوځ كې شامل و او عزيز خان د نوي كالو په عمر كې مړ شوې و. عزيز خان ته د مغلو واكمنو له خوا، بهادر روهيله او چغتاي، خطاب وركړې شوي و. دده له اولادونو ځيني اوس هم په شاهجهان پور كې ژوند كوي.

پاته شو.

بيا د جي سنگه نه هم دري څلور ورځي وړاندي دلپر خان د متهرا سره نږدې د اورنگ زېب کيمپ ته ځان ورسوو او سريي ورته ټيټ کړو. اورنگزېب د سوغاتونو په بدرگه دده منصب وړلو کړو چې "پنج هزاري" شو. هغه ته يې لومړي دنده دا وسپارله چې شهزاده مراد (چې هغه وخت د اورنگزېب مله) و، ونيسي او د سليم گره کلا کې دې بندي کړي. دلپر خان هم دغسي وکړل او په انعام کې اورنگ زېب د لکهنو فوجدار وټاکلو. دده زوي جمال خان يې نايب صوبه دار او ورته يو زريز منصب ورکړو.

داراشکوه د ډېلي نه لاهور ته ورغلي او هلته د يو پوځ په راټولولو بوخت شو. دده زوي سلېمان شکوه د سهارن پور نه لاهور ته د تلو لپاره لاري لټولي او اورنگزېب دده د مخ نيوي لپاره پخپله پنجاب ته روان شو. ده ته نجوميانو وپيلې و چې د ۱۰۶۸ هجري، د ذيقعد د يوې جمعې ورځ پر شاهي تخت د کښېناستو لپاره مبارکه ورځ وه. خو اورنگ زېب سره وخت نه و. په ډېلي کې دده د پلار په نوم نوي ښار شاه جهان اباد او ددی کلا اوس جوړ و (داسيمه اوس پراني ډېلي او لال کلا نوميري) اورنگ زېب په دی کلا کې په شاهي تخت کښېناستو او د نوي حکومت اعلان يې وکړو خوميلمستيا او جشن يې وځنډول. د نورو سردارانو سره دلپر خان ته يې هم په دی موقع منصب او امتيازات ورکړل. ده خپل يو لښکر د سلېمان شکوه د مخ نيوي لپاره سهارن پور کې د جمناسيند غاړې ته ورواستول. خو سلېمان د اورنگ زېب له وېرې، د کشمير غرونو ته ووتلو او په سري نگر کې تم شو. اخوا داراشکوه د لاهور نه د جنگ لپاره روان شوی و خو په مقابل کې د لوي لښکر حال په اوریدو خپل بل زوي سپهرشکوه يې ځان سره کړو او ملتان ته ولاړو. ده سره اوس د کور مېرمنې او نور غړي هم مله و او لکه د کډوالو خپل ژوند د ژغورلو په غم کې و. اورنگ زېب لاهور ته ورسیدو او هلته يې هم د خپل واک اعلان وکړو. له دی ځايه هغه داراشکوه پسې ملتان په لوري روان شو خو خبر شو چې هغه سکهر ته تللي و.

په دی وخت کې د اورنگ زېب بل ورور شجاع د بنگال نه بيا سر راپورته کړنو اورنگ زېب د ملتان نه په تادی لاهور او ورپسې ډېلي ته ولاړو. داراشکوه پسې يې د خپلو تکړه سردارانو په مشري يوه لښکر روان کړو چې دلپر خان هم پکې و. دوي په سکهر کې خبر شول چې داراشکوه د خپل کور غړي هم هلته

سپرو لومړي منصب ورکړی و. کله چې بهادر خان په بلخ کې بوخت و، نو د شاه جهان پور د ابادولو کار جلال خان پخپله غاړه اخستې و. د بلخ د پېښې نه وروسته کله چې باچا په قنوج او کالپي کې د بهادر خان جاگير ضبط کړنو د جلال خان منصب لوراو د دلپر خان د خطاب سره يې ددی زمکو فوجدار وټاکلو.

شاه جهان د دکن د نورو ښارونو د نيولولپاره اورنگزېب د هغه سيمي فوجدار وټاکلو نو دکومکي پوځ په سر کې دلپر خان و. د شجاع د ناکام بغاوت نه وروسته، اورنگزېب خپل زوي معظم په دکن کې پرېښودو او په گجرات کې د شهزاده مراد سره يو ځای اگری ته نږدې شول. ددوي د مقابلي لپاره داراشکوه پخپله مټي راوغښتې، خو هغه په پوځي ډگر کې کمزوري و. د ښار نه څو ميله بهر په سخت جنگ کې داراشکوه ماته وخوړه او د ډېلي په لوري وتښتیدو. په دی جنگ کې دلپر خان کشر ورور يوسف خان هم ووژل شو.

اورنگ زېب د اگری ښار ونيولو، شاه جهان، خپله مشره خور جهان ارا او د کورنی نور غړي په کلاکي بندي کړل او پخپله د مشر ورور سره جنگ لپاره ډېلي ته ولاړو. د داراشکوه زوي سلېمان شکوه هغه وخت د پټني نه اگری په لوري روان و چې په لاره کې يې د پلار د ماتې خبر تر لاسه کړو. ده د راجه جي سنگه نه پوښتنه وکړه چې اوس څه وکړي. هغه ورته وويل چې پلار ته ورشه خو پخپله ورسره د تلو نه يې ډډه وکړه او څرگنده يې کړه چې دې به د واک په دی جنگ کې د اورنگزېب مله وي. سلېمان په دی ناهيلي شو او له دلپر خان يې وپوښتل چې څه وکړي. هغه ورته وويل چې بېرته اله اباد او له هغه ځايه د گنگا د سيند نه پوري غاړه، دده د ورور اباد کړي ښار شاه جهان اباد ته ورشي. هلته هر څومره کسان چې غواړي په پوځ کې به ورسره شامل شي. خو دلپر خان ورباندې دا شرط هم کېښودو چې هر څه به دده په خوښه کوي. شهزاده دده شرط وومتلو او په بله ورځ اله اباد ته د ورتلو اراده وکړه.

کله چې راجه جي سنگه ددی نه خبر شو نو دلپر خان يې راوبللو. هغه دده نږدې ملگري او په عمر کې ترې مشر و. ده ته يې د مغل کورنی د چلن او دده د فيصلې تاوانونه ورپه گوته کړل چې اخر به دده د کورنی په تباهي پای ته رسيدل. دلپر خان يې اړکړو چې د کمزوري شهزاده پر ځای تکړه اورنگ زېب ته پت من ووسي. په بله ورځ سهار سلېمان شکوه ورته د اله اباد ته د تلو وويل نو دلپر خان ترې معذرت وکړو او د خپلو قواو سره هم هلته

وه چې يوه ورځ شهزاده سلطان محمد د خپلې مېرمنې سره د خسر (تره) له كېمپ د شپې راوتلو او په كشتۍ كې بېرته د خپل پوځ كېمپ ته راغلو. شجاع هغه وخت خپل كشر زوي بلند اختر ورپسې ولېرلو. د سيندونو اوبه ختلي وې او د غشو او توپونو نه زيات جنگيالي په اوبو كې لاهو كيدل. هم دغسې يوې جگړې پر وخت د دلېر خان زوي فتح خان د يو زرو كسانو سره د سيندپه اوبو كې لاهو شو. د باغي شهزاده حال هم بد و او سر تندي يې نه لگيدو. اخر په بده ورځ له ټانډه وتلو او جهانگير نگر ته يې مخه كړه. خو د اورنگزېب لښكر ورپسې و، تر څو دى د بنگال له خاورې ووتلو او په سمندر كې يو ټاپو ته ولاړو. له دې وروسته دا شهزاده د خپلې كورنۍ سره تړي تم شو.

داسې ښايي چې اورنگزېب چې كله شهزاده و نو د پښتنو سره يې زړه سوي لرله. په يو ليك كې دې د شاه جهان په هغه فېصله حېرانتيا څرگندوي چې دده له خوا د يو پښتون افسر د منصب لورلو مخالفت و. هم دا وه چې پخپل پوځ كې يې لوي شمېر پښتانه واخستل. دلېر خان د سپه سالار معظم خان سره د اورنگزېب لپاره زمكې نيولې او د هغه په امر بهار نه وروسته اسام لوري ته يې ورواستول. د اسام په لښكر كې رشيد خان (الله داد) هم شامل و. د کوچ بهار په گڼو ځنگلونو كې يې د پوځ د ورتلو لپاره لارې جوړولې او د پيلانو په زور لوي او زړې ونې يې له بېخه ويستلې. دلته زمكه د بارانونو له كبله نرمه او هر ځاي خټې او ځنگلي بوټو ورته مخه نيوله. د اسام د راجه لرغوني كلا، د برهم پتر سيند پر غاړه يوې غونډۍ جوړه وه او هغې ته رسيدل يو ناممكن كار بريښېدو. په كلا كې پينځلس زره پوځ د توپخاني سره مېشت و او په سيند كې درې نيم سوه كشتۍ د دفاع لپاره ولاړې وې. د دې ځاي خلكو كله چريكي جنگ كوو او كله د ځينو سيمو راجگانو ورسره د جنگ پرځاي روغه وكړه. د جمدهر نومي كلا ډېره پخه او چارچاپېره تړي د اوبو خندق جوړ و. دلېر خان په يو پيل سپور له دې خندق تېر شو او په پينځو غشو ټپي شو خو د كلا د دروازې په ماتولو كې بريالې شو او مغل پوځ چې زياته برخه يې پښتانه و، كلا ته ننوتو. د پوځ مشر خان خانان (معظم خان) په دې بري دومره خوشاله و چې دلېر خان ته يې غېږه وركړه. ددې ځاي راجه خپل مال، كورنۍ او د سلو پيلانو سره وتښتېدو او اسام په مغل واكدارۍ كې شامل شو. خو د بارانونو او د اوبو په زيات والي دلته په پوځ كې د اسهال او د ملاريا وبا گډه كړه. پخپله خان خانان هم ناروغه شو او څو ورځې پخپلې خېمې كې پروت و. د

پرېښي او پخپله د معمولي خزاني سره ټېټه ته وتلې و. له هغه ځايه ده گجرات ته مخه كړه او دلېر خان په دې وخت كې د اورنگزېب پېغام تر لاسه كړو چې نور ورپسې وړاندې مه ځئ.

شجاع او د اورنگ زېب تر منځ په اله اباد كې سخت جنگ وشو او شجاع يوځل بيا له مېدانه وتښتېدو. د دلېر خان لښكر په روپ بانس كې د باچا سره مخامخ شو او تر اجمېر ورسره ولاړل. تر هغې داراشكوه د راجپوتانه د هندوانو په مرسته او د گجرات د صوبه دار شاهنواز خان په ملتيا دويشت زرو كسانو جنگي لښكر تيار كړي او په اجمېر كې يې خېمې ټك وېلې وې. دده سره د راجپوت جنگياليو نه علاوه لوي شمېر ايراني سرداران مله و. هغه خپله توپ خانه د اجمېر په غونډۍ لگولې وه چې ښكته د اورنگ زېب په لښكر يې گولې وروولې. د اورنگزېب په لښكر كې يوسل او ځايرويشتو سردارانو كې د يو نه علاوه نور ټول پښتانه و. درې ورځې سخت جنگ روان و او د دلېر خان سره، د بهادر خان زامن همت خان، رنمست خان او دده نور ورېرونه مله و. باچا د فشار سره مخ و، خپل ټول سرداران يې راوبلل او ددوي غېرت يې را ننگوو.

په بله ورځ تود جنگ ونښتو او د دواړو غاړو مېرني ووژل شول. دلېر خان په لاس د يو غشي ټپ وخوړو، خو اخر جنگ يې وگټلو. دارا شكوه د شپې په تياروكې د خپل زوي سپهر شكوه سره گجرات ته وتښتېدو. اورنگ زېب د باره بستې د پښتنو منصوبونه لور كړل او دلېر خان ته يې پخپله پنځوس زره روپۍ انعام وركړي. ددې بري نه وروسته اورنگ زېب دډېلي په كلا كې د خپل باچا كيدو جشن جوړ كړو او په دواړو لاسونو يې سره، سپين او ملغري خلكو ته وويشل. د مغل سلطنت پلاز د اگري نه ډېلي ته كډه وكړه او شاه جهان د خپلې لور سره د كلا د يوې كركۍ نه د تاج محل په ليدو د ژوند پاته كلونه تېر كړل.

اوس نوي باچا ته لومړي مخالفت په كور كې ودرېدو. د اورنگ زېب زوي سلطان محمد چې د اله اباد نه پلار د شجاع سره جنگ له لېرلي و، خپل تره ته واورېدو او هغه ورله خپله لور په نكاح كړه. شاهي لښكر د شهزاده د اتاليق تر څارنې بې سالاره پاته و. اورنگ زېب دلېر خان راوبللو چې ددې پوځ كومانده پخپله غاړه واخلي. د برساتونو په موسم كې د دواړو غاړو پوځونو كله په يو ځاي او كله بل كې د كشتيو پلونه جوړول او اكملات يې يوې او بلې خوا وړل. د شجاع د مرستې لپاره د ده مشر زوي زېن الدين د تازه كومك سره مله شو. د وړو وړو جگړو لړۍ روانه

ورته نور سوغاتونه چې یو پیل د سپینو زرو په ساز سمبال و ورکړل.

د مرهټو نه وروسته، اورنگزېب د بیجاپور (دکن) د واکمن علي عادل شاه ته پام وکړو چې په پټه یې د مرهټو ملاتړ او د مغلو سره د جنگ لپاره یې ورته پېسي ورکړې وې. خو په بیجاپور کې عادل شاه په کلا کې ځان بند کړي او ددی سیمې ټول د اوبو سرچینو کې خاوري او زهر ژن بوتې اچولي و چې دښمن زیات وخت هلته پاته نشي. دلېر خان له ځان سره درانه توپونه نه و راوړي او په چټکۍ د نږدې سیند ته ولاړل او هلته یې قیام وکړو. د څو جنګونو نه وروسته د نورو سیمو د زمیندارانو نه د مالي اود جنگ د نه کولو په بدل کې د تان او پیسو راټولو کار په کامیابي سره وکړل. د شاهي امر سره سم، دې به یو سیمې راجه ته پیغام ورواستوو او له هغه به یې سره زر، پیلان یا اسونه واخیستل او سرکاري اسناد به یې ورکړل. د دلېر خان دا تگ لاره د هغو پښتنو د راوړلو لپاره یو اغېزمن گام و چې په دکن کې د مسلمان ریاستونو سره مله و. په دې وخت کې د بیجا پور نه لوي شمېر پښتانه سرداران د اورنگ زېب په ځواک کې د گډون لپاره واوختل او د دکن سیمې د واک توله نا انډول شوه. خو اورنگ زېب ته په دې وخت کې د پېښور یوسفزو پاڅون کړي و او هغه خپل زوي سلطان معظم د دکن نه ليري او د افغان سیمو ته د تلو امر وکړو.

د دکن د جگړې سالار د گجرات ناظم خان جهان بهادر کولکناش ته وسپارلو. ده د دفاعي جنگ پلوي کوله او باچا ته یې وړاندیز وکړو چې د مرهټو د راتگ یا د حملو پر لارو دی پوځیان ودرول شي او هر وختي چې دوي حمله کوله، هم هغه ځای به مات کړي شي. دلېر خان دا وړاندیز خوښ نه کړو ځکه هغه د مرهټو ځواک ماتول غوښتل او سپه سالار ته یې وویل چې په دفاعي جنگ به مرهټه نور هم پیاوړې شي. خو دده نظر ته چا درناوي ونکړو. ددی په پایله کې مرهټه هغو سیمو ته نه ورتلل، چې مغلوپکې کمین نیولي و، بلکه د غرونو او درو نه نویو لارو ته وتل او د مغلو د واک په سیمو کې به یې لوټ مار وکړو او وتښتیدل. ورپسې جنګونو کې مغلوډېر زیان وموندلو.

اورنگ زېب هغه وخت پخپله په حسن ابدال کې و او د دکن د جنگ لپاره یې فرمانونه لېږل. دلېر خان ته یې د سالهیر د کلا نیولو وویل چې مرهټو د مغل صوبه دار نه اخستي و. خو ددی کلا په محاصره کې د دلېر خان ډېر ملگري د ناروغۍ د لاسه مړه شول و اخر د باچا په امر محاصره پای ته ورسیده. دی یې له دکن

اسام خپاره جنگیالو له دی گټه واخسته خودده پوځ ته د لوي زیان د اړولو جوگه نه و. د اسام راجه د صلح لپاره خبرې اترې پیل کړې او اخر د مغلو د شرایطو په منلو یې روغه وکړه چې یوه پکې مغلو ته څلور زره جنگیالو لښکر ورکول و. ددو راجه گانو یوه یوه لور د باچا په نکاح کې، شل زره توله (دوه نیم زره کیلو) سره زر، یو لک او شل زره توله (دولس نیم زره کیلو) سپین، سره یې ورواستوي. ددی نه علاوه، پینځلس پیلان سپه سالار، او پینځه یې دلېر خان ته وروسپارل. په یو کال کې دننه درې لکه توله (شپږ ډېرش زره کیلو) سپین زراو نوي پیلان په شاهي خزانه کې داخل کړي. بیا هر کال پینځلس پیلان دي ورته استوي. ددی نه علاوه د راجه څلور زامن به د شاهي پوځ سره د ضمانت په توگه په بنگال کې پاته وي. ددی هر څه ډېلي ته د اورلو دنده د دلېر خان په غاړه شوه. خان خانان یو واري بیا ناروغه شو او د بېرته تگ پر وخت په لاره کې مړ شو.

په دکن کې مرهټو اوس د سیوا جی تر مشرۍ لاندې د خپلواکۍ جنگ پیل کړي و او دده د ماتولو لپاره جی سنگه د څوارلسو زرو لښکر سره روان شوی و. دلېر خان ته هم ددی پوځ د ملتیا وویل شول او ده لا خپلي کورنۍ سره هم نه و لیدلي چې دکن ته روان شو. د دکن په پونه کې ده ته د لومړنیو دستو کومانده ورکړې شوه او دې د یوې خطرناکه درې نه دغشو او گوليو په باران کې د لښکر سره بره غره ته وختلو. د غره د پاڅه جوړ دوه کلاگان یې محاصره کړل او خپل دوه ورېرونه مظفر خان او غېرت خان (د بهادر خان زامن) یې د دواړو کلاگانو په منځ کې د ډلگيو په مشرۍ ودرول. په کلاگانو د توپو ډزې کیدې او د یوې کلا برج راپرېوتو نو دلېر خان ورباندې وختلواو مغل بېرغ یې پرې ولگولو. د سیوا جی جنگیالو په مېرانه جنگ وکړو خو اخر روغي ته اړ شول. هغه پخپله جی سنگه په خدمت کې بي وسلې حاضر شو او کلا خوشي کولو ته یوه ورځ وخت وغوښتو. راجه جی سنگه، د مرهټو مشر دلېر خان ته بوتلو او د هغه په وړاندې د روغي شرایط وومل شول. په یوه کلا کې هغه وخت وو زره کسان چې بنځي او ماشومان هم و، دوي بهر راوتل نو دلېر خان سیوا جی د لاس نه نیولي، راجه جی سنگه ته راوستلو اود خپل لوري نه یې ورته سوغاتونه ورکړل. سیوا جی د کلا کنجیاني د سپارلو پر وخت وویل، "د داسې پوځیانو سره جنگ عیث دي چې اورنگ زېب پرې سرلوري دي." ددی برې په انعام کې اورنگ دلېر خان د وو زرو عسکرومنصب دار کړو. ددی نه علاوه هم

مشر د اودې پور رانا راج سنگه له باچا بېننه وغوښته او د دلېر خان په سفارش رانا وېنېل شو. سيواجي د برهان پور ښار د وړانولو وروسته په لاره کې مړ شو نو د اورنگ زېب پام د پښتنو قوت ته شو. د خپل يو زوی په بغاوت هغه ته خبرونه رسيدل چې اعظم هم دده په مخالفت کې لاس پښې وهلي.

دلېرخان يې له دکن راوبللو او هلته يې يو واري بياخان خان معظم بېگ کوکلتاش وټاکلو چې په پټه يې د مرهټو سره لاره وه. باچا د خپل زوی معظم سره برهان دکن کې اورنگ اباد ته ولاړو. دلېر خان هم هلته راوړسيدو نو باچا دخپل بل زوی اعظم پسي پېغام ورواستو چې د دلېر خان په ملتيا د بيجا پور نيولو لپاره اورنگ اباد ته راشي. د اعظم د راتلو انتظار کيدو چې د وړوکي اختر په درېمه ورځ ۱۰۹۴ هجري (۱۶۸۵ م) کې دلېر خان ناڅاپه پخپل خېمې کې په مرموزو حالاتو کې مړ شو.

دده د مړينې په اړه شکونه راوږيدل. لومړي دا اواز گډه شوه چې اعظم له ده سره د شپې په خېمه کې ليدلي و او معظم ددی خبر پلار ته ورکړنو دلېر خان پخپله زهر وخورل. بله دا چې باچاته به يې نيغه خبره کوله چې يو ډول خودسري يې څرگندوله نو ځکه يې وژلو. بل بيان داسې دی چې ده به يودرمل خورل او يوه شپه دده وراړه ورته د درملو پر ځای زهر ورکړي و. يو تاريخ واي چې اورنگ زيب د دلېر خان نه په وېره و ځکه دده زوی معظم (چې وروسته د شاه عالم په نوم د هند باچا شو) د پلار پر ضد بغاوت لپاره له دلېرمرسته غوښتې وه خو هغه انکار کړي و او په دی خبره ددوي تر منځ اړيکې خړې شوې. دلېر چې څه وخت باچا ته دا خبره وليکله نو هم هغه وخت ورته خپل زوی هم ليک ورواستاو چې دا افغان د بغاوت اور ته لمنه وهي. باچا په دی وخت کې تشويش کې شو. هر څه که و، دا يو حقيقت و چې د دلېر خان پخپل مرگ نه و مړ شوي. دده مړينه يوه معمه ده خو دده د شخصيت کيسې تر اوسه ژوندي پاته دي.

دده مړې يې له اورنگ اباد د هرديوي شاه اباد ضلع ته راوړل شو او دلته په هاغه مقبره کې يې خښ کړو چې پخپل ژوند کې يې جوړه کړې وه. دده عمر څلور يا پينځه شپيته کاله او په قبر يې دا شعر ليکلي دي.

جلال داشت زروز ازل چو صدق ضمير

دلير خان شده ز الطاف شاه عالمگير

اورنگ زيب له خوا په شاه اباد کې د انگی کهپره سيمه، دلېر خان ته د جاگير په توگه ورکړې شوې وه چې ده پرې کورونه اباد

راوبللو او د ملتان صوبه دار يې وټاکلو. خو څه موده وروسته خپل دويم زوی محمد اعظم يې ملتان ته او دلېر خان بېرته دکن ته ورواستول شول. ده څو مياشتې په دکن کې په چريکي جنگونو د مرهټو سره مقابله کوله او د فوجدار په حيث يې له باچا ، په گولکنده د حملې امر واخيستو چې ددې والي قطب شاه د مرهټو مرسته کوله. په دی حمله کې دلېر خان په پيل سپور و چې د اور په يو غشي دده گروپوان وسوځيدو او د بتکې په اوبو يې دا اور مړ کړو. دده محافظ چې شا ته ناست و ووژل شو. د بيجا پور واکمن پخپل مرگ مړ شو نو دده دوه اولادونه زوی او لور ، دلېر پخپلې سرپرستې کې واخستل او وروسته هغه شهزادگی د اورنگزېب زوی ته يې واستوله. په گولکنده کې يې يو وزير وټاکلو خو د باچا دا خبره خوبه نشوه او خپل زوی معظم يې يو واري بيا د دکن فوجدار وټاکلو.

د بيجا پور مسلمان واکمن، سيواجي ته خواست وکړو چې دده مرستې ته ورشي او د مغلو نه يې خلاص کړي. هغه د يو لوي لښکر سره روان و، خو په لاره خبر شو چې دده زوی سمبها جي ، چې پلار دده په حرکاتو تری ناراضه و او د پناله په کلاکي بندي کړي و له هغه ځايه تښتېدلې او دلېر خان سره يې پناه وړې وه.

دلېر خان د سمبها درناوي وکړو، او د اعزاز په ورکولو يې يوه خېمه کې وساتلو. اورنگزېب ته يې پېغام ورواستو چې که حکم وي نو زوی ته د مرستې په ورکولو د پلار سره يې وجنگوو ځکه دی د دننه حال نه خبر و او ډېر مرهټه به د سيوا جي نه زمونږ لوري ته راوړوي. باچا په دی وړانديز خط راښکلو او هغه ته يې امر وکړو چې دسمبها په پښو کې بېړۍ واچوه او ما ته يې د بندي په توگه راوليږه. دلېر خان سمبها ته د ژوند ضمانت ورکړي او خپل لوز ماتول يې نه غوښتل. سمبها ته يې داسې حالات جوړ کړل چې دی له خېمې وتښتيدو او بېرته پلار ته ولاړو. دلېر د بيجاپور کلا محاصره کړې وه او مرهټو د همير راو په مشري ددوي د محاصري د ماتولو لپاره حملې پيل کړې. په دی سخت جنگ کې هغه د منگل سپر کلا په نيولو کې بريالي شو.

د اورنگ زيب د هندو ضد پاليسۍ ډېر راجپوت دده دشمن کړل او دوي په اودې پور کې پاڅون وکړو. باچا لومړي خپل زوی او ورپسې پخپله اودې پور ته ولاړو. محمد اعظم يې له بنگال او معظم يې له دکن راوبلل. دده وراړه شهزاده اکبر د راجپوت هندوانو سره لاس يوکړو چې د تره په ضد پاڅون وکړي. خو اورنگزېب د لوي خطر نه راووتلو او اکبر ايران ته وتښتيدو. د راجپوت بغاوت

د باره بستي اوسني پښتانه

عارف محمد خان د باره بستي د ټولو پخواني کلي "بسي" اوسيدونکي دي. دده مشران داود زي او د پېښور سره نږدې دگيدري دکلي نه ورغلي و. د پېښور سره نږدې د چارسدي په لاره د داودزو، يو لړ کلي اوس هم شته. بسي د گنگا په شمال ختيځ کي د سيند نه وويشت ميله لرې دي. لکه چي وړاندي مو وويل، دا کلي شېخ عيسا خان ته د شېر شاه سوري له خوا ورکړي شوي و. د بسي، لوي مېلمستون، بازار او جومات اوس نږدلي او زياتو خلکو تري کډه کړي ده. د عارف خان کورنۍ دده د تعليم لپاره دېلي ته کډه وکړه. د خپلوانو په اړه يې وويل چي تر اوسه پخپلو پخوانيو رواياتو ټينگ ولاړ دي. تر شلمې پېړۍ دوي د بنوختو تعليم ته په ښه سترگه نه کتل. هغه خلک چي پخپلو اولادونو يې سبق وپيلو، مجبوره و چي نورو ښارونو ته ورشي. هم دا ده چي دده کورنۍ دېلي کي د اوسيدو فېصله وکړه. هغه کلي چي پخوا د يوي کورنۍ د خلکو کورونه پکي جوړ و، په ښاريو بدل شوي دي. د باره بستي د دولسو کليو پرځاي دلته نولس ضلع (اولسوالۍ) دي.

کړل. کله چي ده په شاه اباد کي د يو لوي جامع جومات په جوړولو لاس پوري کړو نو ددی نه په لږه فاصله، د هندوانو يو مندر هم جوړ کړو چي سنگهټ په نوم شهرت لري. دلته د اشنان لپاره يو پوخ تالاب دده مقبري سره جوخت جوړ دي. ددی تالاب د دکولو لپاره دلېر خان د دکن د نږدې سيند نه چي د هندوانو لپاره سپېڅلي سيند دي، په ډېر مصرف اوبه راغوښتي وې. تالاب تر اوسه د نږدې په نوم ياديږي او ددی پر غاړه هر کال يوه لويه مېله کيږي. د شاهي زمکو نه علاوه دلېر خان سره خپله زمکه هم وه چي وروسته د لکهنو نواب سعادت علي خان دده له اولادونو په زوره واخيسته.

د دلېر خان وو زامن و چي، کمال الدين، فتح معمر، چاند خان، دلدار، الهه ديبي خان، فتح خان، جمال خان، او دري لونه حسنه بي بي، مستوره، او د درېمي نوم معلوم نه دي. دده له اولادونو ځيني تر اوسه په شاه اباد کي پاته دي.

داورنگ زېب حکومت په هند کي د غورځو پرزو دوره وه چي دهغه د مړيني نه وروسته هم روانه وه. د يوي اوبلي سيمي سرداران به د پيسو په اخستو کله يوي او کله بلې غاري ته واوختل. د منصب خاوندانو باچا ته د رشوت په ورکولو د خطر ځايونو نه ځان بدل کړو.

په دکن کي جنگ و غزیدو او کله به مرهټود پيسوپه بدل کي روغه وکړه او کله مغلو. د هغه وخت يو سردار باچا ته وويل، ما ته د پينځو زرو لښکر راکړه چي دکن درته ونيسم. اورنگزېب ورته وويل، ددی لپاره زه بايد پخپله د پينځو زرو پت من لښکر ولرم چي له تا ځان وژغورم. يو بل سردار ته چا په دکن کي وويل، چي دومره موده وشوه په دکن کي جنگ کوي، ولي دا سېمي نه نيسي، نو هغه ورته په خواب کي وويل، که دا مو ونيولي نو بيا به مو اورنگزېب کندهار ته ورواستوي چي هغه ورته ونيسو. پخپله اورنگ زېب يو واري په ډاگه دا خبره وکړه چي دي په دکن کي پخپله ناست دي ځکه دده په غېر موجودگي کي يو سردار هم فعاليت نه کوي. هم دا وه چي اورنگزېب خپله پلازمېنه له دېلي دکن ته يوره او هم هلته د اتو اتياو کالو په عمر کي مړ شو. د هغسي جنگونو لړۍ تر اوسه روانه ده او هغه څوک چي د يوي يا بلې غاري په لښکر کي په توده وينه جنگيږي، زيات وخت د دلېر خان په څېر په مرموزو حالاتو کي مري.

بگراسي او ددی شاو خوا سیمه کې پوخ سرک او برېښنا نشته او ددی علت ښايي داوي چې خلک خپله خپلواکي د لاسه ورکول نه غواړي. په دی کلو کې دوي اوس هم لکه د پخوانو زمکه والو ژوند کوي. کورونه يې حجرې لري چې پکې سړي کښېني او دکلي شخړی پخپله هواروي. زیات تره سړي ټوله ورځ په حجره کې تیروي او مابښام خپلو کورونو ته ځي. د ورځې هم هغه سړي په کور کې وي چې ناروغه وي. د کور ښځې د مېلمنو لپاره چای ډوډی پخوي. شاهد خان راته وویل چې په هندوستان کې د زرعي اصلاحاتو اغېز د باره بستي په خلکو نه دی شوي ځکه ددوي د کلي زمکه لا پخوا په ورو ورو برخو وېشل شوې وه.

په باره بستي کې اموڼه ډېر کيږي. د مېوي د پخيدو پر وخت، له دی ځايه په زرگونو لاری اوس د ډېلي بازار ته ورځي.

د بگراسي يو بل اوسيدونکي اقبال احمد خان دی. ده سره سل اېکړه زمکه ده چې ورباندې د اموڼو باغونه دي. يو بل ورور سرفراز خان سره يې دا زمکه شريکه ده. ده وویل، ځيني پښتانه اوس هم د گنگا پر غاړه ښکاره له ورځې چې واره ځناور پکې موندل کيږي. اقبال خان وايي زه پخپلی کورنی کې لومړي کس ووم چې دېرش کاله پخوا مي د حکومت نوکري وکړه. اوس تقاعد شوي او په ډېلي کې ژوند کووم. دی د بگراسي د نواب کورنی نه دی او د خان پور هغه پخوانی کلا چې اوس په نړيدو ده. ور ته په ميراث پاته ده خو دی اوس دومره توان نه لري چې هغه بېرته جوړ

شاهد خان د بگراسي اوسيدونکي او مشر ورور يې مظفر خان نومېږي. دا کلي شېخ عمر خان بازیدخېل اباد کړې و چې مغل باچا جهانگیر پر وخت دلته راغلی و. بگراسي کې د پښتنو دا کورنی په دريو برخو وېشلي ده او هم په دی ترتيب بگراسي هم وېشلي ده. لوېديځه برخه يې د شېخ عمر د لمسي په نوم حسابن خېل نومېږي، دوېمه يې "بيچ والي" يعنې، منځني نومېږي او درېم يې "گرهي والي" (د گری اوسيدونکي) دي. د شاهدخان پلرنی کور هم هلته دی خو د تیرو څو کالو راهسي دی په ډېلي کې ژوند کوي. ده يو څه موده د حکومت نوکري کوله خو اوس کور ناست دي او د افغاني جرگې په نوم يې يوه ټولنه جوړه کړې ده. دی د خپل نوم سره د خان پر ځاي د افغان ټکي کاروي او علت يې دابنيې، چې د خان توري غېر پښتنو هم د خپل نوم سره کارول پيل کړي دي. په دی خبره يې ډېر خفگان څرگند کړو چې د پښتنو پېژندگلوې به په دی نوم کېده خو اوس هر څوک ځان ته خان وايي.

د باره بستي د پښتنو د خوي خصلت په اړه يې وویل دوي ډېر غاوره خلک دي. داسی فکر کوي چې اوس هم حاکمان دي. دوي د نورو قامونو د خلکو سره خپلوي، نه خوښوي، پخپل پښتونوالی ډېر وياري، ژر په قهر شي او که بل څوک ورسره ښه چلن ونکړي نو دا نشي زغملی. ده د خپل مور کيسه وکړه چې په ډېلي کې يوه ورځ په کوڅه کې ترکاري خرڅونکي نه يې سودا کوله. په څه خبره دوي بحث پيل کړو. ناڅاپه دبقال له خولې ښکښله راوتله. د شاهد خان مور ورته په مخ څو کلکې څپېرې ورکړې او د هغې ورځې راهيسې هغه بقال ددوي کوڅی ته نه راځي. يو وخت ددی ځاي پښتانه دومره غاورو چې يواځې سيدان به ورسره په کرسی کېناستي شول او نورو ته به يې ټيټې چوکۍ يا پر زمکه ځاي ورکوو. شاهد خان وايي، چې د واده پر وخت د هند دود دی چې د هلک کورنی دناوي له کوره د جهېز غوښتنه کيږي، خو پښتانه دا يو عيب گڼي. واي چې په باره بستي کې پښتانه خپلو لونیو ته هم د پلار په جايداد کې برخه ورکوي.

ويشي چې د پيښور د وڼو يو پخواني دود دي.

دوي د کويژدنې، واده او د ماشوم پر زيږيدو دزي کوي. د جينۍ په زيږيدو يوه او د هلک لپاره دوه هواي پزي کيږي. د مېلمنو لپاره د غوښې بسوروا پخوي چې د خميره ډوډۍ سره يې خوري. دا ډوډۍ زيات وخت په تبخي يې پخېږي. لکه د نورو ځايونو دا بسوروا او ډوډۍ په يو لوي طشت يا خانک کې خورل کيږي او دې خوارو ته "سريد" واي. په باره بستې کې په خاصو موقعو لکه اختر برات کې يو ډول خواره چې "غري" ورته واي، هم خوري. خميره ډوډۍ په يوه کاسه کې ماته کړي د پاخه پری ايشېدلی شيدې چې پکې سوچا ژېر غوري او خواره گډ شوي وي، واريو بيا دا ډوډۍ په شودو کې ښه مېده کړي او په لاس يې خوري.

"بنوليا" يو بل خواره دي. کله چې نوې پښه (پاغونده) راشنه شي نو دا راټولوي او په اوبو کې يې خيسته کړي. له دې راوتلي شيری کې د پخولو پر وخت وريژي او شيدې د خوارو سره گډ کړي.

د يو بل دود په اړه قيصر جهان راته وويل چې که د ښځې مشر زوي مشر اولاد لور وي نو دا د خپلې نيا سره د لور په توگه اوسيري. ددې مور هم خپله لمسی (غزاله) لکه د لور په شان ساتلی او لويه کړي او واي، "زه د مور يوه لور وومه نو ځکه غزاله داسې ده لکه زما خور". هغه نور وروڼه خوښدي هم لري خو د غزالې د سبق او د هغې د واده ټول لگښت د قيصر جهان مور پورا کړو. هغه واي پښتانه يواځې زمکه وال دي. په چنډيانه کې نور ټول خلک د پښتنو زمکه والو په کورونو او يا په زمکو د کارونو لپاره اباد شوي دي. د هغوي په کورکې د هری کارکوونکي خپل مسلک معلوم وي. د نايښي کار پخلي او د نورو ټولو خدمت گارانو نگراني کول و، مهتراني (صفای کوونکي) کار ځای جاروکول، پاک کاري او خزلې بهر وورل دي. چمپار هغومزورانو ته واي چې غنم او نوره غله د خوراک لپاره پاکوي، مصالحې ټکوي، ترکاري پرېکوي او کالي مينځي. که په کور کې غوا يا مېښه وي نو دا چمپار ساتي اود خانانو او ددوي مېلمنو ته بيوزي هم خوزوي. دا کار هغه وخت کيدو چې بريښنا به نه وه. گواله، گوالن، شېدې او له دې جور توکي لکه پښير، ماسنه او کوچ ورته راوړل. بهشتي د ورځې د استعمال اوبه کورونو ته راوړل خو اوس په کورونو کې نلکې لگيدلي دي. واده يا په خاصو موقعو اوس هم ډوډۍ بهر په حجره يا په مېدان کې پخوي او دا ډوډۍ

کړي. ځکه خو هر کال په بارانونو کې ددې کلا يو ډېوال يا چت راپريوځي نوډې ترېکټر يا ترالي په کرايه کړي، د غورځيدلو ډېوالونو تيرې رابار کړي او ډېلي ته يې راوړي. دلته هغه د نوي کور په ډېوالونو کې دغه تيرې او خټه کاروي. د اقبال خان کورنۍ ځينې اثار سمبال ايښي دي چې پکې د سيپ (صدف) رکابې او کتابونه شامل دي.

د باره بستې يو بل پخواني کلي، چنډيانه د بگراسي نه دري ميله لوېديځ کې دي. دا کلي د شېخ عيسا زوي خضر خان اباد کړې و. بيا د خضر خان لمسي حسن دلته يوه گري (کلا) جوړه کړه چې اوس هم د حسن گري په نوم کنډوالي يې پاته دي. محمد صادق خان په چنډيانه کې زمکې لري او واي چې دلته څلور محلتونه، حسن خېل، فتح خېل، يحييا خېل او کوټ واله (کلا لرونکي) نوميري. دې په حسن خېلو کې وسيري چې د باره بستې تر ټولو زيات شمېر وگړي پکې مېشت دي.

قيصر جهان د چنډيانې اوسيدونکي ده، خو په بگراسي کې واده ده. واي، څو کاله پخوا هم کله چې د کور ښځې به بهر وتلی نو جامو د پاخه به يې سر نه تر پښو يوه سپينه چپنه اغوستي وه چې ورته تلک يا سرگاه واي. اوس ددې رواج کم شوي دي او يواځې سپين سري مېرمنې يې په سروې. خو د واده پر وخت کله چې جينۍ د پلار له کوره روانيږي نو هم هاغسې يوه سپينه لويته يا څادر ورباندې غوړوي. دا شير مېتره څادر "سليرگي" نوميري. او نن سبا ښه گلکاري ورباندې شوي وي. د ناوې لپاره د سپينو زرو په گډون، د غاري لونگين هرو مرو جوړيږي. که هر څومره هغه د سرو زرو گانې ولري خو په دې لونگين کې سپين زرکارول شوی وي.

قيصر جهان راته د خپلې مشرې لورد واده عکسونه راښکاره کړل چې لونگينو امېل يې په غاړه و. د واده پر وخت د شاه زلمې د کميس پرتوگ د پاخه واسکت ضرور وي او په ځينو ځايونو کې پټکې (لونگي) هم په سروې. ناوې ته ارسې (د سرو زرو گوته چې شيشه پکې لگيدلي وي) هم ورکړي کيده خو اوس يې رواج ختم دي. د واده په څلورمه ورځ د ناوې د کور ښځې د ناوې د راوستلو لپاره د هغې خسرگنۍ کور ته ورځي. په دې وخت کې چهواري (وچه خرما) او نوره مېوه وپشل کيږي. د هغې لور نسيم راته وويل "په دې وخت کې خلکو داسې چور گډکړی وي چې د يو بل د لاس نه چهواري تښتوي او منډې ترري وهي. د نکاح پر وخت دوي کونځلي او چيني (بورا) په مېلمنو

سري ورته مخي ته راغلل نو سري به مخ دېوال ته کړوچي بڼخه تېره شي. په ځينو ځايونو کې دا دود اوس هم پاته دی. د خانانو بڼخي به په ډولۍ يا چوپان او ورسته بيا په ټانگه (گاډي) کې بهر تللی چې شا وخوا به ورته پردی تړلی وي. خو زیات وخت بڼخي به د خپل محلت نه بهر نشوی وتلی. چمياران او نورو ملازمانو بڼخي به د کارونو لپاره بهر وتلي. د وخت په تېرېدو کله چې د کلو خلک يو بل سره خپلوي پېل کړي نو د بڼخو بهر وتل هم زیات شول.

دمحلتونو د داسی جوړښت يوه گټه دا وه چې هيڅوک به محلت ته بی له اجازي يا بی له شناخت نشو ورتلی. د خطر يا جنگ پر وخت سري به د وسلو سره ددی کلا ډول محلت چاپېره ودرېدل. د محلت د لوی دروازي نه بهر په حجره کې جرگی کيدی او اوس هم کيږي. د محلت مشر چې محله دار ورته واي په جرگه کې ضرور گډون کوي. د جرگی د رابللو حاجت د زمکې د شخړو، د ودونو او يا کوم سياسي بدلون پر وخت کيږي. اقبال احمد خان وويل، نن سبا زموږ جرگی يواځي د زمکې او د کورونو د لانجو د غوڅولو لپاره رابلل کيږي. خو کله ناکله په کلی کې اوسيدونکي د نورو قامونو خلک هم خپلي شخړې دی جرگوته وړاندی کوي.

په بگراسي کې د پښتنو کورونه د سلو شاو خوا دي خو اوس دنورو قامونو خلکو هم پکې کورونه جوړ کړي دي چې شمېره يې ښاي له پښتنو هومره وي. دلته د اس د سپرلي او د پټکي تړل اوس هم رواج لري او يو وخت د اسونو ساتل عام و او ددی سيمي يو مهم کاروبار گڼل کيدو. اوس هيڅوک داندنه نه کوي او څو کورنيو، يو، دوه اسونه د واده ښادي لپاره ساتلي دي. اوس بڼخي په ډولۍ يا ټانگه کې نه بلکه په موټرو کې ځي راځي. ځينې بڼخي اوس هم هغه سپينه بورقه په سروې چې پېښور کې به يې رواج و. د هند د وېش نه وړاندې خلکو پېښور ته تگ راتگ ډېر کاو.

صادق خان راته وويل چې ددوي کچه (خام) کورونو کې د لرگي چټونه و او په دېوالونو به يې کاگل کوو. په هر کور کې غوا، مېښي ساتل کيدې او ځينو کورونو به خپل رتهه لرلو. رتهه د لرگي جوړ هغه گاډي وي چې يو يا دوه غوايان يې راکاږي. د ښکار غوښتي به کباب کيدې خو اوس د حکومت له خوا په ښکار بنديز دي. دلته په هر پخلي کې غوښه اړو مرو وي. ان تر دې چې دال هم د غوښي سره پخوي. ددی ټولو خلکو د خبرو نه داسي

پخول او وېشول د "خان سامان" پر غاړه وي. په عامه توگه يوه پورا کورنی د يوې خان دکورنی په خدمت کې بوخت وي او دوي ته د کال ورپژي، غنم او نور د خوارو شيان ورکړی کيږي.

د باره بستي يو بل کلی خان پور نوميرې. او شېخ رکن الدين ته جهانگير باچا له خوا ورکړې شوې و. خو کلی د هغه ورور يوسف خان اباد کړو. ددی کلی لويه کلا اوس په کنډ والو بدله ده او په ميراث کې اقبال خان ته رسيدلي ده چې پورته يې زکر شوي دي. خان پور يوه لويه سيمه ده او پکې واره واره بي شميره کلی جوړ شوي دي. د مغلو د واک په وروستيو کلونو کې دلته د جات "جاتانو" حملې ډېرې کيدې. د هري حملې پر وخت به د ټول کلی خلکو ورته مورچې ونيولې او دوي به يې وزغلول. دلته د امونو د باغونو په منځ کې يوه هديره د "باغ گنج شهيدان" په نوم اوس هم شته چې د هغو جگړو مري پکې خښ دي. ددی کلی د خلکو ميرانه په سندرو کې وستايل شوه. د انگرېزانو پر وخت ددی کلی وروستي مشر عبد الطيف خان په څلورو جرمنونو تورن شو. يو جرم يې دا و چې ده مغل باچا بهادر شاه ظفر ته د خپل ملاتړ ليک ورلېږلي و. دوېم دا چې د انگرېز په خزانه کې يې د زمکو مالیه ناوخته استولې وه، درېم دا چې په يو جنگ کې د انگرېز مخالف د هندوانو ټپاکر بهيم سنگهه چې ده نيولې و، پخپله خوښه ورخوښي کړې و. څلورم دا چې د انگرېز د پوځ نه يوه فراري، حوالدار رحيم خان ته يې د څو ورځو لپاره ځان سره پناه ورکړې وه.

ددی جرمنونو په سزا کې عبد الطيف خان يې تورو اوبو ته ورواستولواو دده ټولې زمکې يې ضبط کړې. دده کورنی يې درپه دره کړه. وروسته دا نهه کلی يو بل کس سيد مير خان ته د سردار بهادر د خطاب سره ورکړې شول. دی د ميرت اوسيدونکي خو مشران يې د پغمان نه هند ته ورغلي و. د ۱۸۵۷ م د پاڅون پر وخت سپد ميرد انگرېزانو سره ډېره مرسته کړې وه نو دا زمکې د هغې خدمتونو يو انعام و.

د خان پورپه زاره کلی کې د يو محلت خلک د يوکور غړی وي. د محلت د جوړښت نقشه د اس د نعل په شکل وي چې په دی نيمه ډاېره کې د تلو راتلو يواځينی لاره به يوه لويه دروازه وه. د دروازي دواړو غاړو ته به د دربان د ودريدو يا د کښېناستو لور ځايونه لکه د دکانچي جوړ و او هم دلته به حجره هم وه. چې سري به پکې هر وخت ناست و. بڼخوته په دی محلت کې د يو کور نه بل ته د تلو راتلو پورا ازادي وه او دوي بی له پردی پکې گرځيدی شوی. د محلت په کوڅو کې که څوک بڼخه روانه وه او

معلوماتي چي په هند كې د پرمختگ په لار د باره بستي پښتانه هم اړ شوي دي چي پخواني رواياتو ته مخه بڼه وواي. خو د مشرانو د برم او عظمت هېرول ورته گران دي.

ليکلي سرچيني

۱. افغان امرا او مغل. ۱۷۰۷، ۱۵۲۶م. ريتا جوشي وكاس اداره ډېلي. ۱۹۸۵ م چاپ. ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۳، ۱۳۲، مخونه
 ۲. مغل امرا. محمد اطهر علي. ژباړه، امين الدين. فېكت بک لاهور. نېټه ناڅرگنده. مخونه، ۲۷، ۲۸، ۱۱۴، ۱۰۷، ۱۱۵
 ۳. تاريخ خان جهاني و مخزن افغاني. خواجه نعمت الله هروي. ژباړه د ډاکټر محمد بشير حسين. اردو ساينس بورډ لاهور. دويم چاپ، ۲۰۰۴ م. مخونه ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۸، ۳۵۰، ۳۵۵، ۳۶۷، ۴۰۵،
 ۴. يادگار سلف. يعني تاريخ باره بستي افغانان. محمد عبيدالله خان. ۱۹۳۹ م. ناشر. حجن سردار فاطمه خانم. ميرت. دويم چاپ ۱۹۹۸م ډېلي. مخونه، ۱۶۸، ۴۷، ۱۷۸، ۱۸۲، ۲۲۲، ۳۶۹، ۱۸۶، ۳۷۰، ۳۷۴،
 ۵. اکبرنامه. اېس. اېم برک. ژباړه، مسعود مفتي. علم و عرفان خپروني. لاهور ۲۰۰۶ م. مخونه، ۱۱۶، ۱۲۴
 ۶. شاه جهان نامه. ملا محمد صالح کمبوه. ژباړه، ممتاز لياقت. سنگ ميل چاپ لاهور. ۱۴۰ نه تر ۱۴۷
- مرکي
۱. عارف محمد خان. د هند د هواي ليکو پخواني وزير
 ۲. شاهد خان. د باره بستي د افغان جرگي استاخي
 ۳. محمد صادق خان. د چندهياني اوسېدونکي.
 ۴. نسيم اختر د بگراسي اوسيدونکي و په ډېلي کي د جامعه مليه اسلاميه محاصله
 ۵. اقبال خان
 ۶. د باره بستي يو شمېر اوسيدونکي.
- مننه، د جواهر لال پوهنتون د يو شمېر محاصلينو، عايشه سنبل، مشکور محمد، د ال انديا رېډيو ممتاز ولي، پوهنمله رحيمه او ډيبو گل

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**